

RODNA GRUDA

LOVENIJA

REVISTA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

MAREC
1977
LETNIK 24

3

Mati pred domačijo na Krasu — Foto: Milenko Pegan

MARIČKA ŽNIDARŠIČ:
MATERIN OBRAZ

Ko materin obraz zazrem,
ki vanj je gube čas zarisal,
vem, jaz ob njej vsa majhna sem.

Ko gledam v rjave ji oči,
vidim v njih le skrb, trpljenje,
prečutih sto in sto noči.

Ko te oči v solzah tope se
vsakokrat, ko jo zapuščam,
vem, ona vse prav vse prenese.

Ko gledam nje obleko revno,
vem, da za to obleko skrito
utripa ji srce pohlevno.

Ko gledam njene bele lase,
ki so bili nekdam črni,
vem, da nikdar ne misli nase.

Ko gledam njeno trdo dlan,
ki je vsa žuljava od dela,
vem, v njej zaklad je zakopan.

Ko materin obraz zazrem,
ki vanj je gube čas zarisal,
vem, jaz ob njej vsa majhna sem.

8

PISATELJ IZSELJENSKE TRILOGIJE »DOMOVINA V SRCU« ANTON INGOLIČ JE V JANUARJU PRAZNOVAL VISOK ŽIVLJENJSKI JUBILEJ, 70-LETNICO. OB JUBILEJU SMO GA OBISKALI NA NJEGOVM DOMU V LJUBLJANI IN SE POGOVARJALI Z NJIM O NJEGOVM DELU IN ŽIVLJENJU, O NJEGOVIH KNJIGAH, PA O NJEGOVM VRAČANJU NA RODNO ŠTAJERSKO...

14

NA ŽELJO NAŠIH POMURSKIH ROJAKOV, KI ŽIVIJO V KANADI, SMO TOKRAT OBISKALI TUDI POMURJE IN SE USTAVILI PRI TREH BISTRICAH, KI SO MORDA ŠE BOLJ KOT DRUGI KRAJI IN SEVEDA TUDI NJIHOVI LJUDJE POVEZANI Z MURO. TA REKA JE NEKDAJ V PRETEKLOSTI LJUDI ONKRAJ MURE LOČEVALA OD PREBIVALSTVA V DRUGIH DELIH SLOVENIJE, DANES PA LAHKO TRDIMO, DA JIH ŽE POVEZUJE.

RODNA GRUDA

REVIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS
EN EL MUNDO
MAREC 1977
LETNIK 24
ŠTEVILKA 3

IZDAJA — PUBLISHED BY:
SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA
TEL.: 061/20-657
NASLOV — ADDRESS:
61001 LJUBLJANA
CANKARJEVA 1/II, P. P. 196
SLOVENIJA-JUGOSLAVIJA
Tel.: 061/23-102 — UREDNIŠTVO
061/21-234 — UPRAVA

GLAVNI UREDNIK:
DRAGO SELIGER
ODGOVORNI UREDNIK:
JOŽE PREŠEREN
UREDNIKA:
INA SLOKAN
UREDNIŠKI ODBOR:
JANEZ KAJZER, JOŽE OLAJ, ERNEST
PETRIN, JOŽE PREŠEREN, INA
SLOKAN, MILA ŠENK, JUŠ TURK
UREDNIŠKI SVET:

ANTON INGOLIČ (PREDSEDNIK),
MATJAŽ JANČAR, FRANCE POZNIČ,
FRANCI STARE, ANDREJ ŠKERLAVAJ,
MARTIN ZAKONJŠEK
OBLIKOVALKA:
LILIJANA LESAR
PREVAJALCA:
MILENA MILOJEVIČ-SHEPPARD/
ANGLEŠČINA
ALBERTO GREGORIČ/ŠPANŠČINA

LETNA NAROČNINA:
JUGOSLAVIJA 100,00 din, USA 6,00 US\$
KANADA 6,00 c\$, AVSTRALIJA 6,00 au.\$
ANGLIJA 2,80 Lstg, AVSTRIJA
115,00 Sch, BELGIJA 220,00 Bff
DANSKA 35,00 Dkr, FINSKA 23,00 FM,
FRANCIJA 25,00 FF, HOLANDIJA
16,00 Hfl, ITALIJA 4.000,00 Lit,
NEMČIJA 16,00 DM, NORVEŠKA 33,00 Nkr,
ŠVEDSKA 25,00 Skr, ŠVICA 19,00 Sfr.

PLAČILA NAROČNINE:
DINARSKI TEKOČI RAČUN:
50100-678-45356
DEVIZNI RAČUN:
50100-620-010-32002-575
PRI LJUBLJANSKI BANKI
PLAČILO JE MOŽNO TUDI PO
MEDNARODNI POŠTNI NAKAZNICI
ALI S ČEKOM, NASLOVLJENIM NA
»SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA«
V PRIPOROČENEM PISMU
PAYMENT FROM ABROAD:
ASSIGNMENT TO OUR ACCOUNT NO.
50100-620-010-32002-575
AT LJUBLJANSKA BANKA,
OR BY INTERNATIONAL MONEY
ORDER, OR BY CHECK —
ADDRESSED TO
»SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA«
— IN REGISTERED LETTER
REVIJA IZHAJA VSAK MESEC —
7. IN 8. ŠTEVILKA IZIDETA SKUPNO
OPROŠČENO PROMETNEGA DAVKA
PO PRISTOJNEM SKLEPU ŠT. 421-1/73
Z DNE 24. 7. 1973
TISK — PRINTED BY:
ČGP DELO, LJUBLJANA

18

V VRSTI SESTAVKOV O SLOVENSKI DOMAČI OBRTI VAS TOKRAT SEZNANJAMO Z MLINARJEM, KI ŠE NA STAR TRADICIONALNI NAČIN MELJE POD GORJANCI. KAKŠNO JE ŽIVLJENJE V NENEHNEM ROPOTU MLINSKIH KOLES? KAKŠNI SO DANES LJUDJE V TEJ DEŽELI, KI JO JE TAKO ŽIVO OPISOVAL TUDI PISATELJ JANEZ TRDINA?

30

V ENI OD PREJŠNJIH ŠTEVILK SMO VAS SEZNANILI Z RASTJO SLOVENSkih MEST, KAKRŠNA JE BILA V PRETEKLIH NEKAJ LETIH, TOKRAT PA VAS SEZNANJAMO S PREDVIDEVANJI, KAKŠNA BO SLOVENIJA LETA 2000, PREDVSEM PA O DOLGOROČNEM URBANISTIČNEM NAČRTU. RAZUMLJIVO JE, DA ŽE SODOBEN RAZVOJ SLOVENIJE NAKAZUJE VSE GLAVNE BODOČE SMERI RAZVOJA.

SLIKA NA
NASLOVNI STRANI:
BOHINJSKO JEZERO
FOTO: JANEZ SELAK

Slovenski rojaki v Edmontonu so z velikim veseljem sprejeli v goste ansambel Štirje kovači, ki je bil na turneji po Kanadi. Tudi pri nas so se dobro odrezali, kakor sem prepričan, da so se tudi drugod. Njihove melodije so rešle, da mi je še drugi dan donelo po ušesih. Vsa čast našim Slovenjgračanom. Dokazali so, da tudi manjši kraji v Sloveniji lepo napredujejo. Omeniti moram tudi, da je Slovenski koledar za leto 1977 spet odličen. To mi je že šestnajsti po vrsti, da jih je kar lepo videti na polici.

V Rodni grudi sem bral, da nekemu rojaku v Kanadi ni preveč všeč, da prihajajo v Kanado ansambli iz Slovenije. Zanj je to uvoz, s čimer pa se mnogi rojaki ne strinjamo. Praksa je tudi pokazala, da je takrat, kadar tu nastopa ansambel iz Slovenije, dvorana vedno polna. Resnica je, da se takrat zberemo vsi, prijatelji in neprijatelji te domače glasbe, vsi jim radi prisluhnemo. Žal je za tukajšnje slovenske ansamble premalo zanimanja. Tudi tu v Edmontonu smo imeli enega, ki je nekajkrat nastopil, kmalu za tem pa razpadel, ker ni imel dovolj podpore. Izgubili so voljo in prenehali nastopati. Tu pa je še ena skupina, ki dobro igra, vendar pa ne za nas, predvsem za Angleže.

Vsa čast Kanadsko-slovenski skupini za kulturne izmenjave. Iz srca si želim, da tako delajo tudi vnaprej, seveda skupaj s slovensko izseljensko matico, in nam vsaj enkrat do dvakrat na leto pošljejo naše slovenske ansamble. To si žele mnogi od nas. Slovenske melodije, tiste prave in naše, vedno sprejememo z odprtimi rokami. To nam mnogim daje poguma za ohranjanje slovenstva. To ohranjamo s pomočjo pisane besede, najbolj pa nam srce zaigra, kadar slišimo slovensko pesem, ki nam je mila in bo taka tudi ostala, dokler bo kje na svetu kakšen Slovenec.

FRANC KREINER,
EDMONTON, ALTA,
KANADA

Joseph A. Vodovnik, Ana Mahne in Mrs. Kočnik na letališču Brnik leta 1973, ko je prišla v Slovenijo največja izseljenska skupina iz Amerike.

Tomi, Erika in Aleksander Leist iz ZR Nemčije.

Fotografija je še iz brezskrbnih otroških dni, danes pa starejša hčerka naše rojakinje Cecilije Nizza iz Pelagonije na Siciliji že obiskuje prvi razred. Oba v bratcem, kakor tudi mož, Italijan, govorijo lepo slovensko, česar so še posebno veseli sorodniki v Ljubljani.

Ob praznikih je človeku najtežje; v glavi se mi vrtijo številni veseli in žalostni spomini. Ko sem nekaj iskala, sem našla to pesmico, ki smo jo prepevali pri dramatičnem klubu v Barbertonu. Od tega je minila že dolga vrsta let, takrat sem bila v najlepši dobi, stara sem bila petindvajset let. Še vedno pa čutim v srcu, kakor poje ta pesmica . . .

Tam, kjer teče bistra Zilja,
se po dolinah lepo zliva,
kjer mi zibka tekla je,
tega kraja jaz pozabim ne.

Slovenska mat' me je rodila,
na svojih prsih me dojila,
slovenske pesmi pevala,
kot dete me je zibala.

Večina nas, ki smo to pesem v zboru prepevali v Barbertonu, smo še živi. Pred nekaj leti je umrla le rojakinja Možetova, ki je bila prav tako navdušena za slovenske pesmi.

Lepo pozdravljam vse bralce
Rodne grude po svetu.

JENNIE TROHA,
BARBERTON, OHIO, ZDA

JUGOSLOVANSKI DAN

V teh dneh smo imeli v Ameriki volitve in dobili smo novega predsednika. Carterjeva naloga bo, da pripelje deželo v pravi tir. Gotovo bo imel velike težave, saj je tu velika brezposelnost in korupcija vsepovsod. V predvolilnem dvoboju, ki smo ga gledali na televiziji, sta Ford in Carter omenjala tudi Jugoslavijo. Carter je med drugim rekel, da je čas, da se Amerika preneha vtikati v tuje dežele in v tem se tudi jaz strinjam z njim. Samo pogledjte, kaj so Amerikanci naredili v Vietnamu, pa v Čilu in še kje. Amerikanci so vojno izgubili, zdaj pa bo Carterjeva naloga tudi, da oprostí tisočem mladim ljudem, ki niso hoteli v vietnamsko vojno in so se raje preselili v Kanado ali v Evropo. Raje so šli na tuje,

kakor pa da bi ubijali nedolžne ljudi.

Tu smo imeli pred nedavnim jugoslovanski dan v mednarodnem inštitutu. Ženske napečemo potice in drugo in prinesemo razne spominke in ročna dela. Tudi jaz sem dala na razstavo veliko lepih stvari, prtičke, kristalne vaze in drugo, kar je predstavljalo Slovenijo.

MARY MATJAŽIČ,
LOS ANGELES,
CALIF. ZDA

IZGUBILI SMO POŠTENJAKA

Slovenci v San Franciscu smo izgubili človekoljuba in poštenjaka plemenitega značaja dr. Staneta Vrčona iz Primorja. Zelo občutimo njegovo izgubo, ker je bil dober zdravnik in je noč in dan delal tudi za revne bolnike. V eni tukajšnjih najboljših bolnic so ga imenovali za zdravnika-svetnika.

Slovenci se tu srečujemo v Slovenskem domu, kjer imamo čitalnico in prireditve. Za vinsko trgatav je naš zbor pod vodstvom Aleša Šimenca pel »Kovačevega študenta«. Lepo so zapeli. Že mnogo let smo tu, a klic domovine, njenih zelenih trat in klic mladosti je vedno z nami. Z belokranjskimi pozdravi!
POLDICA PODGORNİK,
SAN FRANCISCO,
CALIF. ZDA

ŽIVLJENJE TEČE SVOJO POT

Zaradi zanimive vsebine, slik in oblike je Rodna gruda postala zelo priljubljena. Ker ima precej gradiva tudi v angleščini, jo radi berejo tudi v Ameriki rojeni Slovenci. In ker je v politiki zmerna, jo berejo tudi tako imenovani polovičarji. Le tako naprej in revija bo prihajala sem še mnogo let.

Po slovenskih naselbinah teče življenje svojo pot naprej. Prvi rod naglo umira, drugi in tretji ga po možnosti nadomeščata. Sicer še zdaleč ni več tistega bogatega kulturnega življenja kot nekoč, vendar se še giblje. Tako imamo v Clevelandu Slovenci še ved-

no deset pevskih zborov in eno plesno skupino, ki stalno prirejajo koncerte. Topilni lonec pa meša brezobzirno naprej, čeravno se mu upiramo.

Tudi naši časopisi so v stiski. Oba dnevnik sta se skrčila in imata hude finančne težave in s pridobivanjem novih naročnikov. Slovenski koledar je tudi letos zanimiv in informativen in naši ljudje so ga sprejeli z zadovoljstvom. Razen črtic, pesmi in člankov matičnih sodelavcev ima tudi številne reportaže iz slovenskih naselbin po svetu in veliko fotografij, kar mu daje domačnost. Koledar je v resnici most, ki trdno povezuje rojake po svetu, da se čimbolj seznanijo med seboj. Cestitke!

FRANK ČESEN,
EUCLID, OHIO, ZDA

SAVINJČAN

Rojen sem bil v Braslovčah leta 1893, leta 1913 pa sem šel v Ameriko. Zdaj se pogosto vračam nazaj, bil sem že osemkrat in obiskal sem tudi Avstrijo, Nemčijo, Belgijo in Francijo, kjer imam v Parizu sestro, prepotoval pa sem skoraj vso Evropo. Leta 1974 so bili v Jugoslaviji tudi moji trije sinovi z ženami in najstarejša hčerka.

JOSEPH A. VODOVNIK,
CHISHOLM, MINN. ZDA

POL JUGOSLOVANA, POL NEMCA

Že precej časa je minilo, odkar sem vam zadnjič pisala, pa kaj, ko čas teče tako hitro. Sin Tomislav hodi že v prvi razred, Aleksander pa v vrtec in je zelo ljubosumen, ker še ne more v šolo. Že šteje mesece, ko bo šel tudi on v novo šolo, ki jo zdaj grade. Pošiljam vam tri slike, ki so sicer že malo stare, a tako se bomo bolje spoznali. Oba fanta sta zelo ponosna, da sta pol Jugoslovana, pol Nemca. Ko bosta velika, bosta v Jugoslaviji na morju zgradila veliko hišo in se kopala v morju.

ERIKA LEIST, BUCHEN,
ZR NEMČIJA

Programi kulturnih dejavnosti Slovenske izseljenske matice se že vsa leta vključujejo v programe številnih izseljenskih društev in organizacij po vsem svetu. Tako predstavljajo oplemenitev njihove lastne izseljenske kulture, ki pa je v vsakem pogledu neločljivi sestavni del slovenske narodne kulture. Izseljenska kulturna dejavnost ima v sodobnem svetu drugačne pogoje, kakor jih je imela v preteklosti, to pa predvsem zaradi tega, ker so spremenile svoje odnose do priseljskih kultur tudi številne države, v katerih živi večji del naših izseljencev. Vse pogosteje opažamo, da priseljske države ne le priznavajo priseljencem pravice do lastnega narodnostnega in kulturnega razvoja, temveč celo podpirajo to njihovo dejavnost.

V takih spremenjenih pogojih tudi Slovenska izseljenska matica načrtuje celovitejše programe kulturne izmenjave, za kar se najbolj zanimajo tudi sami izseljenci. V preteklih letih je bila tako poleg gostovanj iz domovine uresničena tudi vrsta želja izseljenskih kulturnih društev, da bi se predstavila javnosti v stari domovini, mnoga društva pa so prejela tudi pomoč v obliki potrebnega gradiva, notnih zapisov, dramskih besedil, filmskih trakov in podobno.

Program Slovenske izseljenske matice za leto 1977 še bolj kot doslej upošteva vse te okoliščine, v katerih se razvija izseljenska kulturna dejavnost, seveda pa skupno z izseljenci poskuša dvigniti tudi raven teh dejavnosti, ki se pogosto odvijajo v težkih pogojih, poleg tega pa je treba upoštevati tudi okuse in želje večine obiskovalcev njihovih prireditev.

Večini naših izseljencev je znana osnovna dejavnost Slovenske izseljenske matice, zato ob tej priložnosti ne bom ponavljal temeljnih značilnosti njenega splošnega programa. Čemu pa je matica dala osnovni poudarek v programu za leto 1977? Obveščanju bo tudi letos posvetila svojo osrednjo pozornost, saj je nadvse pomembno, da so izseljenci objektivno obveščeni o dogajanju v Sloveniji in Jugoslaviji, zlasti pa seveda o našem kulturnem in narodnostnem razvoju. Posebno pomoč potrebujejo tudi dopolnilne šole za pouk slovenskega jezika, za kar je iz leta v leto večje zanimanje, pa slovenski izseljenski listi, radijske ure in nekatere kulturne akcije trajnejšega pomena, kot so npr. muzeji, narodni domovi, spomeniki idr.

Dejavnost Slovenske izseljenske matice ima vso podporo tudi s strani naše družbene skupnosti.

JOŽE PREŠEREN

Jugoslavija je v januarju navezala diplomatske odnose s Španijo in imenovala za odpravnika poslov SFRJ v Španiji Borivoja Stojadinovića, svetovalca v zveznem sekretariatu za zunanje zadeve. Jugoslavija in Španija sta se dogovorili, da bosta v času, dokler ne bodo imenovali veleposlanikov, postavili na čelo svojih diplomatskih misij odpravnike poslov.

LETO VARSTVA OKOLJA

Zvezni zbor skupščine SFR Jugoslavije je na svojem januarjem zasedanju med drugim sprejel sklep, da leto 1977 razglasimo za leto varstva in izboljševanja človekovega življenjskega in delovnega okolja. V letu, ki je pred nami, naj bi si še bolj zavzeto kakor doslej prizadevali, da bi živeli in delali v človeka vrednem naravnem okolju. Pravico do bivanja in dela v zdravem okolju nam zagotavlja tudi naša ustava, kar je prvi tak primer na svetu.

CENTER OZN V SPLITU?

V Splitu naj bi odprli enega od centrov programa OZN za človekovo okolje. Predsednik jugoslovanske delegacije je na zasedanju delegacij vlad petnajstih držav objavil kandidaturo Splita. Če bo ta predlog sprejet, bo Split postal eden od centrov UNEP.

MILIJONI ČEZ ODPRTO MEJO

V preteklem letu je mednarodne in maloobmejne prehode samo na območju treh obalnih in sežanske občine prestopilo za en odstotek manj potnikov kot v letu 1975. Maloobmejni potniški promet pa se je zmanjšal za 4 odstotke. Po podatkih mejne službe je na koprskem področju prestopilo mejo 33,206.000 potnikov.

MEDNARODNA POSOJILA ZA CESTE

Transjugoslovanska avtocesta Karavanke—Gevgelija z do-

datnima odcepoma Ljubljana—Sežana in Niš—Dimitrovgrad v skupni dolžini 1365 kilometrov postaja eden izmed največjih skupnih jugoslovanskih projektov, katerega vrednost bo več kot 43 milijard dinarjev ali 2400 milijonov dolarjev. Cesta naj bi bila v celoti zgrajena do leta 1990, v prvem od treh časovnih obdobj, to je od leta 1976 do 1980 naj bi zgradili 580 kilometrov avtoceste. Za sofinanciranje gradnje te avtoceste je že pokazal zanimanje ministrski svet evropske gospodarske skupnosti, svet guvernerjev evropske investicijske banke pa je že odobril finančni kredit 60 milijonov dolarjev. Jugoslavija ima vlogo za sofinanciranje cest tudi pri drugih mednarodnih finančnih inštitucijah.

»Kdo zna?« — Foto: S. Busič

PLODNO SODELOVANJE

Predsednik komisije SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi Stane Kolman je ob koncu januarja priredil tradicionalni novoletni sprejem za predstavnike vseh verskih skupnosti, ki delujejo v naši republiki. Sprejema so se kot predstavniki rimskokatoliške cerkve udeležili tudi ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik, njegov pomožni škof dr. Stanislav Lenič, apostolski administrator za Slovensko Primorje dr. Janez Jenko, mariborski škof dr. Maksimilijan Držečnik, mariborski pomožni škof dr. Vekoslav Grmič, predstojniki moških redov, več profesorjev Teološke fakultete iz Ljubljane in Maribora in drugi ter predstavniki sloven-

ske evangeliistične cerkve, baptistov, adventistov, srbske pravoslavne in nekaterih drugih verskih skupnosti.

UMRL JE DR. STANKO CAJNKAR

V starosti 76 let je v Ljubljani sredi januarja nenadoma umrl prof. dr. Stanko Cajnkár, slovenski pisatelj, teolog in profesor ljubljanske teološke fakultete, dolgoletni dekan in prodekan, častni predsednik slovenskega duhovniškega društva, urednik in tvoren družbeni delavec, zlasti na področju urejanja odnosov med novo državo in cerkvijo. Dr. Stanko Cajnkár je bil dolga leta tudi član glavnega odbora Slovenske izseljenske matice. Za svoje družbeno delo je bil dr. Stanko Cajnkár večkrat odlikovan.

POSLOVIL SE JE ANTON EPPICH

V domu počitka na Vrhniki je 26. januarja, komaj teden dni po svojem 87. rojstnem dnevu, za vselej zaspal Anton Eppich, povratnik iz Združenih držav Amerike, nekdanj zelo znani društveni delavec v slovenskih društvih v Clevelandu. V Ameriko je prišel leta 1913, kjer se je kmalu vključil v vrste SNPJ ter sodeloval pri slovenskem sokolu in prvi slovenski godbi »Bled«. Ko je bilo leta 1919 ustanovljeno dramsko društvo »Ivan Cankar«, se je takoj znašel tudi v njihovih vrstah. Nastopil je v številnih igrah, pisal kuplete, uveljavil se je kot režiser, leta 1939 pa je bil tudi predsednik tega dramskega društva. Poleg tega je vrsto let delal tudi pri Slovenski narodni čitalnici. Leta 1959 se je Tone Eppich z ženo Francko in sinom Lovrom za stalno vrnil v Jugoslavijo, kjer je sin študiral glasbo, za tem pa ga je po tegnulo nazaj v Ameriko, kjer zdaj živi s svojo družino. Pred nekaj leti sta se Francka in Tone preselila v novi dom počitka na Vrhniki, kjer sta našla številne nove prijatelje. Antona Eppicha, ki je dal velik prispevek slovenski kulturi na ameriških tleh, bomo ohranili v trajnem spominu.

DRUGA KONFERENCA ZKPO SLOVENIJE

Preko dvesto delegatov in gostov iz vseh slovenskih občin, predstavnikov zamejskih Slovencev, delegatov iz drugih jugoslovanskih republik ter delegatov republiških kulturnih organizacij se je 21. in 22. januarja zbralo v Novi Gorici na drugi konferenci ZKPO Slovenije. Udeležilo pa se je tudi več vidnejših predstavnikov političnega in kulturnega življenja Slovenije, med njimi Mitja Ribičič, predsednik RK SZDL, in Beno Zupančič, podpredsednik skupščine SK Slovenije. Le-ta je dosedanjemu predsedniku ZKPO Slovenije Ivo Tavčarju izročil tudi visoko odlikovane predsednika Tita, ki je odlikoval ZKPO Slovenije ob njeni 30-letnici, za njeno dosedanje delo z redom zaslug za narod z zlatimi žarki.

O dosedanjem delu ZKPO Slovenije ter o njenih nalogah v prihodnje je najprej spregovoril njen dosedanji predsednik Ivo Tavčar. V tehtnem in kritičnem poročilu je opredelil vlogo in pomen kulture v samoupravnem socializmu. V tej smeri pa nismo napredovali toliko, kot bi morali. Mnogo premalo je bilo storjenega na področju kulturne vzgoje, zlasti mladega rodu. Tepe nas pomanjkanje kritike, iz česar raste pomanjkanje odgovornosti. »Brez razvite odgovornosti pa konec koncev tudi samoupravljanja ni«, je poudaril Ivo Tavčar.

V množični kulturi (TV, radio, film, časopisi) je še vedno čutili preveč tujih, predvsem zahodnih vplivov in vrednot, ki imajo s pravo kulturo bore malo ali nič skupnega. Takšno stanje bo težko spremeniti, če ne spremenimo programov dela teh ustanov, če ne bomo vzbudili večjega zanimanja za knjigo in preko tega usposobili ljudi za lastno presojanje kulture.

Drugi dan sta se v razpravo vključila tudi Beno Zupančič, podpredsednik skupščine SRS in književnik, ter Franc Šali,

član izvršnega komiteja predsedstva CK ZKS. Prvi je predvsem poudaril potrebo po tretiranju kulture kot sredstvu osvobajanja človeka, vsakega od nas posebej in vseh skupaj. »Mislim, da se moramo zmeraj znova vprašati, ali je naš delovni človek bolj svoboden, kot je bil, in sicer ne le kot osamljen posameznik, ki priznava druge posameznike, zlasti pa organizirano gibanje, v katerem bo jutri bolj subjekt kulturne in družbene politike, kot je bil včeraj...«

Na širše družbeno-ekonomske okvire delovanja na področju kulture je opozoril Franc Šali. V tej zvezi je najprej govoril o množičnosti kulture, glede ZKO Slovenije pa je menil, da predstavlja nepogrešljiv dejavnik v demokratizaciji kulturne politike.

Druga konferenca ZKPO Slovenije je bila ugodna prilžnost tudi za druge razpravljavce, ki so s tehtnimi prispevki prispevali k uspehu konference. Predstavljale so pomemben doprinos k temeljiti izmenjavi mnenj in stališč o sedanjem in prihodnjem kulturnem utripu na različnih koncih Slovenije ter na različnih področjih kulturnega snovanja.

Vsekakor moremo zatrditi, da predstavlja druga konferenca prelomnico v razvoju zveze. Tega ne potrjuje samo dejstvo, da je ZKPO Slovenije dobila novo ime, odslej se bo imenovala Zveza kulturnih organizacij Slovenije, niti ne to, da je dobila novega predsednika ter podpredsednike, temveč še bolj to, da je konferenca sprejela nov statut, ki na novo opredeljuje vlogo in pomen ZKO v naši samoupravni socialistični družbi, ter nove programske smernice za delo v prihodnje. Novi predsednik ZKO Slovenije je postal Jože Humer, podpredsedniki pa bodo odslej trije in sicer Majda Emeršič, Sergij Pelhan in Boris Savnik.

T. Š.

Džemal Bijedić s tamburaškim orkestrom jugoslovanske dopolnilne šole v Seraingu v Belgiji

SMRTNA NESREČA DŽEMALA BIJEDIĆA

V letalski nesreči, ki se je zgodila 18. januarja v bližini Sarajeva, je izgubil življenje predsednik jugoslovanske zvezne vlade Džemal Bijedić, poleg njega pa je izgubila življenje tudi njegova žena Razija in člani posadke ter spremstvo. Z Džemalom Bijedićem je Jugoslavija izgubila sposobnega državnika, ki je polnih šest let vodil zvezno vlado, vidnega revolucionarja in borca za razvoj samoupravnega socializma.

Džemal Bijedić je bil rojen leta 1917 v Mostarju, kjer se je že kot mladenič ogrel za ideje marksizma in za razredni boj. Kot študent pravne fakultete v Beogradu se je priključil boju naprednih sil in že leta 1939 postal član komunistične partije. Njegove izkušnje kot prekaljenega revolucionarja so prišle do izraza med narodnoosvobodilnim bojem, po vojni pa je Džemal Bijedić nesebično nadaljeval delo pri obnovi države. Vse od osvoboditve do prezgodnje smrti je opravljal vrsto odgovornih dolžnosti v Bosni in Hercegovini ter v organih federacije. Tu je bil najprej zvezni sekretar za zakonodajo in delo ter član zveznega izvršnega sveta. Med tem je bil tudi predsednik republiškega izvršnega sveta v Bosni in Hercegovini, zatem pa še podpredsednik in nato predsednik skupščine BiH.

Za predsednika zveznega izvršnega sveta je bil izvoljen leta 1971, ponovno pa v maju leta 1974 po sprejetju nove ustave SFR Jugoslavije. Kot predsednik zvezne vlade je bil nosilec nalog pri reševanju družbenoekonomskih vprašanj in samoupravnih odnosov, kakor jih je predvidela nova ustava, pri čemer je bil dosleden borec za uresničevanje enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije. Pokojni Džemal Bijedić je tudi neštetokrat potoval po vsej Jugoslaviji, poleg tega pa je imel kot premier neuvrščene Jugoslavije velike mednarodne obveznosti, ki so mu nalagale potovanja po vsem svetu. Obiskal je številne prijateljske neuvrščene države, pa tudi Avstralijo, Sovjetsko zvezo, Združene države Amerike, LR Kitajsko, Francijo in druge.

Kjerkoli je bilo mogoče, se je predsednik Džemal Bijedić v deželah, ki jih je obiskal, stal tudi z našimi rojaki, se z njimi po domače pogovoril in se zavzemal za čimboljše življenjske pogoje na tujem oziroma za njihovo vrnitev v domovino.

vanje naših teženj in prizadevanj iz minulih let, le da še izraziteje poudarjeno.

SLOVENSKO IN JUGOSLOVANSKO GOSPODARSTVO 1966/77

KORAKI V RAZVITOST

PRODOR V KAKOVOST

Če se torej vrnemo k besedam Andreja Marinca, ki smo jih zapisali na začetku, se moramo za trenutek ozreti v minula leta. Naša hotenja, da bi se iz ekstenzivnega gospodarjenja prebili v intenzivno, iz količinskih v kakovostne uspehe, segajo namreč daleč nazaj na začetke minulega srednjeročnega obdobja 1971—1975. Deloma nam je ta hotenja v prvi polovici sedemdesetih let tudi uspelo uresničiti. Razlogi za to, da pri njihovem uresničevanju nismo mogli uspeti v celoti ali vsaj v bistveno večji meri, pa so predvsem dvojni.

Najprej velja podčrtati resnico, da premika iz ekstenzivnega v intenzivno gospodarjenje nikakor ni mogoče uresničiti v kratkem času, marveč da je za to potrebna — tudi ob velikih prizadevanjih vseh subjektov gospodarjenja — vrsta let. Razen tega morajo biti pri tem tudi ekonomske razmere vsaj kolikor toliko ugodne — v minulem obdobju pa gotovo niso bile takšne. Svetovno gospodarstvo je pretresala vrsta kriz, vključno z energetske in monetarno, ob čemer so tudi industrijsko najbolj razvite države zabredle v recesijo. To pa je, kajpak, izredno neugodno odmevalo tudi v manj razvitih državah — ali še zlasti v le-teh. Poglavitna naloga, ki smo jo morali najprej izpolniti, je bila zato stabilizacija, kajti le v stabilnejših, »mirnejših« vodah gospodarjenja je moč uveljavljati kvalitetnejše dejavnike.

ZAVRTA INFLACIJA

Tisti komentatorji v svetovnem tisku, ki ne samo, da ne kažejo naklonjenosti do nas in do našega samoupravnega socialističnega družbenega sistema, marveč so celo — prikrito ali odkrito — sovražno razpoloženi

»V sedanjem trenutku smo v položaju, ko je nadaljnji materialni razvoj mogoče zagotoviti le z bistveno hitrejšim uveljavljanjem kvalitetnih dejavnikov razvoja. V zadnjih letih pomen teh dejavnikov v pogojih visoke inflacije ni prišel v polni meri do izraza. Zdaj, ko nam je uspelo s skupnimi prizadevanji v veliki meri stabilizirati pogoje dela in razvoja, pa je uveljavitev kvalitetnih dejavnikov najpomembnejša naloga, objektivna nujnost in spodbujevalec hitrejšega razvoja.«

Besede, ki smo jih zapisali, smo povzeli po ekspoziju predsednika izvršnega sveta skupščine SR Slovenije Andreja Marinca — podal ga je delegatom skupščinskih zborov na zasedanju pred koncem leta 1976. Gre za ekspozice k predlogu resolucije o politiki izvajanja srednjeročnega družbenega plana SR Slovenije v letu 1977.

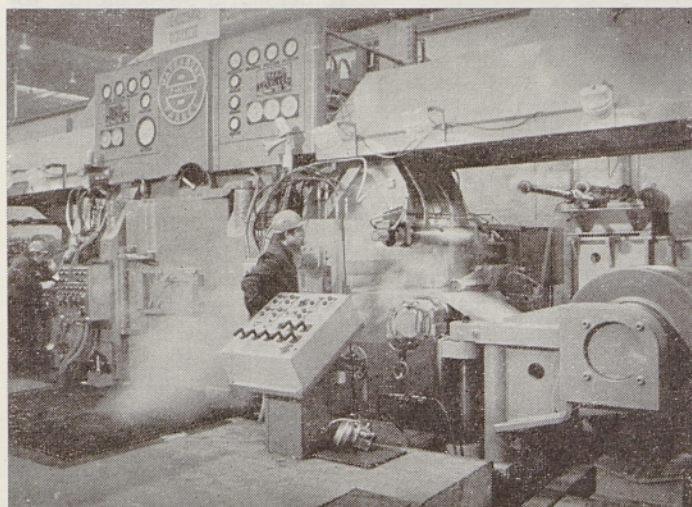
»VGRAJENO« LETO

Ne o lanskem ne o letošnjem gospodarskem letu ne moremo govoriti kot o povsem samostojnih, ločenih časovnih enotah. Tako za prvo kot drugo velja v polni meri zapisati, da predstavljata le del srednjeročnega (petletnega) obdobja, za katerega smo si začrtali številne naloge. Uresničevanje le-teh v pretežni meri zadeva vse obdobje med 1976. in 1980. letom, pa je zato za sleherno posamezno leto do konca desetletja mogoče zapisati, da je ali da mora biti v prvi vrsti »vgrajeno« v obdobje in v načrte, ki smo si jih zanj zapisali.

Naloge, ki smo si jih posebej opredelili tako za lani kot za letos, so se tedaj morale zlasti podrediti tistemu, kar želimo uresničiti do konca tega desetletja.

Seveda pa velja ob vsem tem še pripisati, da nobeno od omenjenih let ne more ostajati ločeno od tistega, kar nam je uspelo narediti pred tem, in kar poskušamo uresničevati že nekaj časa. Tako so tudi letošnja hotenja, da bi pospešeno uveljavljali kvalitetne dejavnike gospodarskega in družbenega razvoja, samo nadalje-

Delavci nove hladne valjarne Železarne Jesenice radi pokažejo, kako delajo najsodobnejši stroji nove valjarne (Foto: Stane Jesenovec)

do vsega, kar počnemo, se večkrat na široko ustijo s tistim, kar zapazijo pri nas negativnega. Največkrat navajajo v svojih prikazih različne drobce iz našega družbenoekonomskega življenja — seveda takšne, ki nas lahko očrniijo.

Nikakor ne bi mogli trditi, da pri nas ni slabosti, da gospodarimo »stoodstotno«. Vsekakor pa je potrebno podčrtati resnico, da je naš gospodarski »gozd« vendarle povsem drugačen kot tista posamična »drevesa«, po katerih nas ocenjujejo nekateri v tujini, in da ta »gozd« tudi zdravo raste naprej.

Kako bi nam sicer uspelo krepko preseči, na primer, tisto višino narodnega dohodka na prebivalca, ki je pred kakšnimi desetimi leti morebiti za koga predstavljala samo lepo iluzijo — 1.000 dolarjev? Že predlanskim pa smo se prebili do 1.295 dolarjev narodnega dohodka na slehernega Jugoslavana, v nekaterih razvitejših okoljih v državi pa so uspeli doseči evropsko ali svetovno raven: za primer lahko navedemo najbolj razvito občino v Sloveniji (Ljubljana-Center), v kateri so leta 1975 dosegli okrog 10.000 dolarjev narodnega dohodka na prebivalca.

Zato bodo lahko za vse manj nevernih Tomažev predstavljali iluzijo načrti, po katerih naj bi leta 1980 dosegli v vsej državi v povprečju po 1.600 dolarjev narodnega dohodka na prebivalca, okrog leta 1985 pa že po 2.260 dolarjev.

Svetovnogospodarski pogoji za prodor v večjo kakovost gospodarjenja nam v zadnjih letih nikakor niso bili naklonjeni. Zato smo bili toliko bolj primorani zavreti zunanje inflacijske pritiske in ustvariti večjo »notranjo« gospodarsko stabilnost. Prav lani nam je to v veliki meri uspelo — poprej visoki stopnji inflacije smo hudo porazili peruti.

Sicer pa tudi o tem velja zapisati nekaj števil, ki več kot potrjujejo zapisane trdive.

BOLJE VSAJ ZA 1,9 ODSOTKA

Po svoji skokoviti rasti v letu 1975 so se lani cene v vsej državi močno umirile. Statis-

tični podatki za Slovenijo kažejo, da se je blago v trgovini na debelo lani podražilo le za 7,1 odstotka in v trgovini na drobno za 9,5, medtem ko so se cene pri industrijskih proizvajalcih povečale celo samo za 5,8 odstotka. Življenjski stroški pa so bili lani v Sloveniji za 13,1 odstotka višji kot leto prej.

Seveda so zapisani odstotki še razmeroma dokaj visoki. Toda to še ne pomeni, da smo lani živeli slabše kot predlanskim, kajti osebni dohodki so se povečevali še hitreje od cen — po podatkih, ki še niso dokončni (manjkajo še nekatere številke za december), smo lani dobivali za nekaj manj kot 16 odstotkov višje osebne dohodka kot leta 1975. Če od tako povečanih osebnih dohodkov odštejemo podražitve, pa nam še zmerom ostane kot rezultat resnica, da so bili lani osebni dohodki po svoji stvarni vrednosti domala za dva odstotka večji kot leto prej.

Osebni dohodki pa niti ne pomenijo vsega tistega, za koliko se nam je lani življenje izboljšalo, kajti veliko denarja smo vložili tudi v višji družbeni standard — veliko sredstev je šlo, denimo, tudi za gradnjo novih stanovanj, šol, vrtec, zdravstvenih domov in drugega.

IZVOZNA EKSPANZIJA

Kljub neugodnim razmeram na svetovnem trgu nam je lani uspelo, da smo se močneje kot kdajkoli prej usmerili v izvoz. Iz Slovenije je tako šlo lani na tuje kar za petino več blaga in storitev kot leto prej, ob tem pa smo uvoz po vrednosti zmanjšali kar za petnajst odstotkov. Na ta način smo zmanjšali negativno razliko med uvozom in izvozom, kar je veliko prispevalo k izboljšanju naše plačilne bilance s tujino.

Leto 1976 je bilo ob vsem tem, kar nam je uspelo uresničiti, vsekakor izredno pomembno. Navedli pa smo samo vrsto drobcev, ki bi jim za celovitejšo podobo lanskoletnega družbenoekonomskega življenja v Sloveniji in v vsej Jugoslaviji morali pripisati še marsikaj.

Predvsem moramo tako vsaj omeniti, da smo lani s široko javno razpravo zastavili temeljne novega sistema družbenega pla-

niranja, da smo sprejeli temeljito pripravljene srednjeročne razvojne načrte, številne družbene dogovore in samoupravne sporazume in — nikakor ne nazadnje — da smo v široko zastavljeni javni razpravi izoblikovali listino, ki predstavlja po svojem pomenu in po svoji vsebini »malo ustavo«: zakon o združenem delu.

SPREMINJANJE STRUKTURE

Vzporedno z vsemi temi aktivnostmi smo tudi v najbolj konkretni obliki uresničevali načrte, ki smo si jih zastavili. Med tovrstne konkretosti sodijo tudi naložbe v številne gospodarske in negospodarske objekte.

Omenili bomo vsaj nekatere objekte, ki smo jih lani odprli v Sloveniji. Poleg dveh plinskih termoelektrarn — v Brestanici in Trbovljah — so lani začele delati hladna valjarna na Jesenicah, tovarna magnefitne celuloze v Krškem, tovarni ivernih plošč v Cerknici ter Novi Gorici in tovarna papirja v Medvodah. Obratovati sta začeli tudi povečani in modernizirani tovarni papirja v Vevčah in Račečah, v Murski Soboti pa so začeli delati v novi klavnici, hladilnici in predelovalnici mesa. Odprli smo tudi avtocesto med Hočami in Celjem, letališče v Mariboru, hotel Bernardin v Portorožu, bolnišnici v Novi Gorici in Mariboru, ekonomsko fakulteto v Ljubljani in pedagoško akademijo v Mariboru, poleg vsega tega pa so obnovili in modernizirali številne objekte, ki so poprej predstavljali v posameznih gospodarskih dejavnostih tako imenovana ozka grla.

Nekatere naložbe, ki jih še nismo »spravili pod streho«, pa predstavljajo naloge, ki jih bomo morali izpolniti ali letos ali v prihodnjih letih. Kar zadeva področje energetike, velja omeniti predvsem to, da gradimo nekatere ključne objekte, s katerimi bomo konec letošnjega leta prebrdili sedanje pomanjkanje električne energije. Takšni objekti, ki jih dokončujemo, so jedrska elektrarna v Krškem, termoelektrarna Šoštanj IV ter hidrocentrala Srednja Drava II. Ob gradnji elektrarn pa tudi izgrajujemo 380-kilovoltno prenosno omrežje. Poleg tega bomo

letos nadaljevali z rekonstrukcijo rafinerije nafte v Lendavi, pospešili bomo dela na gradnji plinovodnega omrežja Slovenije ter opravili organizacijska in študijska dela za rafinerijo Sermun v Kopru, katere izdelki bodo namenjeni predvsem za izvoz.

Za izboljšanje položaja v prometu bomo letos nadaljevali z elektrifikacijo glavnih železniških prog ter z modernizacijo signalno-varnostnih naprav in prometnih vozlišč. Cestno omrežje bomo v prihodnje obogatili z nekaterimi cestami, ki pa jih letos še ne bomo zgradili do konca (gre za avtocesto Dolgi most—Vrhnika, obalno cesto, hitro cesto skozi Maribor in Celje, del obvoznice v Ljubljani). Lotili se bomo tudi rekonstrukcije mejnega prehoda v Šentilju, ki postaja ob vse večjem prometu izredno »ozko grlo«, in mejnega prehoda v Vrtojbi.

Številnejše obsežne naložbe smo si za letos predvideli tudi za povečevanje proizvodnje v kmetijstvu in živilski industriji — tako si želimo zagotoviti dovolj hrane ne samo zase, marveč tudi za izvoz. Predvsem nameravamo vlagati denar v melioracijo obdelovalne zemlje, v povečano predelavo mleka, v skupne naložbe v kooperacijsko proizvodnjo ter v izgradnjo tovarne sladkorja pri Ormožu. Eden glavnih poudarkov letošnjega gospodarjenja pa bo hoteenje po dosezanju njegove večje kvalitete. Zato si bomo zlasti prizadevali čim bolj uporabiti tudi vse rezerve, ki jih premoremo v svojem znanju in v možnostih za izboljšanje tehnologije proizvodnje. Ob uspešnejši organizaciji dela, produktivnem zaposlovanju in še čem bo tako enega bistvenih dejavnikov gospodarske rasti morala predstavljati produktivnost dela. Rast le-te pa bomo letos bolj kot doslej pospeševali tudi z ustreznejšim nagrajevanjem po delu in njegovih rezultatih. Tako bo enega pglavitnih letošnjih premikov k boljšemu gospodarjenju predstavljala tudi težnja čim močneje uveljaviti v vsakdanji praksi načelo, naj vsak delavec dobiva takšno plačilo, kakršno ustreza njegovemu delu. In če je njegov delovni prispevek družbi nadpovprečno velik, naj bo nadpovprečno visok tudi njegov osebni dohodek. To pa bo pomenilo tudi nov korak k višji življenjski ravni slehernega prizadevnega, delavnega in sposobnega delavca.

JOŽE OLAJ

INGOLIČEVH SEDEM DESETLETIJ

tegoval za delavske pravice. Rad sem ga poslušal. Privlačevala me je pa tudi njegova hčerka Adela, ki je kasneje postala moja žena.«

Ameriški povratnik Anton Oprauš je bil torej prvi pobudnik. Zatem je k temu svoje dodal tudi čas, ki ga je kot študent preživel v Franciji, čas, v katerem je spoznal mnoge stiske našega človeka na tujem in za vsem tem še med zadnjo vojno njegovo izgnanstvo v Srbijo. Res so bili tam sprejeti z izrednim gostoljubjem, a kljub vsemu je to le bilo izgnanstvo. Novela Milkine norosti je bila njegovo prvo delo z izseljensko tematiko. Šel je med naše rudarje v severno Francijo, v Merlebach, Tucquegnieux in še kam. Obiskal je naše v Belgiji, Holandiji in Westfaliji. Tako so dozorela njegova dela: Črni labirinti, Kje ste, Lamutovi?, Nebo nad domačijo. Leta 1963 je s tovorno ladjo odpotoval v Ameriko. Pred tem se je s plošč vneto učil angleščine. Nad stošestdeset ur se je z avtobusom vozil po Ameriki, obiskal mnoge naše naselbine in domove in se pogovarjal z rojaki. Ko se je vrnil, je napisal potopis Pri naših v Ameriki. Dve leti zatem, 1966, pa je izšel njegov roman Lastovka čez ocean. Slučajno srečanje z ameriško rojakinjo, ki je na obisk v Slovenijo pripeljala svojo vnučko in mu povedala, da bo pri vsakem obisku svoje stare domovine pripeljala s seboj vnučko ali vnučka, da ne pozabita jezika svojega rodu, ga je razvnelo in leta 1969 je pri Mladinski knjižnici izšla njegova zgodba Deklica iz Čikaga. Leta 1975 je Državna založba Slovenije izdala tri njegove romane z izseljensko tematiko: Kje ste Lamutovi?, Nebo nad domačijo in Lastovka čez ocean pod skupnim naslovom Domovina v srcu.

Tako je naš jubilar, pisatelj Anton Ingolič med slovenskimi pisatelji doslej prispeval največji delež našim ekonomskim izseljencem. Veseli ga, da je Državna založba izdala trilogijo Domovina v srcu. Meni, da je s tem in ostalimi deli na neki način našim bral-

Kdo še ni bral Ingoličevih povesti in se v njih srečal z ljudmi, ki so tako živi in resnični, da se ti zazdi, da si jih še včeraj nekje srečal in se pogovarjal z njimi?

Petdeset svojih knjig že ima na polici, mnoge s številnimi prevodi, ta v resnici najplodovitejši slovenski pisatelj, ki je letos 5. januarja obrnil sedemdeseti list svojega življenjskega koledarja. In prav na ta dan je podpisal pogodbo za svojo novo knjigo; ali to ne pove dovolj, kako sredi življenja in dela je?

Poleg drugih svojih dolžnosti pisatelj Ingolič že vrsto let tudi tesno sodeluje s Slovensko izseljensko matico kot član njenega izvršnega odbora in predsednik uredniškega sveta njenih publikacij. Ko sem ga prosila za razgovor ob sedemdesetletnici, mi je seveda ljubeznivo ustregel, a želel je, da naj ne pišem prenadolgo o njem in tudi pohval ne želi. Obljubila sem in skušala mu bom ustreči, čeprav to zame ne bo lahko. Pa naj najprej na kratko spregovorim o pisatelju.

S Spodnje Polskave na Štatskem je doma. Sin kmeta in mizarja. Tudi sam je rad mizaril, dokler ni trinajstleten odšel na realno v Maribor. Kot študent je nato leto dni preživel v Franciji, od tam pa je prišel na univerzo v Ljubljano, kjer je končal slavistične študije in postal profesor. Leto dni je čakal na službo in jo končno dobil na gimnaziji na Ptuj. Tam je služboval pred in po vojni. Kasneje je bil profesor v Mariboru, nato pa v Ljubljani, kjer je bil pred nekaj leti upokojen. To so kratki, suhi podatki. Vmes pa je marsikaj. Vmes je vojna in izgnanstvo v Srbiji. Vmes so skrbi in žalosti. Zraven pa je vseskozi njegovo pisateljsko delo, ki ga je spremljalo v hudem in dobrem. Kadar ni pisal, je snoval, opazoval, beležil, oblikoval v mislih. In natanko petinštirideset let je poteklo letos, ko je Ljubljanski zvon objavil prvo njegovo novelo.

Dan je bil pust, zimsko mrakoben, rosilo je, ko sem v Pribinovi ulici v Ljubljani obiskala Ingoličeve. V prijaznem domu domujeta zdaj sa-

ma z ženo, otroci so kot lastovke odleteli in si spletli svoja gnezda. Žena je v kuhinji iz pisane volne pletla čepico za vnuka, pisatelj me je povabil v knjižnico.

Knjige, knjige, knjige, toplja zastrta luč, na steni Miheličeva Smrt kurenta in na pisalni mizi gora pisem. Že sva sredi pomenka. Blizu sto čestitk je prejel pisatelj ob jubileju. Pisale so jih mlade in starejše roke, od vidnih družbenopolitičnih delavcev, združenj in društev, kolegov, nekdanjih študentov do otrok, ki jih še vedno tako navdušuje njegova knjiga Tajno društvo PGC. Vsem bo seveda odgovoril, se zahvalil.

In že je pomenek drugačen. Govoriva o Miheličevi podobi na steni in zvem, da je to prvi osnutek te znane Miheličeve podobe. Da, samo osnutek, saj obrazi niso dodelani, kar pa opaziš le čisto od blizu. Zvem tudi, kako je podoba nastala. France Mihelič in Anton Ingolič sta skupaj službovala na ptujski gimnaziji. Tudi stanovali so skupaj. Ingoličeva žena Adela pa je bila učiteljica v okolici Ptujja. Ko se je nekoč vračala iz šole, je bila slučajna priča predpustnem pretepu, ki se je tragično končal in terjal žrtev.

O tem je pripovedovala doma in Mihelič je sedel na kolo in fotografiral žalostne maskare ob mrtvem fantu. Prizor je nato umetnik prenesel na platno. Enega od osnutkov, ki ga je hotel zavreči, je obdržal pisatelj Ingolič in Mihelič sam, ko je podobo kasneje videl, je ugotovil, da je »kurent, ki je kasneje postal nekakšen simbol njegovih umetniških stvaritev, kar dober«.

V tiste ptujске čase spada tudi Ingoličev roman Lukarji,

ki je izšel leta 1936. Lukarji so ljudje s ptujskega polja, ki jih je dobro poznal, ljudje, takšni, kakršni so v resnici. S to knjigo je pisatelj pokazal, kako bo pisal. Spominjam se, kako radi smo brali Ingoličeve Lukarje, kako všeč so nam bili v svoji človeški neponarejenosti. Ingolič pa je povedal, da ga je zaradi te knjige domači župnik imenoval za »rdečkarja« in dodal, da se ga bo odslej, kadar se bosta srečala, »ognil kakor kravjeka na poti«.

Tako je bila z Lukarji pravzaprav zaorana prva globoka brazda v njegovo pisateljsko pot, ki so ji z leti sledile druge. Knjiga je sledila knjigi: romani, povesti, novele, potopisi. Pisal je za odrasle, pisal je za mladino. Anton Ingolič pa je tudi tisti slovenski pisatelj, ki se je doslej s svojim peresom najdelj ustavil ob usodah naših izseljencev. Poleg novel, povesti in črtic iz življenja naših izseljencev je na to temo ustvaril tudi svoj veliki tekst — trilogijo Domovina v srcu, ki jo je leta 1975 izdala Državna založba Slovenije.

»Kje in kdaj se vam je misel, da bi pisali o naših izseljencih najbolj približala?« sem ga vprašala.

Pisatelj se je nasmehnil, ko je povedal: »O, to pa sega daleč nazaj v moja študentovska leta. Pri nas na Spodnji Polskavi je bil pek Anton Oprauš, ki je prej živel v Ameriki, v Brooklynu. Malo pred začetkom prve vojne je z ženo in hčerko, ki je bila rojena v Ameriki, prišel na Polskavo obiskat sorodnike. Ko se je začela vojna, so ostali pri nas. Anton Oprauš je bil socialist. Veliko je vedel povedati o Ameriki, o naših delavcih, o Etbinu Kristanu, ki se je po-

cem približal usode našega ekonomskega izseljenstva, med drugim tudi probleme izseljencev povratnikov, ki dostikrat niso bili lahki in so terjali res patriotizem in pogum. Mlajše pisatelje pa še čaka delo, je dejal jubilant, da se poglobi v študij našega današnjega izseljenstva, v probleme naših ljudi, ki za daljši ali krajši čas odhajajo na tuje, v probleme njih samih, njihovih družin, otrok. Tu in tam je bilo o tem že kaj napisanega, a veliki tekst še čaka. Kdo se ga bo lotil in napisal?

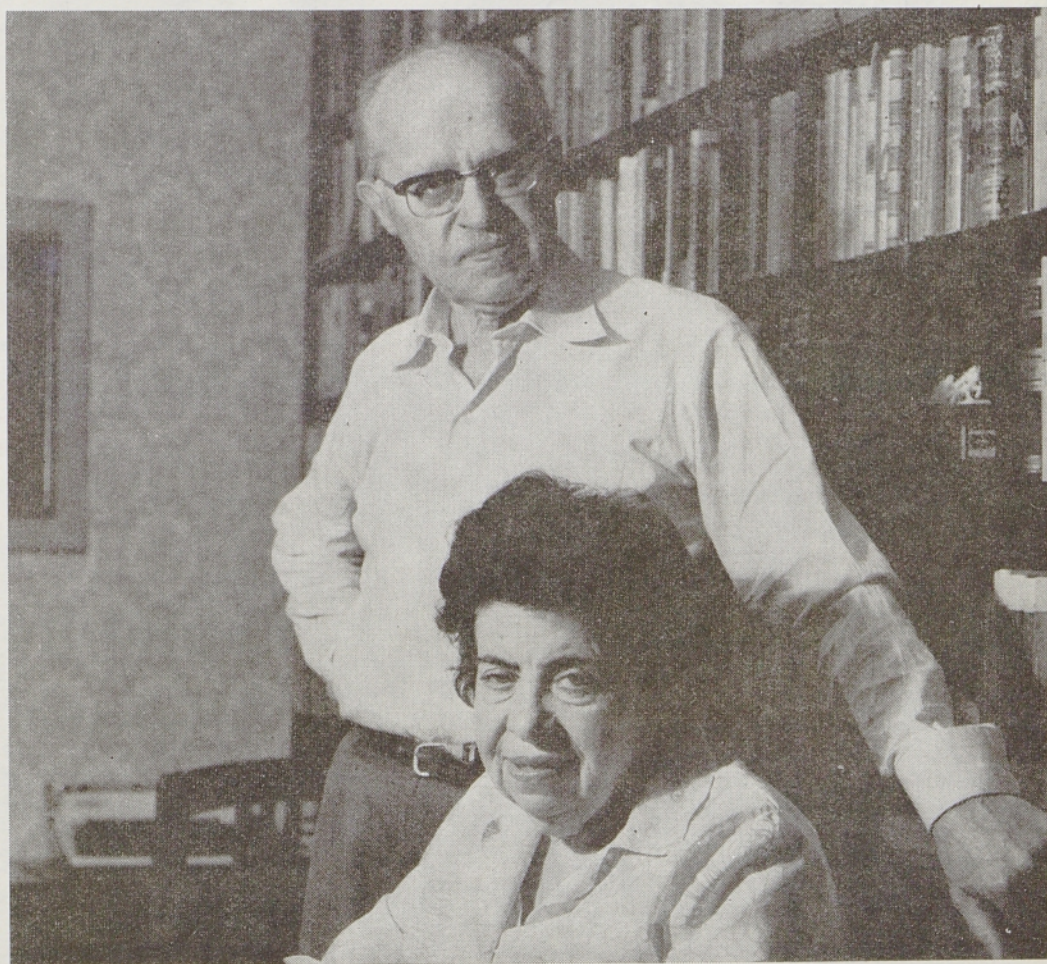
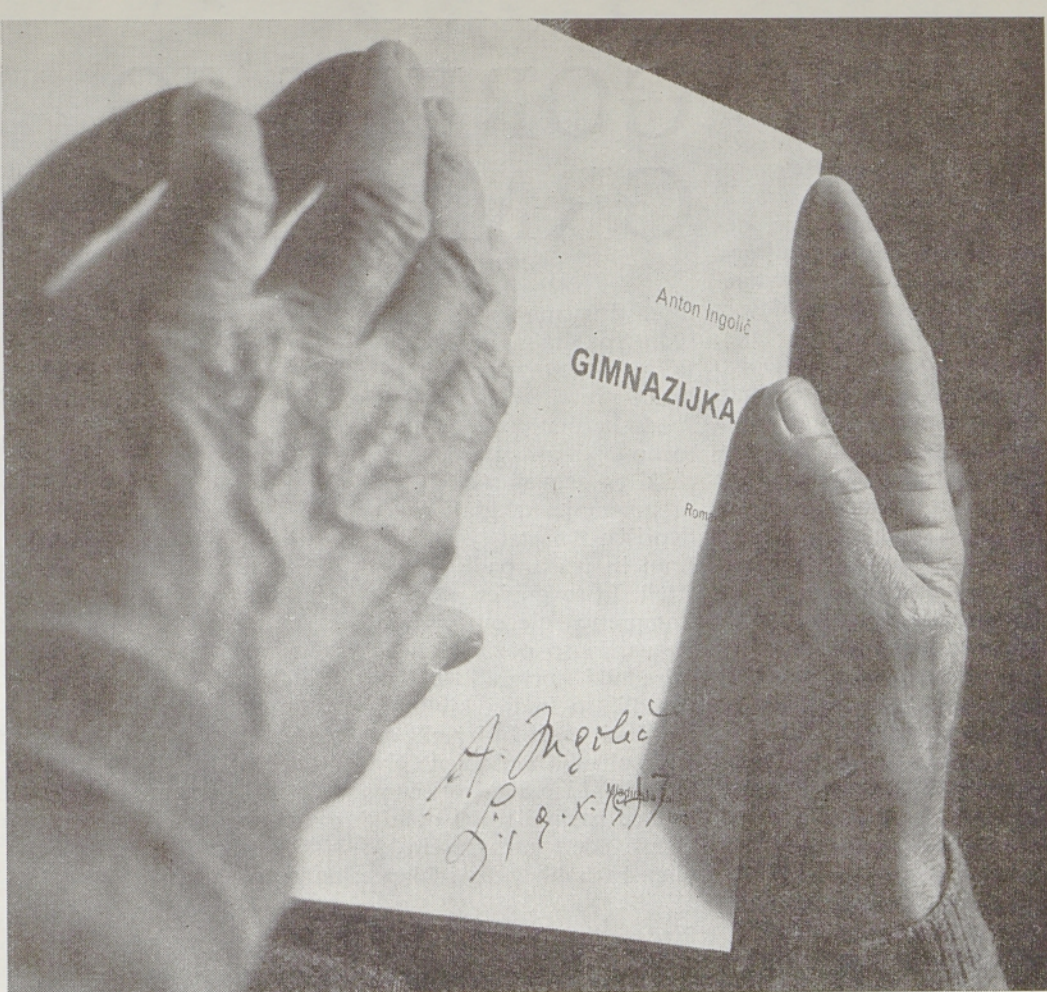
V svojih zadnjih delih se pa pisatelj vrača v svoj rodni kraj, na Spodnjo Polskavo pod Pohorjem. V romanu Pradedje je posegel v čas kmečkih puntov v letu 1635. Roman Gorele so grmade, iz katerega objavljamo tudi odlomek v naši reviji, je nekakšno nadaljevanje prejšnjega, vendar je v sebi zaključena celota, dogajanja so zajeta iz druge polovice 17. stoletja. Roman bo izdala Mladinska knjiga. V pisateljevih mislih pa zori že tretji roman, ki bo skozi devet rodov privedel dogajanja v današnji čas. Napisal ga bo, če ... v pisateljevih očeh je nekam otožen nasmeh.

Le zakaj? Le čemu? Morda zaradi teh minulih sedemdesetih let, katera na pisatelju niso pustila niti najmanjše sledi (to ni vljudna fraza, temveč stvarna ugotovitev!). Pisatelj je bil vse življenje tako sredi dela in ustvarjanja, da se sploh ni utegnil starati. Ljudje iz njegovih novel, povesti in romanov, slabi in dobri, stari in mladi, vsi pa iz resnične krvi in mesa, so ta leta odnesli s seboj, saj vedo, da je bilo in bo za njihovega ustvarjalca delo vedno najlepše vezilo, in to včeraj, danes in bo tudi jutri.

INA SLOKAN

Pisateljeve roke, ki so v življenju le malo počivale. Njegov roman Gimnazijka je izšel v ponatisu in številnih prevodih.

Pisatelj Anton Ingolič z ženo Adelo (Foto: Tončka Kosi)

GORELE SO GRMADE

Drug drugemu segajoč v besedo, so Kraus, dr. Lampretič in njegov pisar šele zdaj malce preveč brbljavemu gospodu baronu povedali, da so točno opolnoči graščinski in vaški psi zagnali strašen lajež in potem je na graščinskem dvorišču nastal peklenski hrup in trušč, padli so tudi streli. In še preden so se dr. Lampretič, njegov pisar in Kraus, ki so pozno v noč s prisedniki praznili bokale, zavedli, so hudiči kljub pomnoženi straži že izginili onstran obzidja z obsojeno Evo in Dolgo Lizo, na dvorišču pa je med pasjimi trupli obležal mrtev eden od graščinskih hlapcev, rabljev prvi hlapec

pa je tako preluknjan, da je izdihnil pred dobro uro. Dolgo Lizo so sicer našli pred njeno kočo, o Evi, ki je, kakor se je zdaj izkazalo, mnogo bolj nevarna coprnica, pa ni ne duha ne sluha. Hudiči so odleteli z njo na Rogaško goro ali se pogreznili naravnost v pekel.

»Iz samega pekla se dvignejo, ogrnjeni v črne ovčje kožuhe, zakriti s črnimi feredžami, kakor Turki pravijo tistim tančicam, zakriti in z vročim pa hladnim orožjem oboroženi hudiči, in tik preden naj bi zagoreli grmadi, rešijo coprnici iz močno zastraženih graščinskih ječ, eno na poti izgubijo, z drugo se

Pred nevihto — Foto: Mirko Kambič

pa pogreznijo nazaj v pekel! Poslastica za patra Avguštna! Doslej je s svojimi pridigami mešal polovico Gradčanov in tri četrtine Gradčank, odslej bo še vse druge!«

»Zadeva je resna, hudo resna!« je dr. Lampretič posvaril barona.

»Za vas, gospod sodnik, pa za patra Avguštna in morda še za koga, zame, ki me bolj kot coprnice in njihovi preganjalci in požigalci zanimajo konji, pa je na moč zabavna!« je rekel baron malce zvišeno, potem pa nadaljeval, ne da bi mogel popolnoma zresniti svoj nagubani obraz, ki so ga bolj lepšale kot kazile tri podolžne brazgotine. »Na srečo so hudiči pustili vsaj eno coprnico in to prav tisto, ki je kriva, da še nismo dobili grofiča! Torej lahko sporočim grofu in gospe grofici, da bo ena grmada gorela.«

»V prvih popoldanskih urah bo vse končano!« je rekel dr. Lampretič in poprosil barona, naj na poti v Maribor stopi v slivniški farovž, razloži patru Avguštinu, kaj se je ponoči zgodilo in ga naprosi, da se pripelje z najhitrejšo kočijo.

Ko se je glavni grofov konjušnik pozanimal še, kako je z grofovimi konji, je spet odpeketal.

V prvih popoldanskih urah so se pri Trojici oglasili zvonovi, graščinski hlapci so se malo prej razleteli po vasi in naznanili ljudem, da je za izvršitev sodbe vse pripravljeno, gor v pohorska naselja pa so z isto vestio poslali nekaj vaških mladeničev in dečkov. Ljudje so odlagali delo, zapuščali svoje domove in se začeli zbirati pred vhomom v graščino. Toplaki, stara dva, mlada dva in šest otrok od petega do petnaistega leta, so si nekaj časa pomišljali, ali bi se spustili v vas ali ne. Vse po vrsti je preplašilo, najbolji pa Toplačko, kar se je ponoči zgodilo v graščini. Ali ni mogoče, da se hudiči pokažejo tudi tam na gavgah? In če sežejo ne samo po Dolgi Lizi, pač pa tudi po tisti, ki je prva pokazala nanjo? Toda nazadnje je le zmagalo zupanje v Boga, ki kaj takšnega gotovo ne bo dopustil. To-

Sredi dopoldneva je na Gornjo Polskavo v spremstvu dveh oboroženih hlapcev pripeketal baron Karl Heinrich pl. Puch, grofov glavni konjušnik, in takoj odšel v pisarno, kjer so Kraus, grajski oskrbnik, dr. Lampretič, deželni krvni sodnik in njegov pisar že od jutra razpravljali, ali naj še čakajo na grofov in grofičin prihod ali pa takoj izvrše sodbo vsaj nad Dolgo Lizo, če jo že ne morejo tudi nad Evo. Sporočil jim je, da gospoda grofa in gospe grofice ne bo. Včeraj dopoldne ju je neurje zadržalo in obdržalo v Wildonu. Tam sta tudi prenočila. V Mariboru, kamor sta se sicer pripeljala že zjutraj, pa sta izvedela, da kuga razsaja že na Spodnjem Štajerskem, zato se bosta še pred poldnevom odpeljala na Koroško na grad Humberk, kjer bosta ostala, dokler se kuga ne bo podela. Grmadi naj prižgo in coprnici naj zažgo brez njiju.

»Z izvršitvijo sodbe smo čakali prav zaradi gospe grofice,« je rekel dr. Lampretič.

»Po naročilu gospoda grofa sem obiskal stolnega župnika in ga vprašal za svet,« je povedal že priletni baron.

»In?« je vprašal Kraus.

»Ker gospod stolni župnik ni izvedenec v teh rečeh, kar je tudi razumljivo,« je dejal baron s posmehljivim smehljajem, »me je poslal v Slivnico, kjer se mudi učeni graški profesor pater Avguštin...«

»In kaj je rekel pater Avguštin?« je naglo vprašal dr. Lampretič.

»Zamisli se je in povedal. Že dejstvo, da bosta na gosposčini zagoreli dve grmadi...«

»Žal, bo zagorela samo ena!« je vpadel dr. Lampretič.

»Ena grmada ali dve, to gotovo ni bistveno,« je nemo teno nadaljeval baron, »pater Avguštin je torej rekel, da je za ozdravitev gospe grofice dovolj že dejstvo, da bo na njeni gosposčini zgorela coprnica, ki je kriva njene jalovosti. In po meni je poslal gospodu grofu nasvet,« je baron nadaljeval s komaj opaznim smehljajem, »da v naslednjih nočeh pogosteje obiskuje gospo grofico in ostaja dlje pri njej.«

plački je vlila poguma tudi slivovka, s katero si je zadnje dni gasila že kar peklenško žejo.

Na trato pred Golobovo krčmo, ki je bila, odkar so Evo odpeljali, zaprta, in graščinsko krčmo, ki pa je bila odprta na stezaj, so se zmerom prihajali ljudje, moški in ženske, rante in dekleta, a tudi otroci. Nekaj vznemirljivega je lezalo nad vasjo in nad ljudmi, saj so pa tudi krožili med njimi najbolj nenavadni glasovi o tem, kar se je zgodilo ponoči, in najbolj grozljive napovedi tega, kar se bo zgodilo na gavgan. Če so hudiči Dolgo Lizo enkrat že resili, zakaj je ne bi mogli še v drugo? Če so angeli krvnikovim hlapcem pomagali najti pobeglo Dolgo Lizo, zakaj ne bi mogli pripeljati se Eve, da tudi ona prejme zasluženo kazen? Če so hudiči pokončali prvega krvnikovega hlapca, ki baje ni spravil na oni svet nič manj coprnica kot sam krvnik, pa hlapca Zepła, ki je imel izmed vseh graščinskih hlapcev najtršo roko, zakaj ne bi mogli še valpta Lorkerja, ki je najhujša graščinska zverina? In kaj vse se lahko še zgodi!

Slednjič so se le odprla graščinska vrata in na cesto sta prijezdila najprej dva para s sulicami oboroženih graščinskih hlapcev. Za njimi je na navadnem lojtrniku en sam konj pripeljal Dolgo Lizo, ogrnjeno v sivo, tu in tam raztrgano ponjavo. Z zvezanimi rokami in nogami je sedela na otepu slame, v lica pa je bila še bolj upadla kakor prejšnji dan. Brž ko je zagledala pred seboj množico, se je dvignila, se začela ozirati okoli sebe in klicati na ves glas: »Feliks, kje si, Feliks! Toda eden od dveh krvnikovih hlapcev, ki sta stopala na vsaki strani voza, Gašper, je skočil na voz, zabil Dolgi lizi lesen čep v usta in jo potisnil nazaj na otep. Dolga Liza je sicer ob sedela na slami, vendar se je še nadalje ozirala na vse strani, njeni pogledi pa so bili takšni, da so ljudje pred njimi povešali oči.

Za lojtrnikom je z graščinskega dvorišča prijezdilo nekaj parov s sulicami in puškami oboroženih hlapcev.

Potem je priropotala kočija suvniskega zupnika, v njej sta sedela debelusni pater Avgustin in bledikasti kaplan Primož. In šele zdaj sta se pokazala sodnik dr. Lovrenc Lampretič in njegov pisar Nicolas Rieberger vsak na svojem konju. Po krajšem presledku je prijahal krvnik, v obraz skoraj tako rdeč, kakor je bilo rdeče petelinje pero na njegovem klobuku.

»Sem, ljudje, brž, brž!« je Lorcker, graščinski valpet, ki je prijezdil zadnji, začel zganjati ljudi na cesto.

Večina se je uvrstila v čudno procesijo, ta in oni pa se je potegnil h kočam in se izgubil med sadnim drevjem za njimi. Med temi je bil tudi kočeški župan Pisanc, ki ga je Kraus malo pred prihodom patra Avgušтина in kaplana Primoža sicer izpustil iz ječe, po Habichtu pa mu sporočil, da ga bo še pred zimo razrešil zupanovanja, s čimer bo izgubil večjo kmetijo, na manjši pa bo s svojim sinom in njegovo družino vred navaden podložnik z vsemi dajatvami in davščinami, kakor so predpisane za polovičen grunt.

Prav, si je rekel Pisanc, ko je stopil z graščinskega dvorišča, vsaj ne bom prisiljen ljudem delati krivico. In še zmerom poln gneva je krenil k potoku in odšel počasi ob potoku navzgor proti Vinšam.

Medtem se je procesija, kakršne še ni videla nobena vas na tej strani Pohorja, med zvonjenjem pomikala tja proti grmadama, večji, ki so jo krvnikovih hlapci napravili že prejšnji dan, in manjši, ki so jo na hitrico zložili šele pred pičlo uro. Precej časa je minulo, preden je sodnikov pisar postavil vsakogar na njegovo mesto. Potem sta Gašper in Honza spravila z voza Dolgo Lizo. Toda zdaj so se prave težave šele začele. Pogled na vislice in obe grmadi, predvsem pa na krvnika in njegovo rdeče petelinje pero je Dolgi Lizi razbistril pamet. Lesen čep, ki ji ni dal, da bi povedala, kar je hotela povedati, je skušala izriniti iz ust, roke pa strgati iz vrvi. Toda ne to ne ono se ji ni posrečilo. Prav zaradi tega je bil pogled na njeno

zvijajoče se dolgo telo še grozljivejši. Dr. Lampretič je brž stopil k vislicam, pravzaprav tik pod nje, in najprej prebral sodbi, ki so ju ljudje slišali že prejšnji dan na graščinskem dvorišču, potem pa je povedal, da so hudiči Evino telo prejšnjo noč sicer odvlekli, s čimer je do kraja izpričano, da je bila zares njihova služabnica, zato pa bodo sežgali njeno podobo, ki jo je naslikal sam hudič, z njo pa bo zgorela tudi obsojena Eva, kjer koli se nahaja.

Na njegov migljaj je krvnik stopil k vozu, vzel z njega nekakšno ploščo, ki je bila zavita v prav takšno sivo ponjavo, s kakršno je bila ogrnjena Dolga Liza, in jo vrgel na manjšo grmado. Pri tem je ponjava zaplavala po zraku in pokazala se je barvna podoba Gromberške Eve. Ljudem je zastal dih. Ta in oni je podoba sicer že videl v Evini sobici, toda šele zdaj, ko je nanjo sijalo popoldansko sonce, je videl, kako belo in zapeljivo je Evino poprsje, kako ogljeno črni so njeni lasje in kako žarijo njene oči. Nobena podoba svetnice ni bila lepša ne v domači ne v slivniški in tudi ne v cerkvi na Ptujski gori!

Takoj potem sta Gašper in Honza potegnili še zmerom zvezano Dolgo Lizo k večji grmadi. Pater Avguštin in kaplan Primož sta začela peti pogrebne pesmi, pater glasno, da ga je bilo slišati tja do pokopališča, kaplan pa komaj slišno. Ko sta utihnila, se je pater Avguštin s križem v roki približal Dolgi Lizi, Gašper pa ji je potegnil čep iz ust.

»Se vsaj zdaj ob zadnji uri odpoveš svoje z hudičem in se pokesaš svojega smrtnega greha?« je pater vprašal s strogim glasom.

Dolga Liza je nekaj časa lovila sapo, potem pa zakričala na ves glas:

»Nedolžna sem, nič ni res, kar sem...«

Toda že je spet imela čep v ustih in zaman se je trudila, da bi izgrgrala še kakšno besedo.

Pater Avguštin je na hitro poštopil obe grmadi, Dolgo Lizo in Evino podobo ter se umaknil. Pristopil je krvnik, spretno vrgel Dolgi Lizi zanoko okoli vratu, Gašper in

Honza pa sta potegnili vsak za en konec vrvi. Suho telo Dolge Lize je vztrepetalo in čez čas obmirovalo. Hlapca sta ga zgrabila in vrgla na večjo grmado, potem pa prižgala slamo, ki je bila na debelo postлана okoli večje in tudi manjše grmade. Slama je vzplamenela in zvonovi so zazvonili kot k pogrebu. Tako iz večje kot tudi iz manjše grmade se je dvigal čedalje višji plamen, sprva z dimom, kmalu pa sam, rdeč, čist.

Ljudi je prevzemala čedalje večja groza. Nekaj žensk je padlo na kolena in začelo moliti na glas, neka ženska je zateglim glasom zapela po božno Marijino pesem, več deklic pa je zajokalo. Samo odrasli Toplakovi in še nekaj njim podobnim, ki so bili prepričani, da je vseh nesreč in ujm, ki so jih prizadevale zadnja leta, krivo zgolj coprnništvo Dolge Lize in Gromberške Eve, so z olajšanjem gledali, kako se je na ognju zvijalo truplo Dolge Lize in kako je plamen požiral Evino podobo.

Ko od Evine podobe ni ostalo ničesar, od trupla Dolge Lize pa je ostala tleča gmota, je dr. Lampretič zajahal, za njim pa so se povzpeli na konje še njegov pisar, Kraus in prisedniki, Pater Avguštin in kaplan Primož pa sta s sklenjenimi rokami in s sklonjeno glavo sedla v kočijo. In vsi skupaj so se odpravili nazaj v graščino. Zdaj so začeli odhajati tudi drugi. Toplakovim, tako starima kot mladima, je bilo, kakor da jih nekaj stiska za vrat in jim ne dovoli, da bi zadihali. Spustili so se dol na cesto, ne da bi koga pogledali; ko so se gnali skoz vas, pa se niso ozrli ne na levo, ne na desno. Še za klice izpred graščinske krčme se niso zmenili. Pred mostom nad vasjo pa so obstali kot zadeti.

»Jezus, Marija, Lizino gori!« je zavreščala Toplačka in se prva pognala po mostu čez potok in še dlje proti Vinšam. Ne iz kože ne iz hleva niso mogli rešiti ničesar, zgorelo je vse, kar je imela Dolga Liza.

(Odlomek iz romana Gorele so grmade, ki bo v kratkem izšel pri Mladinski knjigi v Ljubljani)

SPOMIN NA VELIKO LJUBEZEN

Naši rojaki so ko raztepeni širom zemeljske oble. V srcu vsakega izseljenca pa tli go-reča želja: videti spet svoj stari kraj — domovino. Tisti, ki niso tako zelo daleč, se lahko pogosteje vračajo. Med njimi je bržkone med najbolj zvestimi obiskovalci domovine slovenska izseljenska pisateljica Margareta Rak-Hessova, ki živi v Hannoveru na severu Zvezne republike Nemčije.

Njeni spomini so vezani, daleč pred drugimi, predvsem na en sam kraj — kozjansko vasico Koprivnico pri Brestanici (bivši Rajhenburg) na Štajerskem. Tu je preživela le tri leta življenja, ki pa ji še danes pomenijo največjo srečo. Sama pravi, da se ji vse ostalo življenje zdi le kot nekakšen mimohod. V Koprivnici je doživljala kot preprosta deklica veliko ljubezen z mladim vaškim graščakom Ernestom, ki si je potem zaradi nje vzel življenje — ustrelil se je z njeno sliko na prsih. O tej čudoviti ljubezni je napisala tudi roman z naslovom Zadnji vitez plemeniti Heldenstamm. Roman, ki je izšel v njeni matični domovini, je naletel pri bralcih na izreden sprejem. Postal je knjiga uspešnica. Izdan je bil že Izkupiček od prodanih knjig je Margareta Hessova ali Ita, kot jo vsi imenujejo, namenila za asfaltiranje ceste čez Koprivnico, na katero jo vežejo tako lepi in hkrati grenki spomini in kamor se leto za letom vrača. Pa tudi drugače je materialno mnogo storila za Koprivnico (tudi lovskemu domu je namenila določeno vsoto). Njena Koprivnica in spomini na minulo srečo ji pomenijo vse.

Tako pa je potekala njena življenjska zgodba:

Prva svetovna vojna. Ljudje bežijo na vse strani, da bi bili čim dlje od vojne vihre, ki ne prizanaša nikomur. Tako se tudi Rakovi, družina slovenskega mornariškega častnika, umaknejo iz Ptuja v Koprivnico pri Brestanici (takratni Rajhenburg) na Štajerskem. Tu se lepa Ita Rakova spozna z Ernestom, mladim grofom z graščine nad vasjo. Ker ljubezen ne pozna meja oziroma vojne, sta drug drugemu

močno všeč in tako se razvije med njima velika ljubezen. Starši mladih zaljubljenecv so navdušeni nad njuno zvezo. Ita postane celo najboljša prijateljica Ernestove matere po naslovu plemenite gospe Schwarzer. Vendar pa

ljubezen med Ito in Ernestom ni dolgo srečna, kajti starši nenadoma niso več navdušeni nad ljubeznijo, ki postaja vse globlja. Ernestovi materi se javijo bogati dunajski sorodniki, ki so izbrali Ernestu bogato Liano, ki je za razliko

od Ite plemiškega stanu, kar je ta čas še silno pomembno. Ernesta nato vpokličejo na fronto. To seveda ne omaja njegove zvestobe in od tam se redno javlja Ito. Vendar pa to ni niti malo všeč Ernestovi materi, ki iz tega vzroka zadržuje Itino pošto. Zato Ernest spremeni naslov; pošta prihaja odslej na naslov služkinje Francke. Tudi Itini starši izberejo hčeri moža, ki je bogat trgovec. Obojni starši poskušajo zdaj na vse načine ločiti Ito in Ernesta. Ernest, ki je zelo čustven, tega ne more več prenašati in zato se v trenutku obupa ustrelil z Itino sliko na prsih. Ito, ki prav tako išče smrt, to spretno prikrivajo, kajti o njenem dragem so ji povedali le to, da je »padel na bojnem polju«. Tako izve žalostno resnico šele čez nekaj let.

Mati nato izbere Ito moža, Slovenca, vendar pa njun zakon ni srečen. Usoda jo nato zanese v Hannover v Nemčiji. Po smrti drugega moža se je po več desetletjih vrnila v domovino in takrat je v njej ponovno oživela vsa pretresljiv roman, v katerem je opisala nesrečno ljubezensko zgodbo svojega življenja. In, kot že rečeno, roman je naletel na izreden sprejem pri bralcih. Tako je postala v domači Sloveniji znana osebnost, saj je bila predstavljena v več časopisih, na radiu in tudi na televiziji. In zdaj jo kanejo spoznati še koroški Slovenci v izdaji celovške Mohorjeve. Margareta Hess-Rakova pa je presenetila ponovno, saj je ravnokar dokončala nov roman »Usodni kovanec«. Gre spet za ljubezenski roman.

Tudi v tujini Ita ni našla sreče. Zato ji je toliko pomenil njen vsakoletni živni stik z njo. Vendar pa je bila lani zadnjič na dopustu, kajti spomladi se najbrž vrača za stalno. Naselila se bo v Domu upokojenecv v Celju. Od tam pa bo seveda, kadar bo le priložnost, skočila v svojo Koprivnico, kjer bo tudi zaključila svoje bogato in nesrečno življenje.

Margareta Rak-Hessova

BRANKO JERANKO

RDEČA KAPA NA ŽENSKI GLAVI

Govori Jožica Ojsteršek, načelnica železniške postaje v Rogaški Slatini. Vlak s svojim enakomernim drdranjem, sopihanjem in piskanjem ti lahko gre na živce, kakor radi porečemo rečem, ki nas motijo; lahko pa ti to pomeni del tvojega življenja in tvojega vsakdanjika, s katerim deliš svoj delovni in prosti čas. Tako je z Jožico Ojsteršek, načelnico železniške postaje v Rogaški Slatini, ki je edina ženska z rdečo kapo v vsej Jugoslaviji.

Ko vam to pove, vas pogleda nekoliko postrani in se hudomušno nasmehne, češ, pa kaj potem, če je baba šef postaje. Saj, res, kaj potem?

No, morda je človek nekoliko bolj kot sicer pozoren na poslopje in okolico, ki ga obkroža. Kaže, da od ženskih šefov običajno zahtevamo več kot od moških. Zahtevamo oziroma pričakujemo nekaj ženskega, denimo urejen vrt, rože na oknih. Kaj si moremo, takšni smo pač. Tudi naša sobesednica je morala dobro opravljati svoje delo in se sploh izkazati, da je prišla do načelnštva, rdeče kape. Zato je potrebovala več kot trideset let. Ko je bila namreč Jožica še klepetava deklica, ki je hodila na počitnice k stricu, železniškemu kretniku v Štore, si je vbila v glavo, da hoče nositi rdečo kapo pa konec. Po dolgi vijugasti in dokaj zapleteni poti so ji pred leti res izdelali kapo po meri. Pristaja ji, da je kaj, ni kaj reči.

»Sicer pa sem prišla k železnici povsem po sili. Da, bilo je med vojno, ko so mi zaradi partizanstva zaprli očeta, mater pa poslali na prisilno delo — krampat na progo.« Takrat je bila Jožica še šibko dekle, ki se je skoraj zlomilo pod težo krampa. Kmalu so jo poslali na delo v čuvajnico, od koder je partizanom pošiljala poročila, kaj se prevaža po železnici.

— Se niste bali?

»Takšni časi so bili. Viharni in bila sem mlada pa polna volje in sanj o svobodi.« je nekoliko zasanjano rekla naša sobesednica.

Svobodo je dočkala kot sprevodnica v Zidanem mostu, kjer so ji ob pogledu na našo

zastavo od sreče lile solze z obraza, »kakor da bi lupila čebulo«, je rekla in s tem hotela ublažiti resnost njenega pogovora ali morda prikriti svojo občutljivost. Pa ji ni uspelo. Ko je beseda tekla naprej o železnici, njeni ljubez-

ni, je čisto stišala glas, govoreč o progah, ki jim zvoni ali jim je odzvonilo.

»Ko človek vidi opuščeno progo, se ti zdi, kakor da bi gledal v brezzoba usta,« je dejala.

Če bi namreč ukiniteli »njeno«

progo, se pravi progo skozi Rogaško Slatino, ki vodi v Celje in Zagreb, bi se najbrž počutila kot pri zoboizdravniku. Jožica je takšna; če nekaj vzame za svoje, je to res njeno, zapolni ji srce, kar pomeni, da to ni samo jemanje, ampak tudi dajanje.

To pomeni, da Jožica prime tudi za lopato in grablje pa jo v prostem času mahne na izvidnico okrog postaje ali gre na vrt ali v park. Pokazala mi je park, v katerem sva gledali, kako že zelenijo breze, ki jih je bila sama posadila. Pravzaprav ne povsem sama.

»K delu, če je treba, pritegnem še prometnika in tri kretnike,« je povedala. To je tudi vsa njena posadka.

Ni se slučajno lotila olepševanja parka okrog postaje. Rogaška Slatina je namreč kraj, poln cvetja, urejenih vrtov, parkov in sodobnih poslopij, saj je to eno najbolj znanih zdravilišč v Sloveniji. Vse v tem kraju je šlo s časom, le železnica je ostala še iz časa Avstro-Ogrske. Ko jo človek pogleda, postajo namreč, se mu zdi kot stara, dobro ohranjena gospodična, ki trmasto vztraja pri svoji nekdanji modi. Postaji je 73 let in svoje podobe ni menjala. »Kaj hočemo, železnica, se mi zdi, da izgublja bitko z avtobusi in avtomobili, s čemer pa ni rečeno, da je izgubila tudi vojno,« je nekam filozofsko povedala Jožica in ponovno potrdila svojo ljubezen do železnice, za katero upa, da se bo sčasoma le pobrala. Zadnje čase je namreč v Sloveniji čutiti nov duh, ki je zaplaval na železnicah, vendar bo ta duh še dostikrat stokal, preden bo železnica postala enakopraven član v tej dirki sodobnih prevozov. — Kako se boste ločili od železnice, saj vas čez nekaj let dotečejo leta, godna za upokojitev? sem jo vprašala.

»Nič ne skrbite,« me je veselo zavrnila in se nekoliko skrivnostno nasmejala, češ, imam svoje načrte; »železnica bo tako živela brez mene kot jaz brez nje,« čeprav ji bo melodija tračnic ostala v duši vse življenje.

Jožica Ojsteršek, načelnica železniške postaje

TRI BISTRICE OB MURI

mora tudi do štiridesetkrat na leto čez reko. Godinovi iz Srednje Bistrice prečkajo Muro tudi večkrat dnevno, saj imajo večino zemlje na drugem bregu.

Od desetih brodov na slovenskem delu Mure so do nedavna bili trije bistriški. Lansko leto je nehal voziti brod na Srednji Bistrici, ker so zgradili most, V Gornji Bistrici ga je potopila voda, na Dolnji Bistrici pa so ga opremili z železnimi čolni.

BLAGOSTANJE ONSTRAN REKE

Matere kočarjev so že od nekaj svarile otroke: »Če boš poreden, boš šel na Štajersko pure past.« Če je brezzemljašem pretila lakota, so se podali na priložnostna dela čez reko, hlapčevali pri štajerskih bogataših, v slovenjegoriških vinogradih ali pa madžarskih pustah.

Do konca prve vojne so bili brodovi na Muri edina zveza s širšim svetom. Po priključitvi Prekmurja novi jugoslovanski skupnosti, so se Bistričani zavzemali za most, vendar jih je preglasovala močnejša veržejska duhovščina. Tako so bistriški kmetje ob vsakem izostanku broda morali prekorajiti reko nekaj deset kilometrov dalj, prek mostu v Veržeju, da so dosegli za streljaj oddaljena polja in gozdove na desnem bregu.

Po zadnji vojni so dolgo časa zaman dokazovali, da so Bistrice na pol poti od petanjskega in murskosrediškega mostu. Tudi ni pomagalo, da so volitve vseh poslancev nogojevali z gradnjo mostu. Ko jim ni preostalo drugega, so zbrali les in se dogovorili za prostovoljno gradnjo, strokovniaki pa so jih znova zavrnili, ker bi bili visoki vzdrževalni stroški.

Z novim betonskim mostom leta 1976 so se uresničile sto-

letne želje Bistričanov. Na 28 masivnih nosilcih se je razpel 196 metrov dolg in 9 metrov širok most in jim odprl pot proti Ljutomeru in osrednji Sloveniji. Tako so se znebili izključne navezanosti na Lendavo in oddaljena delovišča v Murski Soboti ter našli delo bližje domačijam.

MLINARJI IN RIBIČI

Plavajoči mlini na Muri so še pred leti zrlji z vseh pokrajinskih prospektov kot poglavitna privlačnost pokrajine. Ko je mlinarju Vučku z Gornje Bistrice zmanjkovalo dela in denarja za obnovo, se je komaj sprjaznil, da bo njegov mlin obogatil turistično ponudbo pri kolišču in gostišču Bobri na Dolnji Bistrici. Ustavljena mlinska kolesa so nekaj let vzbujala radovednost obiskovalcev, ker pa novi gospodarji niso našli sredstev za vzdrževanje, ga je pogotnila voda. Preostanke so muzealci spravili k lendavskemu gradu in jih vključili med muzejske predmete.

Lastniki mlinov so bili najbogatejši vaščani. Kreslinov Jurij, Martin, Štefan in Marko iz Dolnje Bistrice so zlahka preživljali deset in veččlanske družine in še povrh občasno zaposlovali vaške reveže. Samo v Dolnji Bistrici je mlelo med obema vojnama 18 mlinov. Do danes so izginili vsi, električni mlin na srednji Bistrici pa zadovoljuje tudi širše potrebe.

Imena slavnih ribičev živijo med ljudmi kot imena nekdanjih mlinarjev. Lebarjev Andraž in Izidor, Šoštarčev dedek iz Dolnje Bistrice ter Štefan Salajko in Ivan Zelko iz Bednjaja so desetletja razpejnali v mrtvih rokavih »vlak«, veliko mrežo s svinčeno utežjo, Golobov Polde in Žižkov Martin pa sta bila prava mojstra pri lovu s »kržakom« — locenasto mrežo na

divjih vodah. Velike ribe so lovili s pravcato harpuno — »bardunom«. Na dolgo vrvo so nataknilo palico z železnimi vilami. S somi, ščukami, linji, karasi in krapi so preživljali družine in v pletenih koših vozili ter zalagali z ribami širšo okolico.

BEG V TUJINO

Domala vsaka bistriška domačija ima svojce v tujini. Takoj po vojni pa so se Bistričani množično usmerili v ljubljanska gradbena podjetja.

Zakonca Mlinarič iz Srednje Bistrice sta na revni domačiji z 2,5 hektarja zemlje vzgojila sedem otrok. Mož Ivan se je že v mladosti potikal za zaslužkom v Franciji, po vojni pa 18 let vztrajal na murskih nasipih. Hčerka Olga je sledila že uhojenim potem v Francijo, po letih pa se sešla s sestro Cilko in bratom Štefanom v Torontu. Vera je okusila nekajletno zdomstvo v Nemčiji, si s prihranki uredila dom v Črenšovcih in našla stalno zaposlitev v turniški tovarni čevljev Planika. Najmlajša hčerka se je ustalila v Šmarju pri Kopru. Terezija pa je ostala na stari domačiji pri starših. S skupnimi močmi so si Mlinaričevi postavili novo hišo, spomin na leseno domačijo z dimno kuhinjo in le enim bivalnim prostorom pa je ohrajnen na sliki v veži. Kljub garaškemu življenju je sedemdesetletni oče Mlinarič ostal čil in veder in še vedno vodi starejše vaške pevce.

Na križišču vzdolžne poti skozi Bistrice in prečne ceste čez novi murski most stoji mogočna Sabojeva gostilna. Že med gradnjo so vaščani naberkovali, da tei gostilni ne bo enake v sosedstvu. Skraja sta sinova Viktor in Jože iz Montreala redno odvažala svoje prihranke očetu, ki jih je sproti nalagal v skupno stavbo. Ko je Viktor našel v Kanadi italijsko družico, je oče sanjaril o imenitnih lovskih gostih iz Italije. Kasneje mu je mlajši sin Jože sporočil, da ne bo prišel na deklo k Muri, ker je našel ženo v novi delovni sredini. Sinova sta

Prav tam, kjer se tok Mure čez ravnino poleni in se reka razliva v številne rokave in mrtvice, so se ujele v njene okljuke tri Bistrice. Redka so naselja na Slovenskem, kjer bi bilo življenje tako tesno povezano z reko. Stoletja je obračala mlinska kolesa, nosila broдове od brega do brega, z bistro vodo odžejala in z ribami hranila številne družine. Pozimi je z ledom okovala broдове in mline, jih trgala s spomladanskimi odjugami, z muljem prekrivala letine, ljudi in naselja.

Skraja omenjajo viri le eno Bistrico, v prvi polovici 15. stoletja že dve, to je sedanjo Gornjo in Srednjo Bistrico. Poselitev ozemlja okrog današnje Dolnje Bistrice se je začelo v večjem obsegu šele od 17. stoletja dalje. Bistrice so že pred sto leti dosegle današnje število ljudi, odvečne moči pa so se odtlej morale podati v svet. Na časnem delu v tujini je 220 rojakov, ki se bodo morda čez čas vrnili na domače kolnike. V celem štejejo Gornja, Srednja in Dolnja Bistrica okrog 500 gospodinjstev z 2200 prebivalci.

MURA — LOČNICA IN VEZ

Ogrsko-štajerska meja se je za celo tisočletje vsidrala na Muri in nasilno razdvajala istorodno slovensko prebivalstvo. Slovenski tlačani so morali izpolnjevati ukaze ogrskih graščakov; z gradnjo nasipov so odrivali Muro na štajersko stran in povzročali poplave na Murskem polju. Na nasprotnem bregu so vojaki s topovi onemogočali nasilne spremembe stržena reke. Marija Terezija je leta 1755 z nasipi začasno ukrotila nemirno strugo, s kamnitimi mejniki pa zgladila večne prepire o meji. Desetletje pred prvo vojno so znova utrdili strugo do Veržeja, Bistrice pa so našle zavetje pred visokimi vodami šele v zadnjih deset letih.

Zavoljo nestalne meje imajo Bistričani njive, travnike in gozdove na Murskem polju, Muropljčani pa na levem bregu. Če ima Bistričan vinograd v Ljutomerskih goricah,

podaljševala začasno bivanje v Kanadi v nedogled in oče ni mogel živeti od njihovih obljub. Ko ga je končno strla bolezen, je gostilno oddal v najem. Sedaj se na nedokončani stavbi blešči napis gostilne Kavaš in Sabojeva sinova ob občasnih obiskih plačuje ta zapitke po isti ceni kot domačini.

PRELOM S PRETEKLOSTJO

Navidezno idilično življenje ob Muri se je v zadnjih desetletjih povsem spremenilo. Bistričani so se otrsli stoletne odvisnosti od muhavosti Mure in s hitrimi koraki odpravljajo zaostanek v razvoju. S prvo množično akcijo so leta 1957 zaključili elektrifikacijo vseh naselij. Leta 1970 so zgradili na Gornji in Srednji Bistrici prva vaška vodovoda v občini, leto kasneje tudi na Dolnji Bistrici. V vseh treh Bistricah so obnovili in povečali gasilske domove in pridobili društvene prostore. Staro šolsko poslopje iz leta 1856 je s povečanjem števila učencev postalo pretesno. Novo prostorno šoo leta 1966 so poimenovali po Prežihovem Vorancu, ki so mu leta 1969 postavili spomenik, leta 1975 pa so uredili stalno razstavo njegovih del. Ob otvoritvi nove šole je obiskovalo pouk več kot 400 učencev, po desetih letih pa se je število zmanjšalo na 200. Če je šaljivi potnik med obema vojnama videl zaradi množice otrok pri vsaki hiši šolo, se do danes bistriške družine po številu na razlikujejo od okolice.

S hitrim razslojevanjem vasi so Bistričani soočeni s sodobnimi problemi: kako zagotoviti delovna mesta za mlade generacije in dostojno starost občanom, ki jim ugašajo ognjišča.

BELA SEVER

Ustavile so se Pomurju
— štoklje

Značilni mlin na Muri,
kakršnih danes ni več —
Foto: Lado Klar

PO SLOVENIJI

V LUCOVI NA GORIŠKEM so vaščani zelo prizadevni. Med drugim so si nedavno zgradili nov vaško-gasilski dom. V ta namen so z denarjem iz krajevne blagajne kupili star mlin, nato pa so organizirali zbiranje lesa in denarja v okoliških vaseh. Precej so seveda prispevali tudi vaščani Lucove in to v denarju kakor tudi v prostovoljnih delovnih urah. Danes je na mestu, kjer je bil nekoč stari mlin, moderna zgradba vaško-gasilskega doma. Novi dom bo koristno služil za družabne prireditve, sestanke in seveda za shranjevanje gasilske opreme.

V ČRNOMLJU

so v novem zdravstvenem domu odprte zdravniške ordinacije že od 1. decembra lani, čeprav bo uradna otvoritev zdravstvenega doma na občinski praznik. V novem zdravstvenem domu so ordinacija za ginekologijo, dve ordinaciji splošne prakse, tri zobne ambulante in oddelek za zobno tehniko. V drugem delu so ordinacije nameunjene šolskim in predšolskim otrokom. V kleti bodo pa uredili oddelke za fizioterapijo, protituberkolozni dispanzer ter ambulanto za medicino dela. Dom je veljal 17 milijonov dinarjev, od tega tri milijone nova oprema. V domu je zaposlenih 55 uslužbencev, med temi osem zdravnikov splošne prakse in šest zobozdravnikov. Ko bo novi zdravstveni dom popolnoma opremljen, bo med najbolj sodobnimi na Dolenjskem.

V KOSTANJEVICI NA KRKI

ki ji nekateri pravijo tudi slovenske Benetke, so imeli v dnevih od 20. do 23. januarja izredno turistično zanimivost; domače turistično društvo je te dneve proglasilo za praznik posavskih vin in pripravilo vrsto prireditev. Mednje sodi seveda poskušnja najboljših posavskih vin in podelitev diplom najboljšim proizvajal-

cem teh vin, dalje razstava »Vinogradništvo včeraj, danes, jutri,« strokovna predavanja o obdelovanju vinogradov in sodobnem kletarstvu, kulinarčna razstava z zvrhanim bero dobrot naše domače kuhinje itd. Zanimive prireditve so v lepo Kostanjevico privabile veliko obiskovalcev.

PODČETRTEK,

znan kraj na Kozjanskem, je v zadnjem času dobil marsikaj novega, kar je zelo spremenilo njegovo zunanost. Nova šola je po svojem pionirskem samoupravljanju znana tudi zunaj naših meja. Ljubljanska banka je pomagala, da so lani pri šoli dogradili telovadnico in jo moderno opremili. V šoli so tudi posebni oddelki in otroški vrtec. Lani so zgradili šeststanovanjski blok, v gradnji sta pa še dva, vsak po dvanajst stanovanj. Tudi nove zasebne hiše se hitro množijo, kar ni čudno, ko je potres pred nekaj leti stare tako razrahljal, da je bilo mnoge treba podreti. Velika pridobitev za Podčetrtek sta tudi pošta z avtomatsko telefonsko centralo in bencinska črpalka, ki je res potrebna, saj daleč naokoli ni nobene druge. Pred kratkim so v Podčetrtku odprli tudi nov zdravstveni dom, tako domačinom ne bo treba hoditi do zdravnika v Šmarje ali v Celje.

V LOVRENCU NA POHORJU

se lahko pri zdravniku dr. Vojku Meršniku, specialistu splošne medicine, zdravite tudi z akupunkturo, to je stara kitajska metoda zdravljenja z iglami. Dr. Vojko Meršnik se je začel ukvarjati z akupunkturo pred štirimi leti, ko je bil nekaj časa v Zvezni republiki Nemčiji. Študiju aku-

punkturo je posvetil veliko svojega prostega časa in je v stalnih stikih s strokovnjaki za zdravljenje s to starodavno metodo po svetu. Doslej je že marsikoga ozdravil migrene, bolečin v križu, odvadil koga kajenja in podobno.

V PREBOLDU PRI ŽALCU so odprli nov hotel B kategorije, ki ima prostora za 450 gostov v sobah pa šestdeset ležišč. Posebej velika pridobitev za Prebold je hotelska kuhinja, ki dnevno lahko pripravi do 2500 obrokov. To bo zelo dobrodošlo tudi za delavce Tekstilne tovarne Prebold. V kletnih prostorih ima novi hotel tudi bar in štiristezno avtomatsko kegljišče. Hotel v Preboldu je zgradil žalski kombinat Hmezad, ki je s tem proslavil petnajstletnico svojega uspešnega dela. Ta delovna organizacija je ena od nosilk razvoja v občini Žalec in danes zaposluje že nad dva tisoč petsto delavcev.

V NOVI GORICI

so obrati znane tovarne GOSTOL, ki ima danes 960 zaposlenih in blizu 330 milijonov letne realizacije. Ta tovarna se je pred tridesetimi leti začela razvijati iz skromne mehanične delavnice. V začetku je delala s stroji, ki so jih delavci pripeljali iz Gorice tik pred priključitvijo. To so bili stroji mehanične delavnice Josipa Štruklja, ki jih ni hotel pustiti na oni strani meje in jih je tukaj daroval družbi. Že v oktobru 1947 so s temi stroji delavci v novi delavnici v Solkanu popravljali pluge, da so kmetje lahko orali zapuščene njive. V februarju naslednjega leta pa so že usposobili peč, iz katere je priteklo prvo železo. To je bil začetek današnje livarne. Odtlej se je razvoj več ali manj

strmo vzpenjal. Leta 1960 se je strojegradnja vselila v nove prostore, livarna pa se je širila še naprej. Zatem so zgradili tovarniško dvorano, v kateri je stekla avtomatska linija. Sledili so še novi stroji in zgradili so tri nove kupolne peči. Zdaj je zmogljivost že 4000 ton vlitkov na leto. Vzoredno je potekal tudi razvoj strojegradnje. Gostol se je razvil do take stopnje, da danes lahko ponudi celoten inženiring za opremo pekarn. Enako je danes Gostol v Jugoslaviji nosilec razvoja livarske tehnologije pri izdelavi opreme za livarne. Zdaj ta tovarna nima svojih prostorov le v Novi Gorici. Z namenom, da sodeluje pri razvoju manj razvitih krajev, je nedavno zrasla nova tovarna strojev na čiginskem polju, kjer so pri gradnji deloma uporabili tudi objekte nekdanje vojašnice. Zdaj se je Gostol vključil tudi v prizadevanja, da bi zaposlil delrudarjev idrijskega rudnika živega srebra, kjer zaradi razmer na svetovnem trgu omejujejo proizvodnjo in zmanjšujejo število zaposlenih.

POSOČJE

bo tudi letos veliko gradbišče, kljub temu, da je bilo v treh mesecih po zadnjih septembrskih potresnih sunkih res veliko narejenega. Zrasla so nova stanovanjska naselja in v izredno težkih delovnih pogojih jo do polnega izraza prišla človeška solidarnost. Zdaj je vseljivih že štiristo novih montažnih hiš, več kot tisoč sedemsto stanovanjskih zgradb pa je obnovljenih. S tem pa je opravljena le tretjina vseh del. Glavne naloge pridejo na vrsto letos. Treba bo načrtno razvijati gospodarstvo, zgraditi družbene objekte in nove stanovanjske hiše skladno z olajšavami, ki so določene za to območje. Zato tudi letos pridejo v Posočje pripadniki naše vojske, brigadirji, mladina, predvsem pa več gradbincev in drugih delavcev ter strokovnjakov, da z zdrutenimi močmi krepko poprimejo. Z deli bodo začeli konec marca.

Blejsko jezero z otokom in gradom visoko nad njim je postalo že kar nekakšen zaščitni znak slovenskih naravnih lepote in verjetno ni naše družine v tujini, ki ne bi imela kje na steni vsaj fotografije te »podobe raja«, kot je pred poldrugim stoletjem zapisal dr. France Prešeren.

Večina tistih, ki posedajo na klopcah ob jezeru ali pa se vozijo po njem s pletnami, pa seveda ne ve, da ta »biser Slovenije«, Blejsko jezero, »umira«. Je pač tako, tudi jezera začno po naravni poti, odmirati, geološko so celo kratkotrajne tvorbe — njihova življenjska doba je okoli dvajset tisoč let. Seveda pa k izginjanju takih naravnih lepote pripomoremo mnogo tudi mi — z onesnaževanjem. Problem onesnaženih in zato hitreje odmirajočih jezer poznajo po vsem svetu in ga tudi po svoje rešujejo, nihče pa ne more zatrdno reči, kateri postopek sanacije je sploh uspešen. Način reševanja je seveda odvisen od velikosti jezera, od krajevnih razmer, od finančnih in ostalih možnosti ter seveda tudi od zavesti ljudi o pomembnosti jezer.

Naši strokovnjaki s tega področja so šli na ogled tudi k avstrijskim kolegom, saj imajo tam podobne razmere kot pri nas (predalpski svet) in mnogo razumevanja za sanacijo in ohranjanje jezer. V Avstriji je namreč približno šest tisoč jezer in dobra desetina od teh je turistično zanimivih. Pred vsako sanacijo pa najprej uredijo kanalizacijo ob bregovih, saj je to bistven pogoj za uspešno reševanje.

O sanaciji Blejskega jezera nam je vrsto zanimivosti in podatkov nanizal prof. dr. Marjan Rejic, ki se ukvarja s tem problemom takorekoč od vsega začetka. »Da Blejsko jezero odмира, se je pokazalo kmalu po vojni,« je pripovedoval. »Začeli smo s preiskavami in predlagali sanacijo. Med tremi postopki: vpihavanje zraka, drenažne cevi in izpiranje, smo se odločili za slednjega. Leta 1964 je bil dograjen približno tri kilometre dolg cevovod, ki se ob bregu razdeli na dva kra-

BLEJSKO JEZERO V BOLNIŠKI NEGI

ka, ki del vode iz reke Radovne dovajata v jezero v globini dvajset metrov. Ta opravlja dve nalogi: razredčuje jezersko vodo in ji prinaša veliko raztopljenega kisika ter tako preprečuje odmiranje.«

Tako »zdravljenje« je seveda dolgotrajno, vendar lahko že zdaj gledamo na rezultate z velikim veseljem in upom: meja med zgornjo plastjo jezerske vode s kisikom in spodnjo brez kisika se niža. V decembru 1975 in v januarju 1976 je po nekaj desetletjih spet prišlo do prirodnega mešanja jezerske vode in takrat je bil kisik tudi pri dnu vse do začetka julija. Potem

so se razmere nekoliko poslabšale: od 1. junija do 31. avgusta Radovne namreč ne spuščajo v jezero, da ne bi prišlo do »cvetenja«; zaradi planktonskih alg postane gladina rjavkaste, rumenozelene ali zelene barve, kar seveda ne prija turistovim očem. Če dodamo še neurejeno kanalizacijo, pride seveda do precejšnje biološke produkcije in tako so se tudi lani poleti pojavile na površini modrozelene alge. Ko je Radovna v jeseni spet stekla skozi jezero, je prišel kisik znova do dna in ga je zdaj tam sedem do osem miligramov na liter vode. Za ilustracijo: to so primerni življenjski pogoji za postrvi!

»Ob neurejeni blejski kanalizaciji se ne da narediti več!« pravi profesor Rejic. »Zdaj so na potezi tisti, ki imajo na skrbi to nalogo. Pravijo, da bodo kanalizacijo v kampu v Zaki uredili še letos, ko pa bo to storjeno po vsem Bledu, bo jezero v nekaj letih zdravo. Ko bo ozdravljena voda, bo treba namreč ozdraviti še dno in Blejsko jezero bomo dali iz »bolniške!«

S sanacijo Blejskega jezera je začel inštitut za zdravstveno hidrotehniko pri ljubljanski fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, zdaj pa ob sodelovanju z nekaterimi vodnimi skupnostmi opravlja to delo kemijski inštitut Boris Kidrič. Prof. dr. Rejic vodi kontrolne preiskave jezerske vode in limnološka postaja na Bledu je edina v Sloveniji; letos se bo preselila v večje prostore in tako bodo lahko nadzorovali vse vode na Gorenjskem (limnologija je nauk o celinskih vodah in slanih jezerih na celine).

Razpravljajo tudi o zajezitvi reke Radovne — dolino Radovna naj bi namreč v dolžini šest kilometrov prekrila voda; to naj bi bil rezervoar jesenske in pomladanske visoke vode. Pri tem načrtu pa so seveda dobre in slabe strani. Slaba je ta, da bi bil del doline potopljen, dobre pa: podtalnica bi dobila več vode, prav tako elektrarne na Savi, pa tudi Blejsko jezero bi bilo z vodo redno oskrbovano.

Tudi ko bo ozdravljeno, bodo še vedno viri onesnaževanja, ki jih ne bo mogoče zajeziti s kanalizacijo. Na primer: v vročih poletnih dneh se giblje število kopalcev okoli deset tisoč na dan, kar je za jezero velika obremenitev.

Po vsem tem pa se kar samo po sebi ponuja naslednje vprašanje: kako pa je z Bohinjskim jezerom?

Profesor Rejic pravi: »Leta 1946 so ugotovili, da je to jezero še popolnoma zdravo. Danes pa pravijo, da je tako: kisik je še vedno do dna, vendar se v nekaterih zalivih že kažejo usedline. Letos bomo stvar raziskali in, če bo potrebno, tudi ukrepali.«

PAVLE JAKOPIČ
FOTO: M. ZAJEC

V globeli ob penasti vodi je živel mlin kakor stare škripajoče orgle. Mlinski kamni so enakomerno drseli in prašili. Voda je pritekala na kolesa in z mahom porasle lesene lopatice so trepetale kakor ptičje peruti. Dolina je bila slovesna od poletne vročine. Mlinar pa je bil kakor stoletna sreča v svojem hladu, v svoji beli opravi, z zaprašeniimi trepalnicami je spominjal na blagostanje in včasih so rekli: »Če mlinar obrne žepe in spraši obleko, se lahko nahrani cela vas.«

Mlinska kolesa so se vrtela na vsakem koraku in mlinarji so kljub slabim časom zmerom dobro živeli. Toda časi so se spremenili. Zdaj mlinov in mlinskih koles skorajda ni več.

Pod Gorjanci, pod slavno Kukovo goro, v Stopičah pri Novem mestu, smo naleteli na Franca Kožarja ali po domače na Jerička, sedeminšestdesetletnega moža, ki je preklinjal ta svet in popravljal že skoraj odsluženo mlinsko kolo. Bil je kakor prikazen iz nekega davnega sveta, ves starinski in baročen, zavrt v premišljevanje, toda že vnaprej veseljaški in hrupen, kakor se spodobi za pravega mlinarja.

»Kaj bo poba,« je zakričal čez deroči slap, jaz pa sem poizkušal mimo psa, ki je bil glasen kot mlinar. Drug v drugega smo se zaletavali, voda pa je šumela, da je bilo veselje. Voda malo spenjena in čista kot pravi biser, saj je od Jeričkovega mlina le nekaj korakov do izvira, največjega vodnega zajetja na Dolenjskem, ki že leta in leta napaja Novo mesto in okolico. Zdaj je dobila Dolenjska še eno zajetje pri Šmarjeti, toda stopiški izvir je še zmerom nenadomestljiv in ljudje pravijo, da tako dobre vode ni na celem svetu. Posebno jo hvalijo Podgorci, ki so še zmerom brez vodovoda in se do sita napijejo le, kadar prinesejo v mlin.

»Ja, naš mlin bo star že kakšnih dvesto let,« je zategnil po domače Jeriček, ko sva se spravila med stare police in nekaj vreč koruze in pšenice in je pravzaprav bolj stokal kakor govoril.« Saj vse sku-

Franc Kožar — Jeriček v svojem starem mlinu — Foto: Zvone Pelko

SLOVENSKA DOMAČA OBRT

MLINAR POD GORJANCİ

paj ni omembe vredno. Meljemo bolj malo. Poti do mlina so skoraj zarasle in mlinski kamni se velikokrat v prazno vrtijo. No, včasih pa so stali vozovi naloženi z žitom do glavne poti. Ljudje so prihajali z vseh koncev, tudi iz oddaljene Bele krajine z otovorjenimi osli in so čakali po več dni, da smo jim zmleli žito. Enkrat je enemu oslu spodrsnilo in utopil se je tukaj pod mlinom. Žito pa je odnesla voda.«

Jeriček je prijazen možakar in čeprav mi je sveto zatrjeval, da tod okoli še zmerom strašijo coprnice, da je videl, ko je bil še mlad, v bregu nad mlinom deset metrov visoke plamene. Bila je tako

nenavadna svetloba, kot bi gorel Plemberk s kamenjem. Zjutraj pa je bilo vse po starem. Večkrat je videl tudi ljudi, ki so leteli po zraku, toda ni hotel povedati, kdo je bil, ker so nekateri še živi in bi mu to lahko škodilo. Tudi živina je crkavala . . . sem mu sveto verjel in bi ga poslušal ves dan, saj je ljudi z bujno fantazijo in bogatih z ljudskim izročilom vse manj. Že v Trdinovih časih, pred mnogimi leti, so bili redkost, zdaj pa so tako redki, da bi jih lahko iskali z lučjo pri belem dnevu, pa bi le težko našli na katerega.

Včasih so se v Jeričkovem mlinu vrteli štirje kamni, pa še stope so luščile proso in

ječmen. Zmleli so do štirideset mernikov na dan. Zdaj jih komaj v celem letu in Jeriček pravi, da dela samo za kakšno malico in zato, ker je njihov mlin najstarejši v teh krajih — pa naj tudi najdalj vzdrži. »Od sto kilogramov moke jo vzamem deset zase. To je staro mlinarsko pravilo in kdor trdi, da ni res, laže. Mlinarji smo najbolj pošteni ljudje na tem svetu in si svoj vsakdanji kruh pošteno zaslužimo.« Jeriček je eden od tistih mlinarjev, ki vas ne bo za nobeno ceno ogoljufal. Bo pa vedel povedati, kako so goljufali drugi in kako se jim je neznan sila zaradi tega maščevala. No, s sosedi ni imel nikoli težav. Domači mlinarji so bili do kraja pošteni in tako je prav.

Toda kljub vsemu mlinov ni več. Stare zaprašene mlinske naprave počasi trohnijo in skoraj ne bo več vonja po žitu in moki. Ostala pa bo plesen, dokler ne bo tudi ta razpadla.

Včasih je bilo samo na Težki vodi, to je kakšnih deset kilometrov do Novega mesta, enajst mlinov. Zdaj se vrtijo le še redki. Mlinarji so pomrli ali pa dobili druge službe. Jeriček, stari veteran pa pravi, da bo ostal. Hodi okoli malnice, stopi v mlin in če bi ne bilo žita, imam občutek, da bi ga kupil, samo da bi mlinska kolesa pela in da bi imel klobuk zaprašen.

Jeriček, France, Janko, Luzar, Malenšek, Ban, Bojanc, Štine, Kovačič itd . . . so slavna imena na Težki vodi in še posebej se spominjam starega Bojanca iz Šmihela, ki je bil visok ko gora. Od tal je gledal v grode in premikal vreče, kakor bi se igral. Kadar je narasla voda, se je od veselja zapil, da mu ni bilo treba stati v mlinu. Manca, drobna kakor trlica, pa je pekla božanski kruh. Tak iz najboljše moke, malo zapčen in premazan z rumenjacom.

Če natančno pomislimo, je le res, da tudi Podgorci veliko bolje živijo kakor včasih. Toda mlinov je vseeno škoda. Jeriček pravi, ko bo njega vzel hudič, bo vzel hudič tudi njegov mlin.

LADISLAV LESAR
FOTO: ZVONE PELKO

PO EVROPSKIH DRŽAVAH

Po dveh letih se je v Ravensburgu vendar spet začela slovenska dopolnilna šola. Ta šola je sicer prej že tri leta delovala. Vodila jo je slovenska učiteljica Dragica Nunčičeva, ki se je vsakokrat pripeljala iz Stuttgarta, kar je zanj pomenilo tri ure vožnje. Zaradi vedno slabšega obiska naših otrok, saj je nazadnje obiskovalo šolo le pet učencev, je morala s poučevanjem prenehati.

Zdaj obiskuje šolo 28 otrok, kar je pripomoglo, da je šola obvezna. Marsikateremu očetu in materi so se končno odprle oči, kako potreben je pouk slovenščine za njihove otroke, saj postaja bodočnost bivanja v Nemčiji, kar se zaposlitve tiče, vse bolj negotova. Mnogi, ki so hoteli ostati v Nemčiji, so jo že morali zapustiti, pa najsi bo iz katerega koli vzroka.

V slovenski dopolnilni šoli v Ravensburgu zdaj poučuje učiteljica Heda Kastelic. Tudi ona se vozi v šolo celi dve in pol ure daleč, ker stanuje v Donau Eschingenu. Nova učiteljica je zelo mlada, zato upamo, da ji ta napor ne bo prevelik in bo ostala z nami, saj jo naši otroci naravnost obožujejo, pa tudi starši jo imamo radi in jo zelo cenimo, ker se res potrudi z vsakim učencem. Saj šolarji niso vsi enaki, kakor tudi mi nismo bili, ko smo hodili v šolo. Ko sem jo opazoval pri pouku, sem videl, da je kakšno stvar po desetkrat ponovila, pokazala, napisala. Nekateri od otrok bi radi še več vedeli, drugi pa spet, komaj ko se obrne, na hitro usekajo po nemško. Ne, res ni lahko to njeno delo. Zato prav zares zasluži vse priznanje in spoštovanje staršev. Neka mati pripelje svojega sina celo 47 kilometrov daleč in se medtem, ko je otrok v šoli, zadržuje v mestu, da pride po pouku spet ponj. Dne 29. novembra lani smo imeli proslavo dneva republike, kjer se je prav pokazalo, česa so se otroci v slovenski dopolnilni šoli naučili. Priznati moram, da sem bil veselo presenečen.

Enako mi je dejal tudi naš konzul Jovanović, ki se je udeležil lepe proslave. Res smo bili vsi z navzočimi starši veseli, da so naši otroci v tako kratkem času, kar spet deluje slovenska dopolnilna šola, toliko pridobili v znanju slovenskega jezika. Saj je pač dvakrat hudo za starše, če njihovi otroci komaj črkujejo nekaj besed domače govorice, nemščina pa jim teče gladko. Kako lepo bo, da se bodo, ko pridejo na obisk domov, vsaj malo pogovorili s svojimi babicami in ne bodo med domačimi otroki stali ob strani, ker se drug z drugim ne bi mogli pogovoriti. Res zaslužijo vso zahvalo naši prizadevni učitelji, ki se trudijo pri tem, dolžnost nas staršev pa je, da jim pri tem pomagamo, saj je to v največjo korist naših otrok.

STANE KOKALJ

Učenci slovenske dopolnilne šole v Ravensburgu z učiteljico Hedo Kastelic in jugoslovanskim konzulom Jovanovićem. Posnetek je z lanske uspele proslave dneva republike

DVE ZANIMIVI PISMI

DOMOVINA — SRČNA BOL

Ponovno sem prejel pošiljko Rodne grude, ki sem jih prebral z velikim zanimanjem in veseljem. Rodna gruda mi je danes še v edino tolažbo, ker sem drugače bolan 77-letni starček. Podedoval sem vse bolezni v štirih letih bivanja v nemškem koncentracijskem taborišču.

Kadar obiščem domovino, se v Ljubljani počutim kakor na novo rojen. Občudoval sem napredek mesta Ljubljane, mnoge ulice so zgrajene na novo. Šel sem pogledat tudi gimnazijo na Poljanski cesti, kjer sem se šolal in še danes nisem pozabil profesorjev. Mladost je bila lepa, danes pa človek čaka le še na odrešitev,

ko se preselim v večnost v tuji zemlji.

Zlata je domovina in to je za mene huda srčna bol, ker bom počival v tuji zemlji, namesto tam, kjer me je rodila moja slovenska mati.

Zelo me bo veselilo, če mi boste tudi v bodoče pošiljali Rodno grudo. Oba z ženo, ki je doma iz Kapele v Slovenskih goricah, vam bova hvaležna.

JANEZ JEŽEK,
GARDELEGEN-ALTMARK,
DDR

KDO ZANEMARJA SLOVENŠČINO?

V eni zadnjih številčk Rodne grude sem bral članek, kako Slovenci na Švedskem zane-marjajo svoj jezik. To je res vse čista resnica. Rad pa bi povedal še to, da tudi mnogi slovenski klubi na Švedskem niso več slovenski. Boleče je to, da v kraju, kjer je dovolj Slovencev, prihaja v klub po deset ljudi in še ti predvsem zaradi firbca. Na tako imenovanih slovenskih prireditvah otroci naših ljudi prepevajo švedske pesmi, v švedščini govorijo o Ivanu Cankarju in podobno. Zakaj so nekateri naši izvoljeni predstavniki klonili Švedom, zakaj so dopustili, da so to postali klubi odprti, to se pravi švedski? Na vodilnih mestih v društvih in klubih je veliko ljudi, ki nikdar niso bili doma, ker se boje iti domov. Mnogi naši ljudje na Švedskem so zaradi takih stvari izgubili zaupanje v svoja društva.

Mnogi Slovenci na Švedskem, lahko rečem, da najmanj 70 odstotkov, so sami krivi, da njihovim otroci ne znajo več materinskega jezika. Slovenski jezik preprosto propada, ker se starši silijo s švedščino, otroci pa seveda za njimi.

In še to: slovenski klubi na Švedskem so z eno besedo družinski klubi, ker mnoge vodijo le družine.

Povedal sem nekaj resnic in te moje izjave si upam tudi podpisati.

FERDINAND URBANČIČ,
EMMABODA, ŠVEDSKA

MLADI SLOVENSKI SAHISTI V STUTT GARTU

V prostorih SKUD Triglav v Stuttgartu so se 19. decembra 1976 zbrali na 5. tradicionalnem slovenskem šahovskem prvenstvu slovenski pionirji, učenci slovenskega dopolnilnega pouka od 1. do 9. razreda. Tudi tokrat so preizkusili svoje znanje in se borili za zlato, srebrno in bronasto medaljo, darilo Ljubljanske banke v Stuttgartu.

Bilo je mrzlo nedeljsko dopoldne. V društvnih prostorih nas je sprejel direktor informativnega biroja LB Nikola Gazdić. Čestital je vsakemu posebej srečno novo leto in se zahvalil s knjižnim darilom učiteljicam mentoricam pionirskih šolskih hranilnic za sodelovanje v letu, ki se poslavlja.

Pionirji so v spremstvu staršev začeli prihajati. Velika slovenska zastava, razstavljene medalje in nagrade so pričale, da se danes tu že petič borijo mladi slovenski šahisti za naslov prvaka pokrajine Baden-Württemberg.

Mlajšo skupino, to je učence od 1. do 4. razreda so sestavljali sledeči tekmovalci: Filip Andrej iz Singelfingena, Plavec Jože iz Denkendorfa, Curavič Marko iz Stuttgarta, Drolc Blaž iz Felbacha, Marks Fredi iz Möhringena, Erpič Dejan iz Stuttgarta in Bizjak Natalija iz Stuttgarta. V skupini od 5. do 9. razreda so bili:

Grajner Miran iz Sindelfingena, Žekž Borut iz Sindelfingena, Penz Mihael iz Sindelfingena, Cesar Marija iz Stuttgarta, Kovač Janez iz Stuttgarta in Salamun Edi iz Göppingena.

V prostorih je zavladala tišina. Mentorica PO Triglav je začela prvenstvo. Vodji tekmovalnih skupin Jože Bizjak in dr. Ferdo Hožič sta prevzela svoje dolžnosti. Starši so se umaknili, da ne bi kakorkoli motili mladih tekmovalcev. Po posameznih igrah so se pokazali rezultati za nekoga razveseljivi, za drugega manj. Dobro zavedajoč se, da zmaga najboljši, je tekmovanje potekalo tovariško vse do

objave najboljših pionirjev šahistov za to leto.

Posedli so v okrašeno sobo. Zadovoljni obrazi staršev, dobra malica in spodbudne besede predsednice Triglava Mete Vrhunčeve so dali slutiti, da se bliža čas objave rezultatov.

Najboljša mesta v mlajši skupini so zasedli naslednji šahisti: Filip Andrej zlato medaljo, Plavec Jože srebrno in Curavič Marko bronasto. Med starejšimi pionirji pa so se najbolj izkazali: Kovač Janez, ki je prejel zlato, Fumič Darko srebrno in Cesar Marija bronasto medaljo.

Za tako pomembna srečanja mladih slovenskih šahistov bodo v bodoče v triglavskih prostorih redne vaje na željo staršev in potrebo tekmovalcev. Bolj se bodo poznali med seboj in tako skupno še več prispevali k uspehom in bratstvu Pionirskega odreda Triglav v Stuttgartu.

DRAGICA NUNČIČ

DEDEK MRAZ LETOS TUDI V STUTT GARTU

Med prizadevne sekcije Slovenskega kulturno-umetniškega društva Triglav iz Stuttgarta sodi tudi Društvo prijateljev mladine. Na nedavnem občnem zboru so njegovi člani izvolili za predsednico Dragico Hožič in podpredsednika Alojza Sorgerja. Njihova prva naloga pred koncem tega leta bi bila, povabiti dedka Mraza med učence in cicibane slovenske dopolnilne šole. Tovarišice učiteljice so začele zbirati prijave, pripravljati program, kajti dedka je bilo treba pričakati čimbolj slovesno. Prvič se bo letos oglašil med Slovenci v Stuttgartu in Nagoldu. Lani verjetno ni utegnil priti iz Singelfingena in Reutlingena, kjer so mu otroci pisali in ga povabili starši.

18. decembra je bil napovedan njegov prihod v Stuttgart. Sneg je rahlo pobelil mesto. V parku pred dvorano in Stammheimu so delali prve kepe razigrani otroci. Člani sekcije DPM so krasili dvorano, večji pionirji raznašali po mizah slaščice in pomaranče. Pod veliko smrečico so

čakala darila za vse slovenske otroke. Da, za vsakega je imel dedek pripravljeno dobro besedo. Kako ne bi, saj je prišel naravnost iz Ljubljane, pa še utrujen ni bil... K sebi je klical skupine otrok po oddelkih od Degerlocha do Ostheima, Vogelsanga, Zuffenhausna, Untertückheima in Feuerbacha. Radovedno so ga ogledovale drobne očke in ugotavljale resničnost pesmi: Siva kučma, bela brada, topel kožuh zvrhan koš...

Dvorana je bila napolnjena do zadnjega kotička. Na mizah so kazali pisani zavitki svojo prikupno vsebino, kajti dedek Mraz je prav dobro uganil, kako potrebne so otrokom barvice, radirke, špičalniki in peresa. »Srečno novo leto« — je bila njegova največja želja vsem nam zbranim in vsem v domovini. Ob močnem aplavzu srečnih otrok je zapuščal dvorano; Treba je bilo še v Singelfingen, v Nagold, v Schwarzwald, kjer so ga željno čakali tamkajšnji šolarji.

Na novoletni jelki v Singelfingenu so gorele svečke, ko je iz ozadja priromal dobri dedek. Povedal je otrokom, da je rad prišel med nje, saj dobro ve, da redno hodijo v slovensko šolo in da je letos oddelek zares številčen. Ve pa tudi, da je prav v Singelfingenu še mnogo takih, ki jih tovarišica učiteljica pogreša v razredu. Pod novoletno jelko je čakalo mnogo daril. Vsakega posebej je dedek klical k sebi, za vsakogar je imel prijazno besedo. Vsak obdarovanec — slovenski šolar je imel pripravljeno pesmico zanj, vsak ciciban mu je prinesel risbico. Skupne želje šolarjev je prejel pa že prej po pošti z naročilom, da pozdravi vse drage v domovini in da jim prinese sreče polno novo leto.

Dvorano v Singelfingenu je napolnjevalo mnogo staršev iz Böblingena, Dagersheima, Darmsheima in Holzgerlingena. Zaželeli so si ta večer slovenske pesmi, se zavrteli ob Slakovih polkah in se nasmejali ob Petrovih šalah. Dobri dedek je vso to pisano družbo opazoval, delil bonbone in pomaranče ter se od tu odpravil k otrokom v domovino, ki ga prav tako željno čakajo,

da jih obiše naslednje dni, da z njim zapojejo, ter mu obljubijo biti dobri tudi v novem prihajajočem letu.

DRAGICA NUNČIČ

VELIKI KEGLJAŠKI TURNIR

V počastitev dneva republike 29. novembra je športno-kulturni klub »TRIGLAV« Winterthur organiziral velik kegljaški turnir na kegljišču Zentrum Töss v Winterthuru. Turnirja se je udeležilo 16 moških ekip in 4 ženske ekipe. Na žalost je moral organizator odpovedati udeležbo sedmim ekipam, ker so se prepozno prijavile in je bil termin tekmovanja že napolnjen. Organizacija turnirja je bila odlična. Za uspeh tega turnirja pa imajo zaslugo tudi tisti, ki so prispevali nagrade in pokale.

ŠKK SPD »TRIGLAV« Winterthur se zahvaljuje SZDL občine Ljubljana-Center, jugoslovanskemu konzulatu v Zürichu, MKKK v Švici, Privredni banki iz Sarajeva, Beogradski banki, Kegljjaški zvezi Slovenije.

Na turnirju je največji uspeh dosegla ekipa ŠKK SPD »TRIGLAV« Winterthur. Podeljenih je bilo 14 pokalov in 12 praktičnih nagrad.

REZULTATI MOŠKIH EKIP:

1. ŠKK SPD »TRIGLAV« Winterthur
2. Basel K S 9 I.
3. »SLAVČEK« Wetzikon

REZULTATI ŽENSKIH EKIP:

1. KK »AMATER« Winterthur
2. YU klub JAT Zug
3. YU klub Aarau

MOŠKI POSAMEZNO

1. Zdravko Odar
2. Uroš Čakič
3. Luka Čikotič
4. Zoran Vujič
5. Franc Pečovnik
6. Karl Oblak
7. Jernej Dobrovoljec
8. Ivan Šuštaršič

ŽENSKE POSAMEZNO:

1. Valčka Fidler
2. Ana Pahek
3. Nevenka Dukovčič
4. Zorica Prgomet

POKOJNINA S ŠVEDSKE

Moja žena je bila zaposlena 15 let na Švedskem in je tam pridobila pokojnino. Rada bi se vrnila v domovino, pa jo strašijo, češ da ji bodo v tem primeru odtrgali eno tretjino pokojnine. Ali to drži? Zakaj ne bi mogla prejemati cele pokojnine v Jugoslaviji, saj pokojnina že itak ni velika za 15 let dela.

In še nekaj me zanima. Kako bo prišla žena v Jugoslaviji do zdravstvenega: ali po svoji pokojnini s Švedske ali kako drugače?

GOLJEVŠEK FRANC,
KANAL OB SOČI

Ako je žena pridobila pokojnino in dela na Švedskem, se ji bo izplačevala neokrnjena v Jugoslavijo, ker imata Jugoslavija in Švedska med seboj sklenjeno konvencijo o socialni varnosti, veljavno od leta 1969 naprej. Ako pa je pridobila švedsko nacionalno pokojnino, ki ni vezana na delo, ampak samo na dosego določene starosti, pa zaenkrat Švedi takšne pokojnine ne izplačujejo v celoti izven meja Švedske. Vendar se tudi tu pripravlja sprememba omenjene konvencije med Jugoslavijo in Švedsko.

Kar se tiče zdravstvenega varstva vaše žene v Jugoslaviji, si bo morala zdravstveno varstvo — ako bo žena uživala samo švedsko pokojnino — plačevati sama, ker konvencija o socialni varnosti med obema državama ne obsega panoge zdravstvenega zavarovanja. Ako pa ima žena v Jugoslaviji vsaj nekaj delovne dobe oziroma zavarovanja, bo lahko uveljavila tudi sorazmeren del jugoslovanske pokojnine in bi uživala v tem primeru brezplačno zdravstveno varstvo v Jugoslaviji enako, kakor drugi jugoslovanski zavarovanci oziroma upokojenci.

Kegliaška ekipa ŠKK Triglav iz Winterthura (prva slika zgoraj). Slovenski šolarji iz Winterthura nastopajo na proslavi dneva republike (v sredini). Podpisovanje dogovora o prevzemu pokroviteljstva občine Ljubljana-Center nad ŠKK Triglav Winterthur (desno).

UPOŠTEVANJE TUJE DELOVNE DOBE V DOMOVINI

Z možem sva bila nekaj let zaposlena v Zvezni republiki Nemčiji in me zanima, kako je urejeno priznavanje tuje delovne dobe za pravice iz delovnega razmerja v domovini. Vem, da obstaja med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo konvencija o socialni varnosti, ki pa obsega samo pravice do socialnega zavarovanja in otroških dodatkov. Kolikor sem poučena, nekatera podjetja v domovini upoštevajo tujo delovno dobo tudi za daljši dopust, večji osebni dohodek in podobno, druga pa spet ne. Kako je s tem v resnici?

Zanima me še to, kako je z dopustom v domovini, ako prekine delo v enem podjetju in gre v drugega. Katero podjetje mora v tem primeru dati dopust?

J. S. DIETENBRONN,
ZR NEMČIJA

Res je, da se mora tuja delovna doba obvezno upoštevati za pravice v Jugoslaviji, kadar gre za socialno zavarovanje, otroške in druge družinske dodatke in za pravice iz brezposelnosti. Upoštevajte te dobe za pravice iz delovnega razmerja v Jugoslaviji pa zaenkrat ni urejeno z nobenim predpisom in je prepuščeno organizacijam združenega dela v Jugoslaviji, da odločijo same o tem, ali bodo tujo dobo upoštevale tudi za dopust, osebne dohodke in sploh za pravice iz delovnega razmerja. Ker pa je praksa glede tega v posameznih jugoslovanskih republikah in pokrajinah različna, pa tudi v okviru posameznih republik in pokrajin, bo v kratkem izšel zvezni predpis, ki bo to vprašanje uredil enotno za vso Jugoslavijo. Pričakovati je, da bo predpisal upoštevanje tuje delovne dobe tudi za pravice iz delovnega razmerja v Jugoslaviji in ne samo za pravice iz socialnega zavarovanja, kar urejajo že meddržavne konvencije o socialnem zavarovanju.

Kar pa se tiče pravice do dopusta v Jugoslaviji, mora

biti najprej izpolnjena šestmesečna delovna doba in šele potem delavec lahko nastopi dopust. Po predpisih zakona o medsebojnih razmerjih v združenem delu pa mora delavec načelno izkoristiti dopust — ako je že pridobil nanj pravico — v prejšnji in

ne v novi organizaciji. V delovno dobo, ki je pogoj za pravico do dopusta, pa se po priporočilu sekretariata za delo šteje tudi doba, prebita v državi, s katero ima Jugoslavija sklenjeno konvencijo o socialni varnosti.
dr. LS

IZBOR IZ DOMAČEGA DNEVNEGA TISKA

ZADREGA

Med minulimi novoletnimi prazniki se je v Sloveniji zvrstilo nič koliko sestankov naših delavcev, ki so na začasnem delu v tujini. Pogovore so organizirale družbenopolitične organizacije, kakšenkrat pa so se naši ljudje dobili skupaj tudi na svojo pobudo. Kar zadeva dekorativni del teh sestankov (kulturni program), ni kaj očitati. Vse preveč blede pa so izzvenele razprave. Njihova šibka točka je bila v tem, ker razprave marsikje niso bile dovolj konkretne, skratka, niso posegle v

živo, v tiste probleme, ki zdomce najbolj žulijo.

Na dlani je — in to so naši delavci dovolj glasno povedali —, da se večina želi vrniti domov, kajti tujin jim je po več letih dovolj. Seveda pa pri tem ne zadošča reči: pridite, čakamo vas, marveč je takšno povabilo združeno z drugo, materialno platjo, ki zadeva službo in stanovanje. Tu pa, žal, nismo dorekli vsega, vse preveč obljubljam, premalo dajemo. Bilo bi seveda nesmiselno prikrivati dejstvo, da pri nas stanovanja še niso na voljo vsakomur, kdor jih želi, pa čeprav vlagamo veliko denarja v stano-

vanjsko izgradnjo. Stanovanj pač še ni dovolj, in tako tudi ne za naše ljudi, ki so začasno v tujini.

Vendar ne gre zgolj za stanovanja. Veliko je delavcev, ki so si na tujem prihranili dovolj denarja, da si lahko sami doma zgradijo hišo ali kupijo stanovanje — in to so na nedavnih sestankih tudi povedali.

Precej je tudi takih, ki bi si radi zgradili in odprli obrtne delavnice. Obrtnikov nam primanjkuje, in tako bi lahko takšne ponudbe zagrabili z obema rokama. Žal pa ni tako.

V manjšem kraju v Savinjski dolini je med novoletnimi prazniki kar šest takih naših ljudi potrkalo na vrata krajevne skupnosti ter izjavilo, da so pripravljene s prihranki graditi hiše in obrtne delavnice. Krajin so se razveselili takšne ponudbe, potlej pa so se jim podaljšali obrazi. »Naselje še nima urbanističnega in zazidalnega načrta, in tako občina ne izdaja lokacijskih dovoljenj za gradnjo!« so odgovorili pobudnikom.

»Malce bo še treba počakati, potrpeti,« je dejal predsednik krajevne skupnosti.

»Obljuba smo siti. Tudi čakanja. Želimo se vrniti domov in po dolgih letih garanja na tujem že enkrat delati zase, za našo skupnost« so rekli in odšli.

Podobnih primerov je bilo več, pa bi bilo bolje, da jih ne bi bilo. Res je, da urbanističnega načrta ni mogoče izdelati v nekaj dneh, vendar pa ne gre, da bi s takšnimi obljubami prihajali pred naše ljudi, ki se žele vrniti.

Občine in njihove službe bi najbrž lahko doslej storile več, da bi lahko naši delavci, ki so na začasnem delu na tujem, gradili stanovanja in delavnice, ker jim vsega tega družba za zdaj ne more dati. Še dobro, da imajo denar in voljo za gradnjo. Najmanj, kar jim moramo priskrbeti, sta lokacija in dovoljenje za gradnjo, saj jim bomo s tem ustvarili normalne razmere za življenje in delo, ko se bodo vrnili domov.

LOJZE TRSTENJAK
VEČER

— O vas poslušam z vseh strani samo najboljše; škoda, da ravno pri delu niste za nobeno rabo.

JUGOSLOVANI MED FRANCOZI

URADNA FRANCIJA SE MOČNEJE ZANIMA ZA POLOŽAJ PRISELJENE DELOVNE SILE OD 24. MAJA 1974, KO JE DRŽAVNI SEKRETARIAT ZA PRISELJENCE PREVZEL MLADI IN DINAMIČNI MINISTER PAUL DIJOU. MINISTER JE OBISKAL VSE TISTE DRŽAVE, KATERIH DRŽAVLJANI SO MED NAJŠTEVILNEJŠIMI TUJIMI DELAVCI V FRANCIJI, IN TAKO JE BIL TUDI V BEOGRADU, DASIRAVNO JUGOSLOVANSKA KOLONIJA NE SODI MED NAJVEČJE.

Po uradnih cenitvah notranjega ministrstva je bilo lani v Franciji 77.810 Jugoslovčanov, dva odstotka manj kot leto prej. Med Jugoslovani je najvišji odstotek aktivnih: okoli 60.000 jih dela, kar pomeni, da predstavljajo tri odstotke vse tuje delovne sile v Franciji.

Število Jugoslovčanov v Franciji se zadnja leta zmanjšuje, saj je bilo leta 1972 med vsemi tujimi delavci nad šest odstotkov jugoslovanskih, prav tako se zmanjšuje tudi število družinskih članov živečih »na rovaš« aktivnega sorodnika.

Jugoslovanski delavci so zaposleni predvsem v strojni in elektroindustriji (avtomobilska), gradbeništvu ter konfekciji. V teh dejavnostih se dobro držijo navzlic gospodarski krizi, saj je bilo decembra lani brezposelnih Jugoslovčanov v odstotkih manj, kolikor jih je v celotni gmotni tuje delovne sile: 2,2 odstotka. V istem času je bilo jugoslovanskih delavcev, ki so dobivali javno pomoč brezposelnim, za 2,6 odstotka vseh zdomcev.

Francoski državni sekretariat za priseljene delavce ter pristojne jugoslovanske oblasti se trudijo, da bi v okviru poklicnega izpopolnjevanja, uvedenega v letu 1967, dali prednost novim poklicnim kvalifikacijam, učenju francoščine in boljšemu poznavanju francoskega družbenega in poklicnega okolja. Se pravi, da bi tako že v Ju-

goslaviji olajšali prihod našega delavca v Francijo. Kot po drugi strani v Franciji pripravljajo zdomcem lažjo vrnitev v domovino: predvsem s poklicnim izpopolnjevanjem tistih jugoslovanskih delavcev, ki so brezposelni in ki bi se radi vrnili domov. To izpopolnjevanje je mogoče tako v jugoslovanskih kot v francoskih centrih za poklicno izobraževanje, pri čemer francoske oblasti zadnje čase tudi odločneje spodbujajo ustanavljanje kulturnih in športnih združenj za jugoslovanske delavce. Jugoslovanska stran je pri tem prevzela obveznost, da bo priskrbel več knjig, časopisov, revij, filmov in razstavnega materiala, s pomočjo materiala bi se tako naši zdomci kot Francozi lahko bolje seznanili z Jugoslavijo in Francijo.

Jugoslovansko in francosko prosvetno ministrstvo se pogajata o uvedbi dopolnilnega pouka v jezikih jugoslovanskih narodov na tistih francoskih šolah, kjer je toliko naših otrok, da je to že neogibno potrebno. Sodelovanje v prosveti naj bi čez čas prineslo tudi povezavo francoskih in jugoslovanskih prosvetnih delavcev, ki bi poučevali naše otroke na istih šolah, ter pomoč tistim jugoslovanskim otrokom, ki se po končanem osnovnem šolanju v Franciji znajdejo v težavah.

Tako kot že tečejo pogovori o razširitvi programa za Jugoslovane na francoskem radiu, je tudi francoska televizija posvetila več pozornosti zdomcem naslohom. Tretji program FR3 je namreč letos uvedel poldrugo uro trajajočo oddajo »Mozaik«, po naslovu bolj razumljivo od prejšnje »Priseljenci med nami«. Po besedah ministra Diouda naj bi bila oddaja »kaleidoskop ras, etničnih skupin in civilizacij, zbirališče vseh priseljencev iz različnih dežel«. »Mozaik« je razdeljen na 60 minut zabavnega in 30 minut informativnega programa v tistih jezikih, katerim je namenjen. Za boljše medsebojno poznavanje je opremljen s francoskim prevodom. Avtorji oddaje vabijo v studio raz-

ne umetniške skupine, ki delujejo med samimi priseljenci v Franciji ali pa prihajajo v Francijo na gostovanja, seznanjajo gledalce s posebnostmi življenja in dela posameznih skupin zdomcev, skušajo pa jih tudi poučevati s pomočjo zabave. Gre namreč za preprosto zasnovan kviz, v katerem tisti, ki po pošti pošlje pravilne odgovore, za nagrado potuje v deželo, iz katere prihajajo zdomci, ali pa dobi nekaj plošč in knjig o njej. In med prvimi deželami, ki jih je »Mozaik« prikazal v kvizu, je bila Jugoslavija oziroma Ljubljana s svojo »kmečko ohceto«.

STANE IVANČIČ
DELO

DOMAČI JEZIK NA ŠVEDSKEM

NACIONALNA ZDRUŽENJA JUGOSLOVANSKIH, FINSKIH, GRŠKIH IN ITALIJANSKIH DELAVCEV, KI ŠTEJEJO VEČ KOT 10.000 AKTIVNIH ČLANOV, SO SPROŽILA SKUPNO AKCIJO Z ŽELJO, DA BI ŠVEDSKA VLADA REŠILA POGLAVITNA VPRAŠANJA NJIHOVEGA ŽIVLJENJA IN DELA.

Po splošni oceni teh združenj je najbolj zapleten problem šolanja otrok tujih delavcev. Možnosti za pouk nacionalnih predmetov v švedskih šolah so za zdaj povsem omejene. Tako dopolnilni pouk materinega jezika poteka na prostovoljni podlagi in le dve uri tedensko.

Zato so se predstavniki zveze združenj in klubov Jugoslovčanov na Švedskem ter organizacije finskih, grških in italijanskih delavcev obrnili na švedsko vlado in se skupaj pogovarjali s podpredsednikom vlade in ministrom za delo Perom Ahlmarkom. V pismenem dokumentu, ki so ga izročili ministru, je med drugim rečeno:

»Hudo smo zaskrbljeni, kar zadeva prihodnost naših otrok. Njihov razvoj, ki naj bi jih oblikoval v dostojne člane družbe in samostojne

osebnosti, je popolnoma odvisen od njihovega znanja materinega jezika. Zato je vsem otrokom treba zagotoviti vse možnosti, da bi ohranili to znanje in razvijali materin jezik.«

Takšno stališče podpirajo tudi številne švedske prosvetne in družbene ustanove. Sodijo, da problem jezika tako zelo prizadeva otroke tujih delavcev, da so v šolah pogostokrat tako tiho, kot da bi bili nemi. Ta pojav, ki so ga avtorji neke švedske študije imenovali »nemost«, so zasledili tako pri dečkih kot pri deklicah, ki hodijo v šolo.

V prihodnjem šolskem letu, ki se tukaj začne konec poletja, bodo sicer dopolnilnemu pouku materinega jezika dali več možnosti. Vsi otroci tujih delavcev — v predšolskih ustanovah, osnovnih in srednjih šolah — so dobili zakonsko pravico do dopolnilnega pouka materinega jezika. Jugoslovansko in druga združenja tujih delavcev pa zahtevajo, da naj bo ta pouk reden in obvezen in da ga je treba po obsegu in številu ur izenačiti z drugimi predmeti v švedskih šolah.

Zveza združenj in klubov Jugoslovčanov že leta hkrati zahteva, da bi ta pouk vodili učitelji iz Jugoslavije.

V letošnjem letu osnovne šole obiskuje okoli 6000 jugoslovanskih otrok v 45 mestih in krajih, kjer živijo in delajo naši delavci. Pouk materinega jezika pa obiskuje le nekaj več kot 30 odstotkov celotnega števila učencev. Na Švedskem s starši živi okoli 8000 predšolskih otrok, ki jim za zdaj še niso zagotovili pripravljalnega pouka za šolanje v tujem okolju.

TRADICIONALNI »PRAZNIK EMIGRANTA« V ČEDADU

V GLEDALIŠČU »RISTORI« JE BILO 10. JANUARJA POSEBNO SVEČANO IN ŽIVAHNO, SAJ JE OBSEŽNO DVORANO DO ZADNJEGA KOTIČKA NAPOLNILO NA STOTINE SLO-

VENSKIH IZSELJENCEV IZ BENEŠKE SLOVENIJE, KI SO SE ZBRALI NA TRADICIONALNEM »PRAZNIKU EMIGRANTOV«. OZRAČJE JE BILO PRISRČNO IN ŽIVAHNO, PA TUDI BORBENO IN ODLOČNO.

Jedrnat in oster je bil uvodni govor predsednika slovenskega društva »Ivan Trinko« dr. Viljema Cerna, ki je zahteval, da se uresniči zmaga idealov in svobode ter da postanejo tudi prebivalci beneških vasi enakopravni državljani na vseh področjih. V duhu ustave in osimskih sporazumov zahtevajo najširšo možno zaščito slovenskih ljudi v videmski pokrajini. Cerno je govoril tudi o strahotnem potresu in dejal: »Nismo bili pozabljeni in nikoli ne bomo pozabili solidarnostnih akcij in bratske pomoči, ki so blažile že ranjeno narodnostno telo in ošibljeno tkivo od dolgoletnega raznarodovanja in izseljevanja. Posebno nam je pomagala Slovenija in Slovenci v Italiji. Danes nas hrabri podpora svobodnih demokratičnih ljudi, ki se z nami prizadevajo, da se odpravijo napake in zamude in da se uskladi rekonstrukcija s programom preporoda in razvoja ter novega gospodarskega delovanja po beneških dolinah.«

Cerno je nadalje poudaril, da je osimski sporazum odprl tudi v videmski pokrajini nove perspektive.

Še zlasti pa je bil zanimiv nastop videmskega nadškofa msg. Battistija, ki je pozval oblasti, da naj sprejmejo pravičen zakon, ki bo omogočil rekonstrukcijo od potresa porušene področja. Nadškof je nato omenil svoje pastirsko pismo, s katerim je lani izrecno dovolil rabo slovensčine v bogoslužju. Vernikom in vsem pa se je opravičil, za vse ono, kar v preteklosti morda ni bilo v redu. To opravičilo kot tudi zagotovila nadškofa glede naporov za uveljavljanje narodnostnih pravic Slovencev v videmski pokrajini so prisotni toplotno sprejeli.

Zanimiv dan se je zaključil z dramskim prvencem beneškega političnega in prosvetnega buditelja Izidorja Predana, ki

je slikovito, ob burnem odobranju občinstva, orisal dramatične posledice izseljevanja. Na odru so zaživele tipične podobe sedanjih ljudi: županov, za svoje ljudstvo borečega se duhovnika, izseljenca, njegove žene, očeta ter matere. Osrednjo vlogo pa igra sindikalist, ki se skupaj z domačim župnikom bori za zaposlitev in za narodnostno prebuditev.

BOGO SAMSA

OTIPLJIVI SADOVI POBRATENJ

SODELOVANJE MED JUGOSLOVANSKIMI IN ZAHODNONEMŠKIMI MESTI

HEILIGENHAUS, JANUARJA — »RATSKELLER«, PO NAŠE ROTOVŠKA KLET, IMA NA MIZAH POLNO ZAHODNONEMŠKIH IN JUGOSLOVANSKIH ZASTAVIC, MODRO-RDEČIH MESTNIH GRBOV S KLEŠČAMI IN KLADIVOM NAD NAKOVALOM. OSREDNJE ŠPORTNO DRUŠTVO SLAVI DVAJSETLETNICO: PODELJUJE PRIZNANJA IN DIPLOME. VEDNO ZNOVA PA PREDSEDNIK DRUŠTVA FRIEDHELM KLASEN POZDRAVLJA SVOJE GOSTE IZ MUTE, OD »PARTIZANA«, TAMKAJŠNJE TOVARNE »GORENJE«, PA SEVEDA OBA KONZULA IZ DÜSSELDORFA IN BONNA. ŽUPAN (SICER GIMNAZIJSKI DIREKTOR FELIX WITTMANN NASLAVLJA TOPLE BESEDE SLOVENSKIM PLESALCEM V NARODNIH NOŠAH IN KVINTETU) »ŠTATENBERG«, KI SICER NISO PRIŠLI OD DALEČ — IZ DRUŠTVA »BLED«.

Izbrali smo namenoma prizorček iz skoraj neznanega mesteca Heiligenhaus (30 tisoč prebivalcev). Pred leti je prišel sem na poroko neki naš tehnik iz Mute, navezal prijateljske stike s športniki, iz tega se je razraslo tradicionalno prijateljstvo obeh športnih društev, iz tega pa zelo intimni stiki med obema krajema. Danes je med gosti z obdravske Mute že gospodarstvenik: če so stiki res

pristni, se mora poroditi tudi kaj koristnega, gospodarskega. In vse najbolj kaže, da bo tovarna kmetijskega orodja našla v središču proizvodnje pohištenega okovja dopolnilo za športno in kulturno prijateljsko sodelovanje dveh krajev.

Posebej še Nemci ob vsaki priložnosti radi poudarjajo, kako visoko cenijo neposredne stike med ljudmi, če gre za dve državi z različnim družbenopolitičnim sistemom. Nedavno je ugledni levičarski publicist in politolog Wolfgang Leonhard izrekel izbrani publiko v Bonnu (ob predstavitvi knjige Titovih govorov) na svoj način znano resnico: »Zaman bi iskali še dve državi, ki doživljata med seboj tolikšno pretakanje ljudi: tu dela preko pol milijona Jugoslovancev, tja hodi skoraj dva milijona Nemcev vsako leto; eni in drugi se počutijo pri tem popolnoma svobodne, med njimi se navezujejo trajni stiki, od prijateljstev do porok. Tako je Jugoslavija uresničila duh Helsinkov že zdavnaj pred konferenco,« je povzel profesor Leonhard in mimogrede omenil tudi pristno prijateljsko sodelovanje med mesti, društvi in šolami. O sodelovanju mest hočemo tokrat spregovoriti. Časopisje sicer zabeleži vesti o obiskih Mariborčanov v pobratenem mestu Marburgu ali obratno, pa o stikih Ljubljane z Leverkusnom in Wiesbadnom; o drugih podobnih »zgodbah« vemo kaj malo.

VELENJE V NEMČIJI

Če se pelješ z vlakom iz Stuttgarta proti Ulmu—Münchnu, te kmalu za Mercedesovim predmestjem Untertürkheimom presenetijo upadljiva tabla ob cesti, ki pelje v okrajno središče Esslingen: nad jugoslovansko zastavo lahko daleč, iz drvečega vlaka, razbereš ime »Velenje«. Naše industrijsko rudarsko mestce je tu v družbi šestih ostalih tujih »partnerskih mest« (nemški pojem za pobrateno mesto je »Partnerstadt«): italijansko zastavo spremlja Videm, ameriško Sheboygan, francosko Vienne, britansko Neath,

nizozemsko Schiedam, švedsko pa Norrköping.

Esslingen leži ob reki Neckar, ki je tod še plovna, obdajajo pa ga z ene strani vinogradiški griči, z druge pa gozdovi. Pomembno industrijsko središče je znano predvsem kot mesto šol (pet gimnazij in visoka šola, 100 tisoč prebivalcev). In tudi z Velenjem je šolska linija sodelovala najbolj plodna: tukajšnji »Theodor-Heuss-Gymnasium« gostuje teden dni s svojim dekliskim zborom pri velenjskih dijakih-pevcih in seveda obratno. Njim so se pridružili filatelisti, plesalci modernih in narodnih ritmov, športniki in politiki. Sprejemi pri velenjskih občinskih možeh so tako na gimnaziji kot v starinskem rotovžu tega »Civitas Ecelingensis« (ki se pripravljajo na veliko proslavo svoje 1200-letnice) v trajnem spominu. Beseda »prijatelj« spremlja navadno vsa imena. »Po jugoslovanskem tednu v Marburgu 1970 in tednu Marburga v Mariboru 1971 je tole tretja podobna reprezentativna prireditev. Njena prava naloga je — če smem tako reči — da predstavi in vzpodbuja v širši javnosti zanimanje za mnogoteri srečanja in stike med obema mestoma. To partnerstvo med mestoma, ki smo ga leta 1969 z velikim optimizmom začeli z obeh strani, je med tem časom razširilo svoje težišče z uradne ravni na tisto, kjer se vzpostavljajo stiki med ljudmi z obeh strani, kjer se ti stiki razvijajo in gojijo in šele tako dajo partnerstvu svoj pravi smisel. Blizu 50 medsebojnih obiskov smo imeli med tem časom. Posebno nas veseli, da sta vzpostavili dobre stike tudi mariborska univerza, ki je bila ustanovljena 1975, in naša »Philips-Universität«. Današnja prisotnost obeh rektorjev je temu dokaz, pozdravlja svojega mariborskega kolega Vitjo Rodeta in njegove sodelavce nadžupan tega starodavnega univerzitetnega mesta dr. Hanno Drechsler. Najvišji občinski in drugi predstavniki skupaj odpirajo razstavo mariborskih likovnikov, fotografov, pa filatelistov; potem grejo na prijateljsko nogo-

metno tekmo in zvečer na koncert gostujočega zbora . . . Tudi tu sprejemajo prijateljske družine svoje goste k sebi in le župan s sodelavci se poslovi od svojih gostov v hotelu.

LJUBLJANČANI V LEVERKUSNU

Istočasno, ko so bili Mariborčani v Marburgu, je obiskala delegacija mesta Ljubljane (vodil jo je predsednik mestne skupščine Tone Kovič) pobrateno mesto Leverkusen. Svočas je tudi to sodelovanje obetalo dosti več, kot pa se je zadnja leta mrtvila izkazalo. Pravzaprav pa veže obe mesti ena največjih investicij pri nas: zahodnonemški kemijski koncern »Bayer« je doma namreč iz Leverkusna, pri nas pa znan po novi veliki tovarni »Bayer-Pharma«. Leverkusen je v bistvu nastal ob tem kemijskem velikanu in je danes čisto delavsko mesto (leži severno od Kölna z desne strani Rena). Tu je vse novo. »Bayer« je pionirsko podjetje glede gradnje čistilnih naprav. Mesto ima supermoderni kulturni center, dograjuje pa novo mestno hišo. V tem dinamičnem okolju je za naše vse zanimivo, od gradnje šol in vrtcev do komunalne ureditve, posebej še cone za pešce. V mestu in okolici živi okoli osem tisoč Jugoslovancev — že to je razlog več, da bi obe mesti najtesneje sodelovali. Možnosti za nadaljnje sodelovanje je nešteto. Dokler pa »botruje« tem odnosom tako velika gospodarska reč, kot je Bayerjeva tovarna pri nas (blizu Ljubljane), ima vse svoj zelo konkretni smisel.

Le redki so primeri, kjer se je iz pobratimstva razvilo tako plodno gospodarsko sodelovanje. Morda med vsemi izstopa linija Zagreb—Mainz: v obrenskem, glavnem mestu dežele Rheinland—Pfalz deluje istoimenska trgovska firma, ki uspešno prodaja konfekcijo tovarne »Kamensko«. Mesta si navadno iščejo partnerje, ki imajo podobne lastnosti, od velikosti do gospodarskih ali administrativno-političnih posebnosti. Stiki Ljubljane s hessenskim glav-

Na slovenskem srečanju

nim mestom Wiesbadnom so s tega vidika bolj »harmonični«, saj sta obe prestolnici skoraj enako veliki, obe sta univerzitetni mesti. Wiesbaden si že od leta 1969 prizadeva vzpostaviti tesnejše stike z Ljubljano, razen občasnih obiskov vodilnih politikov pa do zdaj še ni bilo ničesar konkretnega. Pač pa je treba omeniti zelo intenzivne stike mladinskih organizacij (z zahodnonemške strani so seveda tudi tu partnerji mladi socialisti v SPD, »jusoji«). Hessenska metropola bi rada sodelovala na sejmu Alpe-Adria. (Omeniti velja, da je ravno hessenska deželna banka tista, ki nosi z zahodnonemške strani mešano banko LHB v Frankfurtu — z jugoslovanske vodi konzorcij Ljubljanska banka). Wiesba-

den sam je prej letovišče kot industrijski center, zato pa je bližnja okolica med Renom in Frankfurtom središče kemijske industrije (Hoechst). Če ljubljanski gostje nekje v Wiesbadnu ugotovijo, da ima nemško mesto preveč otroških vrtcev — v mnogih zahodnonemških velemestih namreč upada število prebivalcev — da zelo uspešno rešujejo probleme mladine, potem se vse to že samo ponuja za izmenjavo izkušenj. Ne samo v eni smeri seveda. Zaustavili smo se le pri nekaterih bolj znanih primerih pobratimstva, oziroma sodelovanja med našimi, slovenskimi in zahodnonemškimi mesti. Popolnega pregleda nad tem nima nihče, če že kaj, potem kvečjemu seznam, ki pove, da podobno sodeluje

Slovenske žene v Stuttgartu, ki na številnih prireditvah pomagajo v kuhinji.

Murska Sobota z Ingolstadtom (pri »Audi-NSU-Auto-Union« delajo številni Pomurci), Kranj s severnobavarskim mestecem Ambergom, Pulj z Marxovim rojstnim mestom Trierjem, Beograd z bavarsko metropolo Münchnom, Skopje z Ludwigshafnom ob Renu in Nürnbergom . . .

Pri nas zasledi zahodnonemški turist edino vpadljivo sled takšnega partnerstva ob vstopu v Šibenik, kjer pod imenom mesta Herford piše še »Zahodna Nemčija«. Zlatarsko Celje je nekoč že nekaj poskušalo z badenskim zlatarskim središčem Pforzheimom. Zadnje čase se pletejo nove vezi z bavarskim mestom Landshutom. Ljubljanska občina Moste-Polje si je našla obdonavsko industrijsko mesto Straubing. Kar neverjetno je, da se nobeno slovensko mesto ni pozanimalo za Tübingen, svetovno slavno univerzitetno središče, kjer se je pravzaprav rodila slovenska knjiga, kjer (v južnem predelu mesta Deredingen) tako prizadevno gojijo spomin na Primoža Trubarja.

ANTON RUPNIK, DELO

PRIVABIL JIH JE BOLJŠI ZASLUŽEK

STO TISOČ DELAVCEV
IZ DRUGIH REPUBLIK V
SLOVENIJI

KO JE PRED KRATKIM PREDSEDNIK CK ZK SLOVENIJE FRANCE POPIT SPREJEL SKUPINO NOVINARJEV IZ DRUGIH NAŠIH REPUBLIK, JE IMEL PRILOŽNOST ODGOVORITI TUDI NA VPRAŠANJE: ZAKAJ MNOGI DELAVCI IZ DRUGIH REPUBLIK PRIHAJAJO NA DELO V SLOVENIJO, IZ SLOVENIJE PA ODHAJAJO V NEMČIJO, AVSTRIJO IN DRUGE ZAHODNOEVROPSKE DRŽAVE. POPIT JE MED DRUGIM DEJAL, DA JE TO NORMALEN POJAV, SAJ SI LJUDJE PRIZADEVAJO ZA VIŠJI STANJADAR. KER JE V SLOVENIJI VIŠJI ŽIVLJENJSKI STANDARD KOT V DRUGIH NAŠIH REPUBLIKAH, V ZAHODNOEVROPSKIH DRŽAVAH PA SPET VIŠJI KOT V SLOVE-

NIJI, BI BILO TA PROCES VIŠJI STANDARD. KER JE MIGRACIJE DELAVCEV POVSEM LAHKO POJASNI-TI.

V Sloveniji živi, kot je pokazala analiza raziskovalnega centra za samoupravljanje pri svetu sindikatov Slovenije, približno 100.000 delavcev iz drugih jugoslovanskih republik. Precejšen del teh ljudi živi v drugačnih razmerah kot pred svojim prihodom v Slovenijo. Triintrideset odstotkov jih biva v samskih domovih, 14 odstotkov v barakah, pet odstotkov jih nima stanovanja, 17 odstotkov pa je podnajemnikov. Približno 14 odstotkov ima svoja stanovanja in približno en odstotek družbena.

ODGOVORNI NISO LE SINDIKATI

Le v ljubljanskem predmestju, v naselju Tomačevo 55, živi v 265 barakah 843 ljudi, večinoma delavcev iz sosednjih republik. Življenjske razmere v tem naselju so dokaj slabe, saj ni vseh komunalnih in pogosto tudi ne sanitarnih priključkov.

Med lesenimi barakami pa vidiš parkirane tudi najbolj moderne avtomobile, kar očitno kaže, da so delavci iz drugih republik prišli v Slovenijo predvsem zaradi večjega zaslužka in boljšega standarda. Približno 40 odstotkov jih je menda prišlo zato, ker v domačem kraju niso imeli dela, približno 24 odstotkov zaradi višjih plač, 12 odstotkov pa jih v Sloveniji živi zaradi boljšega življenjskega standarda.

Življenjski standard pa jih, kot kaže, vendarle zaobide. Tako navajajo podatki o načinu bivanja, pa tudi dejstvo, da zaradi neznanja jezika delavci iz drugih republik ne morejo spremljati kulturnih dogajanj v Sloveniji. Ne morejo na primer v gledališče, brati del slovenskih avtorjev itd. Po drugi strani pa so vsi ti kulturni dogodki v njihovem jeziku dokaj odmaknjeni in to bi terjalo precej truda, pa tudi denarja. V takih razmerah je »mercedes« pred

barako, kot kaže, edini dokaz njihovega standarda.

VEDNO MANJ SEZONCEV

Za okroglo mizo slovenskih sindikatov so pred kratkim opozorili, da problem delavcev iz drugih republik ni le problem slovenskih sindikatov, temveč tudi medrepubliškega sodelovanja. Razen tega je očitno — čeprav si v Sloveniji prizadevamo, da bi odpravili barakarska naselja in ceprav poteka ustrezna politika o dodeljevanju stanovanj iz solidarnostnega sklada — da se mnoge tozd, ki zaposlujejo te vrste delavcev, še ne čutijo dovolj odgovorne za razmere, v kakršnih žive ti ljudje. «Družbeni dogovor o minimalnih standardih zaposlovanja, ki so ga sprejeli pred kratkim, je vsekakor pomemben korak k ustreznemu ravnanju delovnih organizacij pri zaposlovanju delavcev in pri zagotavljanju najbolj osnovnih pogojev za življenje. V Sloveniji ni le najnižja stopnja nezaposlenosti v Jugoslaviji, temveč celo med najnižjimi v Evropi. Medtem ko na Švedskem znaša na primer stalna stopnja nezaposlenosti 2,4 odstotka, je bilo v Sloveniji od leta 1971 do 1974 komaj 1,94 odstotka ljudi brez dela. Če bi se število zaposlenih povečalo na leto za 1,8 odstotka, bi ves naravni priliv delavcev iz Slovenije dobil zaposlitev v tej republici. Zaposlovanje pa presega predvideni odstotek za 3 odstotke na leto. Tako se je v prvi polovici lanskega leta povečalo število zaposlenih za 5,5 odstotka, kar priča o tehnični opremljenosti delovnih mest in kar je seveda v prid zaposlovanju delavcev iz drugih republik.

Danes se od vseh anketiranih delavcev iz drugih republik kar 48 odstotkov nima več namena vrniti v stari kraj, kar pomeni, da je sezonskih delavcev vse manj. Če bi k temu pristeli še 20 odstotkov tistih, ki bodo tu ostali vsaj pet let, je jasno, da vsak drugi delavec iz druge republike namerava ostati v Sloveniji. Največji problem pa so tisti,

ki so z eno nogo v Sloveniji, in z drugo doma. Večina takih delavcev živi po barakah, dobršen del je pravzaprav potujočih delavcev, ki v skupinah romajo po Sloveniji in delajo brez pravega socialnega in zdravstvenega zavarovanja, brez pokojninske dobe in osnovnih samoupravljaljskih pravic.

Od vseh zaposlenih delavcev iz drugih republik je 36 odstotkov nekvalificiranih, 25 odstotkov polkvalificiranih in 26 odstotkov kvalificiranih. Drugi imajo srednjo, višjo in visoko šolo. Največ delavcev je iz BiH (46 odstotkov) in iz hrvaške (34 odstotkov). Zaposlili so se večinoma v gozdarstvu, industriji, rudarstvu, kmetijstvu in gradbeništvu.

SLOBODAN ŽIKIĆ, Politika

SLOVO

V sobi je bilo prav gotovo pet stopinj pod ničlo. Mehka flanelasta rjuha in občutek, da sem doma, sta me tako prijetno grela, da sem vsako misel na vstajanje nemudoma usmerila v oddelek za pozabljanje. Kruta resničnost je končno poslala pome mojo hči, ki me je z vojaškim »vstati« udarila v sanjanjenje in že sem bila »pripravljena za odhod«.

Ljubljanska megla se je spet enkrat zleplila z zemeljskimi oblikami in le tu in tam je bilo videti, kod smo vozili. Bilo je dlje kot po navadi, vendar je bila smer neizprosno jasna — kot po navadi: Brnik! Zunaj polno vozil, znotraj pa kot da ni ljudi — odhodni molk in pridušene misli.

Stavili smo, da ne bo poletov, ali pa da bodo vsaj zamude in sicer dolge, vsaj za cel dan. Saj smo pustili postelje še prav tako postlane, kot so bile včeraj in to prav gotovo zato, ker se bomo morali vrniti — domov!

Oddali smo prtljago in glej: »Letalo ne more pristati zaradi goste megle« se je oglašilo izza vrst letaliških uslužbencev.

Tišina. Čakanje. Obrazi, ki so za trenutek zažareli, kot takrat, pred kratkim, od prihodu, so spet postali brezizrazni.

Odšli smo na: kavo »škoda da ni turška!«, sadni sok »takih se ne dobi zunaj!«, kozarec Radenske »Baje je prodajajo tudi v Švici, moram jo naročiti!« in govorili tako, kot da bo šel eden čez pet minut na trg, drugi v delavnico, tretji obešat perilo. Skorajda bi se začeli pomenkovati o tem, kaj naj bi bilo za kosilo. Pogovor, ki smo ga bili ob štirih zjutraj kruto pretrgali in ki še ni bil končan in še dolgo ne bi bil, nas je spet objel, da smo pozabili, kje smo.

»Potnike za Zürich prosimo, da opravijo obmejne formalnosti!«

Slovo slovesov slovesom naproti. Koliko jih bo še in koliko nas bo.

B. CECHICH-STEPIC
ZÜRICH

NEKAJ MISLI

Topel objem je zamenjal za centralno kurjavo . . .

Poslušali so vremenske napovedi — oblaki, ki so danes tukaj, bodo jutri tam . . .

Navada je železna strajca — denar pa je prisilni jopič.

Dejali so, da je treba denar dvakrat obrniti, preden ga izdaš. Zdaj pa se še dvakrat ne obrneš, pa ga že izdaš.

Zunaj se objemajo — doma se pa še pogledali ne bi.

Učil je otroka našega jezika in tujih navad, svoje navade pa mu je odtujil. Otrok se je naučil naših navad, njemu pa se je odtujil.

BREDA CECHICH-STEPIC

NA SLOVENSKEM KOROSKEM

SAMOTNA KMETIJA V RAZTRESENI VASI PLAT;
MED MEŽICO IN ČRNO

FOTO ANČKA TOMŠIČ

Orkester Slovenske filharmonije je cenjen doma in na tujem

SLOVENSKE KULTURNE USTANOVE

SLOVENSKA FILHARMONIJA — JESENI GRE V AMERIKO

Kdor se pri kosilu spomni, da bi šel zvečer poslušat koncert v Slovensko filharmonijo v Ljubljani, bo prav lahko razočaran. Pa ne nad koncertom ali glasbeniki. Zgodi se namreč lahko, da glasbe sploh ne bo slišal, ker ga bo že pred blagajno zaustavil napis RAZPRODANO. Kajti, če kje velja stari rek »Kdor prej pride, prej melje«, potem prav gotovo velja glede vstopnic za koncerte Slovenske filharmonije.

Kaj to pomeni? Ali, da smo Slovenci izredno navdušeni za glasbo ali, da je dvorana Slovenske filharmonije zdaleč premajhna za tolikšno mesto, kot je Ljubljana? Lahko bi rekli, da prvo in drugo.

Že od nekdaj smo Slovenci znani, da ljubimo glasbo. Le koliko pesmi se nam je skozi stoletja ohranilo! Pa tudi instrumentalna glasba ni bila zanemarjena. Nasprotno. Zgodovinsko izročilo priča, da ji je bilo v Ljubljani že od davnih časov posvečene precej pozornosti. Tako se lahko naša osrednja glasbena ustanova postavlja z bogato preteklostjo, saj je samostojna simfonična umetnost doživela svoj vzpon že skoraj pred 300 leti. Že leta 1701 je namreč v Ljubljani nastala po vzorcu italijanskih akademij umetniška družba Academia Philharmonicorum, ki je bila med prvimi v Evropi.

Približno 100 let kasneje, ko se je ta družba razšla, je njeino mesto zavzela Filharmo-nična družba. Takrat se je koncertno življenje v Ljubljani nenavadno razmahnilo. Občinstvo je bilo na tekočem z deli najpomembnejših skladateljev od Haydna, Mozarta, Beethovna do Schuberta, Schumanna, Brahmsa, Liszta itd. Filharmo-nično družbo pa so spoznali tudi zunaj naših meja. Tako so v Ljubljano prihajali nastopat najbolj znani solisti na svetu. Njen sloves pa dokazuje tudi osebno pismo Ludviga van Bee-

thovna, v katerem se ji zahvaljuje, da ga je leta 1819 izvolila za svojega častnega člana.

Po slovenskem prebujenju sredi preteklega stoletja je ob tej, pretežno nemško usmerjeni družbi, začelo rasti tudi samostojno slovensko glasbeno življenje, kar je privedlo leta 1909 do ustanovitve Slovenske filharmonije.

Orkester je vodil takrat zelo znani češki dirigent Vaclav Talich. O visoki glasbeni ravni pa priča dejstvo, da so na njenem odru stalno sodelovali znani dirigenti, kot so

Gustav Mahler, Fritz Rainer, Lovro Matačić in še drugi. Če prelistamo programe, pa ugotovimo, da so med obema vojnoma Ljubljančani zlasti radi prisluhnili skladbam Debussyja, Bartoka in Stravinskega.

Slovenska filharmonija je svojo bogato tradicijo in sloves nadaljevala tudi po letu 1947, ko je bila na novo ustanovljena. Od takrat pa vse do danes si simfonični orkester in zbor prizadevata izpolnjevati naloge, navedene v odločbi o ustanovitvi iz leta 1947 s podpisom takratnega slovenskega predsednika Mihe Marinka, ki so še danes enake. To so: organizirati v Sloveniji kulturno-umetniške prireditve s svojimi in tujimi glasbeniki, skrbeti za izmenjavo glasbenikov, skrbeti za izvedbo domačih glasbenih stvaritev in iz svetovne glasbene literature, izdajati glasbena dela in publikacije o slovenski glasbeni umetnosti. Njen namen pa je s koncerti gojiti in širiti glasbeno umetnost v Sloveniji in jo predstavljati v drugih republikah in inozemstvu.

V izpolnjevanju teh nalog je Slovenska filharmonija vse-kakor uspešna. Poleg doma-čih umetnikov so na njenem odru med stalnimi gosti vrhunske umetniške osebnosti glasbenega sveta: dirigenti Kletzki, Kondrašin, Matačić,

Mehta, Sanderling, violinisti Kogan, Ricci, čelisti Fournier, Navarra, Rostropovič, Starker, pianisti Benedetti, Michelangelli, Rihter, Rubinstein, Gould in še drugi.

Tudi v letošnji sezoni so se že, ali pa se še bodo poleg orkestra Slovenske filharmonije in njenih dirigentov zvrstili na njenem odru številni priznani jugoslovanski in tuji ansambli in posamezniki. Naj jih omenimo le nekaj: državni simfonični orkester iz Moskve z dirigentom Evgenijem Svetlanovom, harfist Nikanor Zabaleta, violonista Igor Bezrodni in Gideon Kremer, po klavirju pa bodo brzeli prsti Cristofa Eschenbacha in

naše priznane Dubravke Tomšič-Srebotnjakove. Predstavila pa se bo tudi izredno nadarjena flavtistka, komaj 19-letna Irena Grafenauer.

Čeprav je med občinstvom največ zanimanja za dela znanih glasbenih klasikov, tako imenovani železni repertoar (Beethovnov ciklus, posvečen 150-letnici smrti tega neprekosljivega glasbenega genija, bi bil lahko razprodan tudi dvakrat in celo trikrat), pa lahko v koncertni dvorani Slovenske filharmonije slišimo glasbena dela iz vseh stilnih obdobj in tudi tiste stvaritve iz 20. stoletja, ki so v širšem evropskem krogu že dobila odmev.

Program je torej brez dvoma zelo bogat in pester. Žal pa je dostopen premajhnemu krogu ljudi, o čemer so najbolj prepričani tisti, ki ostanejo brez vstopnic pred častljivo rumeno stavbo na spodnjem koncu Trga osvoboditve (nekdanji Trg revolucije, še prej pa Kongresni trg), kjer še vedno domuje Slovenska filharmonija. V njeni veliki dvorani uživa ob glasbi največ 546 poslušalcev. Pa ne le to, tudi njene akustičnosti ne bi mogli preveč pohvaliti. Zato se nemalokrat zgodi, da člani simfoničnega orkestra skoraj ne morejo prepoznati svojega izvajanja, kadar gostujejo v drugih odličnih aku-

stičnih koncertnih dvoranah. V letošnji sezoni so bili uspešni na gostovanju v Trstu, kamor bodo šli letos še enkrat, na Poljskem, v Salzburgu v Avstriji, kjer sta bila oba koncerta razprodana, nič manj uspeha pa niso imeli tudi na veliki turneji po Sovjetski zvezi v okviru jugoslovanskih kulturnih dni. In upajo, da bodo prav tako uspešni, če ne celo bolj, tudi na letošnji veliki turneji po ZDA, kjer bo občinstvo najbrž z zanimanjem prisluhnilo tudi skladbam slovenskih glasbenih mojstrov.

SILVESTRA ROGELJ

Revija Otrok in družina praznuje letos svoj srebrni jubilej. Že 25 let prihaja v mlade slovenske družine kot prijatelj in svetovalec in tako dobršnemu delu povojnih generacij staršev pomaga pri vzgoji otrok. Izhajati je začela na pobudo takrat ustanovljene Zveze prijateljev mladine Slovenije, katere smoter je bil »nenehna skrb za našo mladino, da bi ta postala vsestransko zdrava in vedra, izobražena in kulturna, polna moralnih vrlin in sposobna doživljati lepote v prirodi ter vedno vneta in borbena graditeljica naše socialistične domovine.« Pri izdajanju revije sodelujeta vseskozi tudi Zveza pedagoških društev in Društvo socialnih delavcev.

Vsa ta leta je bila revija v pomoč staršem in poklicnim vzgojiteljem. Mnoge matere in očetje, vzgojiteljice v vrtcih, rejnice, učitelji v šolah so iskali in tudi našli v njej izhod iz težav, ki jih prinaša vsakdanje življenje z otroki. Revija je iz leta v leto bogatila svojo vsebino, širila krog svojih sodelavcev in seveda

25 LET VZGOJNEGA POSLANSTVA REVIE OTROK IN DRUŽINA

tudi bralcev. Prav naraščanje števila bralcev, oziroma naročnikov in njihova priznanja, ki vsa ta leta prihajajo v uredništvo, so najboljši dokaz, da se je revija zasidrila v domovih naših ljudi in že prehaja iz roda v rod. Otroci, ki so jih starši vzgajali ob napatkih revije, imajo že sami otroke in prav tako s pridom prebirajo to revijo.

25-letno poslanstvo revije je bilo in je, da s članki, navesti pomaga v družinah izboljšati življenjske razmere ter spodbuja družbo, da prispeva čim več za srečen, zdrav in uspešen razvoj naših

otrok. S svojo vsebino ne hlasta za jutrišnjimi novicami; mnogi članki, ki so bili objavljeni že pred leti, so veljavni in aktualni še danes.

Uredništvo izbira svoje sodelavce med znanimi domačimi in tujimi strokovnjaki — zdravniki, psihologi, pedagogi, ki v svojih člankih poljudno in razumljivo uče, kako negovati, vzgajati in skrbeti za otroka od najnežnejšega otroštva, preko burnih let v puberteti, do tedaj, ko otrok že kot mladostnik zakoraka v samostojno življenje.

Zanimivi so tudi članki poklicnih vzgojiteljev iz vrtcev

in šol, ki pišejo iz prakse za prakso, prav tako pa tudi prispevki staršev, ki opisujejo drobne, prisične utrinke iz življenja svojih otrok. Revija objavlja tudi izpovedi mladih, ki včasih z nerodno besedo, a zato toliko bolj odkrito in prizadeto opisujejo svojo stisko, žalost in veselje, svoje izkušnje v stiku z odraslimi. Pred petimi leti je začela v reviji izhajati tudi posebna priloga »Vrtec«, ki starše spodbuja, naj izkoristijo svoj prosti čas za igro z otrokom, jim svetuje, kako naj se igrajo, da bo otrok med igro in zabavo razvijal svoje umske in ročne sposobnosti, obenem pa se med igro toplijo tisti lepi čustveni odnosi, ki vežejo otroka in starše in se nepozabno vtisnejo v spomin.

Ob jubileju, ko uredništvo ocenjuje dosedanje vzgojno poslanstvo revije, že načrtuje tudi za naprej. Posebej želi, da bi se še bolj razširil krog bralcev med mladimi starši, ne samo doma, ampak tudi med slovenskimi družinami, ki žive na tujem.

J. M.

Središče Pomurja — Murska Sobota. Foto: Lado Klar

SLOVENIJA LETA 2000

V članku o rasti (urbanizaciji) Slovenije so bile nakazane nekatere ugotovitve, ki so služile načrtovalcem kot izhodišča pri zasnovi urbanizacije v Sloveniji do leta 2000. Prav zato naj nekatere od teh ugotovitev na tem mestu še enkrat ponovimo.

Ugotovljeno je bilo, da v slovenskih mestih živi okoli 42 % Slovencev, da pa se kar 80 % Slovencev nič več ne ukvarja s kmetijstvom, kar

pomeni, da 38 % Slovencev, ki niso kmetje, živi na deželi (med njimi je veliko polkmetov, toda o tem je bilo že govora).

Ugotovljeno je bilo tudi, da imamo v Sloveniji dvoje tako imenovanih velikih mest in množico majhnih mest, vmes pa skoraj nič, saj kraljujeta v

srednjem »pasu« samo Celje in Kranj. Vrhu tega pa je nekaj predelov, ki so sploh brez primerne urbanega centra (Primorska, jugovzhodna Koroška, Spodnje Posavje), ki zaradi tega seveda zapadejo pod vpliv drugih slovenskih ali neslovenskih mest.

Seveda pa takšna izhodišča sama zase še niso dovolj za oblikovanje politike dolgoročnega razvoja urbanizacije Slovenije, kajti več nam po-

vedo o tem, kje smo sedaj, kot pa o tem, kam in kako naprej. Vse skupaj mora pravzaprav izhajati iz ciljev, ki jih zasledujemo kot družba v celoti. Na tem mestu se sicer ne moremo spuščati v podrobnejšo analizo teh ciljev, pač pa moramo opozoriti na tisto, kar je vsem tem ciljem skupno, to pa je razvoj socialističnih samoupravnih odnosov.

Z drugimi besedami to pomeni, da mora tudi politika urbanizacije temeljiti na neki družbeno sprejeti in od delovnih ljudi potrjeni logiki. Ta logika pa je pri nas logika socialističnega samoupravljanja, ki je seveda najbolj podrobno obdelana v ustavi. V njej med drugim piše tudi to, da ima občan pravico do enakih pogojev za življenje, šolanje, delo in družbeni položaj ne glede na to, kje dela in kje prebiva. To pa je načelo, ki ga zasnova urbanizacije ni mogla prezreti, kajti tudi (pravilno usmerjena) urbanizacija lahko veliko prispeva k odpravljanju razlik med razvitimi in nerazvitimi območji in k odpravljanju razlik med ljudmi nasloh.

Na tej logiki temelječ koncept razvoja urbanizacije smo imenovali koncept policentričnega razvoja. Če bi hoteli na kratko označiti ta koncept, pri tem se sicer izpostavljam nevarnosti prevelikega pomenostavljanja, potem bi vsekakor morali podčrtati osnovno značilnost tega koncepta, ki je v tem, da si bomo pri usmerjanju urbanizacije v prihodnje prizadevali za razvoj več urbanih oziroma razvojnih središč hkrati. S tem se po eni strani želimo izogniti prevelikemu kopičenju ljudi in bogastva v enem ali dveh centrih, po drugi strani pa zaostajanju v razvoju večjih ali manjših (zlasti odročnih in obmejnih) predelov, kar bi prav gotovo vodilo v povečevanje razlik v pogojih za življenje, šolanje, delo in družbeni položaj, ne pa v zmanjševanje le-teh.

To pa seveda pomeni, da želimo s takšnim konceptom urbanizacije, to je s konceptom policentričnega razvoja, doseči tudi to, da ustavimo že preveč utečen proces prazne-

nja večine odročnih in tudi ne tako odročnih predelov, kar bo seveda mogoče edino na ta način, da omogočimo slehernemu občanu čimbolj enake pogoje za življenje, šolanje, delo in družbeni položaj. Da bi to dosegli si bo treba prizadevati:

— ne samo za enakomeren razvoj več središč hkrati z njihovimi vplivnimi območji vred, ampak pravzaprav za pospešen razvoj razvojnih središč na manj razvitih območjih;

— prizadevati si bo treba za čim boljšo opremljenost nekaterih urbanih centrov oziroma za čim boljšo razvitost njihovih urbanih funkcij. Skupaj s smotrno razporeditvijo zaposlitvenih središč bo mogoče doseči čimbolj enakovredno oskrbo prebivalcev v vseh predelih Slovenije z materialnimi, oskrbovalnimi, izobraževalnimi, zdravstvenimi, kulturnimi in drugimi storitvami;

— vsa razvojna središča, tako tista, ki se bodo razvijala hitreje, kakor tudi tista, ki se bodo razvijala nekoliko počasneje, bo treba čimbolje povezati z njihovim zalediem (kajti leta 2000 bi moralo biti 90 odstotkom vseh prebivalcev Slovenije omogočeno, da največ v 30 minutah potovanja z javnim prometnim sredstvom pridejo do šole, delovnega mesta ipd.), po drugi strani pa tudi z drugimi razvojnimi središči, tako da bi celoten sistem mest predstavljal pravzaprav visoko organizirano urbano celoto, ki bo dobro povezana tudi z Jugoslavijo in Evropo.

Na podlagi nakazanih izhodišč in smotrov urbanizacijske politike kakor tudi na podlagi teoretičnih spoznanj in smotrov družbenoekonomskega razvoja SR Slovenije nasploh, so naši planerji prišli do mreže razvojnih središč, ki s svojimi vplivnimi območji pokriva celoten teritorij Slovenije. Ta mesta oziroma urbana področja so: Murska Sobota, Maribor, Ptui, Sloveni Gradec-Ravne-Dravograd, Celje, Velenje, Krško-Brežice, Trbovlje-Hrastnik-Zagorje, Novo mesto, Ljubljana, Kranj, Jesenice-Radovljica-Bled, Postojna, Nova

Gorica ter Koper-Izola in Piran.

Tem mestom, ki jih planerji radi imenujejo tudi nosilci razvoja (tako kot pri planiranju ekonomskega razvoja imenujemo najbolj perspektivne panoge gospodarstva ali pa čisto konkretna podjetja, če gre za planiranje majhnih enot) naj bi torej pripadel poseben pomen v urbanizaciji in v družbeno-ekonomskem življenju nasploh. V zasnovi urbanizacije piše: »V svojih vplivnih območjih bodo ob smiselni in samoupravno dogovorjeni delitvi funkcij združevala druga mesta in naselja v organizirano in dobro povezano naselbinsko omrežje. Hkrati se bodo predvidoma tudi ta mesta na enak način povezovala med seboj in sestavljala celovit »mestni« oziroma »naselbinski sistem« SR Slovenije.

Našteta mesta (razvojna središča) delimo v:

a) pomembnejša medobčinska središča in

b) medobčinska središča

Pomembnejša medobčinska središča so naslednja: Ljubljana, Maribor, Celje, Koper, Novo mesto in Nova Gorica. Ta pomembnejša medobčinska središča naj bi poleg svojega neposrednega vplivnega območja z nekaterimi funkcijami »pokrivala« tudi širši prostor oziroma več ljudi preko 100.000 prebivalcev). Posebno mesto med njimi ima seveda Ljubljana, ki kot republiško središče z nekaterimi funkcijami »pokriva« celoten prostor republike.

Vsa ostala prej navedena središča (urbana območja) spadajo v kategorijo medobčinskih središč: Murska Sobota, Slovenj Gradec-Ravne-Dravograd, Ptuj (v povezavi z Mariborom), Trbovlje-Hrastnik-Zagorje, Kranj (v povezavi z Ljubljano, Jesenicami-Radovlico in Bledom), Jesenice-Radovljica-Bled (v povezavi s Kranjem), Krško-Brežice, Velenje (v povezavi s Celjem), Postojna, ter Koper-Izola-Piran. Ta medobčinska središča naj bi s svojimi funkcijami srednje ravni oskrbovala območja z več kot 40.000 prebivalci in manj kot 100.000 prebivalci.

Vsa ta mesta so seveda »pristojna« tudi za funkcije (dejavnosti) nižje ravni, vendar s temi funkcijami pokrivajo samo ožja vplivna območja, ostala »nepokrita območja« pa pokrivajo drugi manjši centri. V večini primerov so to središča občin.

Za vsako od zgoraj navedenih medobčinskih središč je izdelana že tudi dokaj natančna predstava o tem, kako naj bi izgledalo leta 2000 (koliko bo imelo prebivalcev, katere bodo najvažnejše funkcije itd.). Vendar v tem prispevku ne moremo obravnavati vsakega središča posebej.

Za celotno Slovenijo je dogovorjeno, da naj bi leta 1985 živelo v naseljih z več kot 1000 prebivalci okoli 70 % vsega prebivalstva Slovenije, leta 2000 pa okoli 80 % (skupaj s tistimi, ki bodo živeli v urbaniziranih območjih zunaj mest). To pomeni, da bo na podeželju leta 1985 živelo samo še 30 % Slovencev, leta 2000 pa samo še 20 % Slovencev. In ker bo leta 1985 predvidoma živelo v Sloveniji od 1,9 do 2,1 milijona ljudi, pomeni, da bo v mestih živelo okoli 1,4 milijona ljudi. Leta 2000, ko bo Slovenija štela od 2,2 milijona do 2,4 milijona prebivalcev, pa bo v mestih živelo okoli 1,8 milijona ljudi.

Vsega skupaj bo leta 2000 zaposlenega 45 % vsega prebivalstva, kar znese pri 2,3 milijonih 1 milijon 60 tisoč. Naiveč Slovencev bo tudi leta 2000 zaposlenih v sekundarnem sektorju, to je v industriji in rudarstvu, in sicer okoli 47 %, močno se bosta okrepila terciarni in kvartalni sektor, ki bosta zaposlovala skupaj okoli 44 % delavcev. Ostali pa bodo zaposleni v primarnem sektorju, to je v kmetijstvu in gozdarstvu, kar pomeni, da bo tudi v teh dveh panogah zaposlenih znatno manj ljudi, kot jih je sedaj. Družbeni proizvod se bo povečeval za 6,5 % letno do leta 1985, naprej od leta 2000 pa za 4,7 % letno. Po taki stopnji rasti družbenega proizvoda bomo dosegli leta 1985 okoli 3000 dolarjev na prebivalca, leta 2000 pa okoli 5000 dolarjev na prebivalca.

TOMO ŠTEFE

PRIREDITEV
IN POROKA

Ker že dolgo ni bilo nobena dopisa iz tukajšnjega konca Belgije, se vam oglašam. Naše Slovensko kulturno društvo Jadran v Charle-roi je lani 4. decembra pridelilo družabni večer pod geslom »Vsako snidenje — košček domovine!«. V programu je sodelovala mladina naše slovenske dopolnilne šole, kakor tudi učenci srbohrvatske dopolnilne šole, ki so lepo podali nekaj deklamacij. Zatem je moški seks-tet Jadran zapel nekaj narodnih, nato pa je tukajšnje turistično podjetje Jugoturs predvajalo zanimiv turistični film iz Jugoslavije. Sledila je sproščena družabna zabava ob pogrnjenih mizah in poskočnih zvokih našega ansambla Veseli bratci. Nabitto polna dvorana je bila vsekakor dokaz, kako potrebne in dobrodošle so take prireditve, na katerih se srečujemo med seboj ter se v prijetnem domačem vzdušju otresemo za nekaj uric vsakdanjih skrbi.

Dobili smo tudi nov zakonski par. Na božični dan se je v naši sredi poročila Erika Bizjakova, hčerka našega prizadevnega kulturnega delavca Jožeta Bizjaka. V zahvalo in priznanje za njeno dolgoletno sodelovanje pri pevskem zboru so pevci in pevke zapeli mladi nevesti pri poročni maši. Mlademu paru želimo vse najlepše in najboljše na skupni življenjski poti! Odbor Slovenskega kulturnega društva Jadran želi vam pri Slovenski izseljenski matici kakor tudi vsem prijateljskim slovenskim izseljenskim društvom po svetu srečno in uspešno leto 1977!

IVAN KODEH

ŠVICA

DIAMANTNI PAR

Novembra lani sta v Beinwil am See, kjer stalno prebivata,

slavila diamantno poroko naša dolgoletna naročnika Tereza in Franc Geel-Galuf. Redka slovesnost je bila nedvomno prisrčna in lepa, saj imata diamantna zakonca številno družino: pet hčera in sina. Vsi ti imajo že tudi svoje družine, nekateri pa tudi že odrasle otroke in tako so diamantnemu paru poleg otrok in seveda številnih prijateljev in znancev k redkemu prazniku prisrčno čestitali tudi vnuki in pravnuki. Tereza, rojena Galufova, je po rodu Štajerka. Pred dvainosemdesetimi leti se je rodila v Zgornji Polskavi pri Slovenski Bistrici, tam je rasla in hodila v šolo, kot štirinajstletni deključ pa je odšla na tuje. Enaidvajset let je imela, ko je Švicarju Franzu Geelu, ki je bil dve leti mlajši od nje, postala življenjska družica. Franc je bil po poklicu železničar. V mlajših letih sta z ženo veliko potovala. Vse do izpred nekaj let sta tudi stalno prihajala na letni oddih v Jugoslavijo, ki sta jo prepotovala po dolgem in počez. Seveda sta si do-dobra ogledala tudi Slovenijo, kjer ima na Štajerskem Tereza še svoje sorodnike, s katerimi si stalno dopisuje. Pišeta, da sta za svoja leta dobrega zdravja in da rada prebirata Rodno grudo. Diamantnemu paru želimo še

vrsto srečnih skupnih let in krepkega zdravja!

ZDA

ZARJINA JUBILEJNA
KNJIŽICA

Lani je Zarja, najstarejši še aktivni slovenski pevski zbor v ZDA, praznoval šestdesetletnico. O tem smo pisali tudi v Rodni grudi, ki skozi leta stalno spremlja uspehe in jubileje tega našega pevskega zbora, ki je zapisan na vidnem mestu slovenske kulturne dejavnosti v ZDA. Zarjani so lani jubilej svojega zbora najprej proslavili v svojem starem kraju — s pevsko turnejo po Sloveniji. V ZDA pa so imeli jubilejno slavo v Slovenskem delavskem domu na Recherjevi cesti v Euclidu 31. oktobra lani. Ob tej priliki je zbor izdal tudi obsežno jubilejno programsko knjižico, ki zasluži, da se s kratko besedo ob njej pomudimo. Preprosto lep je že ovitek knjižice, ki z moderno črto simbolično ponazarja zarjo. O zgodovini pevskega zbora Zarje je v knjižici spregovoril publicist Frank Česen, Jack Tomšič je pa prispeval prigodno pesem. Andy Turkman, predsednik,

in Jennie Mramor, tajnica zbora, pišeta o Zarji v angleščini. Zanimivost zase so slike zbora, posnete ob raznih Zarjinih jubilejih: ob osemletnici ustanovitve, ob dvajsetletnici, petidvajsetletnici, štiridesetletnici petdesetletnici in lani ob šestdesetletnici. Iz objavljenih slik vidimo, da se število pevcev skozi leta skoraj ni spremenilo, čeprav so se pevci in njihovi dirigenti izmenjali. Programska knjižica ima številne oglase slovenskih društev, organizacij, podjetij in posameznikov iz ZDA, ki so s tem podprli njen izid.

DIAMANTNI PAR

Lani 21. novembra sta naša naročnika Frank in Mary Ogoreuc iz Homer City v Pennsilvaniji praznovala pomemben praznik — 60-letnico skupne življenjske poti. V Cumberlandu, Maryland, sta se poročila v novembru leta 1916. Iz zavedne slovenske družine na ameriških tleh so zrastle tri krepke mladike, trije sinovi, ki sta jih vzorno vzgojila. Ob njuni diamantni poroki pa jima je voščilo že sedem vnukov in tri pravnukinje. Zakonca Frank in Mary Ogoreuc sta v ZDA med rojaki dobro znana, saj sta oba prizadevna društvena delavca v Slovenski narodni podporni jednoti, društvu št. 290, kjer je Frank predsednik, Mary pa tajnica. Čeprav malo pozno, a zato tembolj od srca, se tudi naše uredništvo pridružuje čestitkam številnih prijateljev diamantnega para: Še na mnoga srečna skupna leta!

Tereza in Franc Geel-Galuf iz Švice

SLOVANOVIH 40 LET

»Obletnice raznih naših društev se vrstijo druga za drugo, kar pomeni, da so se postarala z nami vred. Vendar pa večina društev nadomešča stare in umrle člane z novimi, mlajšimi, kar je zdrav pojav.« Tako je v uvodu svojega članka v lanski Prosveti z dne 17. novembra zapisal ustanovitelj in do leta 1972 večkratni odbornik zbora Frank Rupert, ki je letos vstopil v štiriindevetdeseto leto

življenja. Pevski zbor Slovan je bil ustanovljen 10. januarja 1936 v Euclidu. Pobudo za ustanovitev je sprožil kvartet Kluba Ljubljana, ki so ga sestavljali Frank Rupert, Leo Križman, Mike Pokler in Andy Ogrin. Te pevce je po radiu slišal Jack Naglič iz Pensilvanije. Bili so mu tako všeč, da jih je obiskal v Euclidu in nagovoril, da ustanove pevski zbor, ki so mu dali pomembno ime Slovan. Članstvo novega pevskega zbora se je hitro množilo. Prvi koncert je imel Slovan 20. decembra 1936 v Slovenskem delavskem domu na Waterloo cesti. Zbor je v začetku imel petindvajset pevcev, pevsko in glasovno se je stalno izpopolnjeval. Skoraj redno so prirejali po dva koncerta letno in nastopali na drugih društvenih in narodnih prireditvah. Skozi štiri desetletja so zbor vodili naslednji pevovodje: Jack Nagel, John Ivanusch, Vladimir Malečkar, Anton Šubel, Frank Vauter in sedanjí John Rigler. Najdlje sta pevski zbor vodila Anton Šubel (trinajst) in Frank Vauter (petnajst) let. Svoj jubilejni koncert je imel Slovan v nedeljo 5. decembra lani v Slovenskem društvenem domu na Recherjevi cesti. Na tej prireditvi sta prejela spominski plaketi ustanovna člana, Frank Rupert in Frank Mavrič. Mesto Euclid pa je podelilo spominsko plaketo zboru. Izročil jo je občinski odbornik Frank Cukayne.

DALEČ ME JE ZANESLO ŽIVLJENJE

Tukaj v Anacortezu, Wash. sem edina Slovenka. Težko mi gredo besede izpod peresa, ker mi oči ne služijo več dobro, vendar z dobro voljo in potrpežljivostjo se vse naredi. Sicer so tukaj že leta. Kar 84 se mi jih je obesilo na moje šibke rame. Lepo je naše mestece ob obali širnega Tihega oceana. Tu živi več dalmatinskih družin, ki se že po svoji tradiciji preživljajo z ribištvo. Ljudje so prijazni in lepo se razumemo med seboj. Kot sem že omenila, tukaj nimam slovenske družbe razen mojih dveh hčerk, ki

govorita in tudi čitata po slovensko. Tako sem ju naučila in ponosna sem na to. Vseeno je težko ohraniti domači jezik med tujimi ljudmi, če nimaš s kom govoriti po slovensko. Lažje je to v Clevelandu, kjer živi skupaj mnogo Slovencev. Tam imam tudi edinega brata Jakoba Tomšiča. Moja rojstna vasica je Bač in v šolo sem hodila na Notranjskem. Daleč me je zaneslo življenje, prav na drugi konec sveta, vendar se še vedno rada spominjam domačih krajev.

ANA GROZNIK

ZA BOLNICO IN STAROSTNI DOM

V Chisholmu v Minnesoti imajo lokalno bolnišnico, katere nadaljnji obstoj je ogrožen. Bolnišnica ima petdeset bolniških sob in je sodobno urejena. V njej so bolniki odlično oskrbovani. Tja so doslej pošiljali bolnike zdravniški dveh znanih klinik: Mesaba Clinic in Adams Clinic. Znani Chisholmčan Frank L. Tekautz piše v »Novi dobi«, da je bila ta bolnišnica skozi 24 let odkar obstoja, ponos nasebine. Za njeno ustanovitev so z vso vnemo zbirali prispevke tudi naši rojaki, ki imajo v Chisholmu izmed priseljencev najmočnejšo nasebino. Mnogi so s svojimi prispevki, če so ti dosegli vsoto 75 dolarjev, postali tudi delničarji, za kar pa ne prejema-

jo nobenih dividend temveč imajo le pravico glasovanja, da na skupnem sestanku izglasujejo zastopnika na sejan direktorija bolnice. Za to bolnišnico so mnogi slovenski trgovci in drugi podjetniki in društva prispevali lepe vsote. Na vratih več bolniških sob so na bronastih ploščicah vrezana imena darovalcev. Tako je tam vpisan Slovenski narodni dom, telovadno društvo Sokol, rojak Anton Mahne itd. Rojak Frank Tekautz je v upravnem odboru bolnišnice zastopal Slovence skozi vseh 24 let obstoja. V njej so se doslej zdravili poleg drugih številni naši rojaki in so bili zadovoljni z oskrbo in s prijaznim osebjem.

Druga, kakor pravi v svojem dopisu rojak Tekautz, »krava« potreba naše nasebine v Chisholmu je dom za ostarele. Za vzor jim bi bila lahko nasebina Ely, kjer imajo bolnico, poleg pa lepo stavbo doma za ostarele, v kateri je nekaj sto sodobno urejenih sob. Kaj je bolj upravičenega in nujnega kakor negovališče za onemogle in ostarele poleg bolnišnice! In poleg bolnišnice v Chisholmu je res ustrezno zemljišče za takšen dom. Če bi pomagala država Minnesota in federalna vlada, bi prav gotovo tudi rojaki primaknili svoj delež, saj je v dobro njim samim. Tako bi bil takšen dom last vse nasebine, ki bi tudi imela od njega koristi. Rojak Tekautz je na položaj domače bolnišnice in načrte glede starost-

nega doma opozoril rojake v nasebini s posebnimi letaki, ki jih je dal tiskati na lastne stroške. Vzbudili so razumljivo zanimanje. Kako se bo za deva iztekla, je obljubil, da bo še poročal. Iz srca želimo, da bi uspeli.

DRAGA MARY, ŽELIMO ZDRAVJA!

Zvedeli smo, da je naša dolgoletna naročnica, znana društvena delavka Mary Božičeva iz Clevelanda hudo zbolela, kar nas je prizadelo in tudi presenetilo, saj smo še pred nekaj meseci z njo kramljali, ko je bila na obisku v Sloveniji s pevskim zborom Zarjo, kjer je dolga leta pevka kakor prej tudi njen pokojni soprog. Prijazno, simpatično Mary Božičevo smo vedno z veseljem pozdravili na matici, kadar je bila s soprogom in kasneje nekajkrat sama na obisku v Sloveniji, saj je znala tako zanimivo pripovedovati, kakor so bili zanimivi tudi njeni članki v prosveti, v katerih je poročala ali napovedovala o Zarjinih koncertih, prireditvah in izletih kluba upokojencev itd. Zvedeli smo, da se je zaradi bolezni preselila k sinu v toplo Kalifornijo. Njen naslov je: Mary Božič, C/O Frank Lumbert, 8719 Orion Ave /9, Sepulveda, California 91343. Draga Mary, iz srca želimo, da se vam zdravje kmalu spet povrne in da se bomo spet srečali v tem našem »starem kraju« ter pokramljali o tem in onem.

UREDNIŠTVO

Posnetek z razstave o slovenskih dosežkih po svetu, ki je bila preteklo jesen v clevelandski javni knjižnici

DR. FRANK KERN DEVETDESETLETNIK

V letošnjem marcu praznuje ugledni ameriški Slovenec dr. Frank J. Kern devetdesetletnico. Po rodu je Gorenjec, iz Breznice pri Škofji Loki. Gimnazijo je obiskoval v Kranju in za tem v Ljubljani, že šestnajstleten pa je odšel v Ameriko, kjer je nadaljeval šolanje. Na univerzi Western Reserve v Clevelandu je zaključil medicinski študij. Dr. Kern je prizadevno pomagal sorojakom, ki so takrat v ve-

likem številu prihajali v Ameriko in so imeli težave z jezikom. Vodil je tečaje za pouk angleščine in leta 1919 izdal angleško-slovenski slovar, ki je bil zatem l. 1944 ponatisnjen in rojaki ponovno priporočajo njegov ponatis. Leta 1926 je izšlo njegovo angleško-slovensko berilo (English Slovene Reader). Ob tridesetletnici njegovega prihoda v Ameriko pa so izšli njegovi »Spomini«. Dr. Frank Kern se je v prvih letih udejstvoval tudi kot časnikar. Bil je pomožni urednik Nove domovine, zatem pa slovenskega lista Glas. Skozi vsa leta je tudi živo sodeloval pri naših društvih. Že od leta 1916 je član Ameriške bratske zveze. Pri Slovenski narodni čitalnici je eden od ustanoviteljev, je častni predsednik Slovenskega delavskega doma na St. Clairju. Med drugo svetovno vojno je bil član Slovensko-ameriškega narodnega sveta (SANS). Vrsto let je bil glavni zdravnik pri znanih slovenskih organizacijah: Slovenski narodni podporni jednoti, Slovenski dobrodelni zvezi itd. Po vojni je nekajkrat obiskal svojo rojstno domovino. Ugladnemu rojaku k življenjskemu jubileju toplo čestitamo!

UREDNIŠTVO

TISOČ DOLARJEV ZA POSOČJE

Podružnica Ljubljanske banke v New Yorku je nedavno prejela ček za tisoč dolarjev, ki so jih zbrali Slovenci iz zahodne Pennsylvanije iz Pittsburgha v pomoč prizadetim po potresu v Posočju. Ček je poslala tajnica društva in znana voditeljica slovenskega radijskega programa v Pittsburghu Mary Skerlongova.

KANADA

PRIDNO DELAMO

Kot tajnica Slovenskega društva v Vancouru se vam oglašam s kratkim pismom. V imenu društva se vam zahva-

lujem za redno pošiljanje Rodne grude in drugih knjig. Prilagam ček za 50 dolarjev, ki ga pošilja naše društvo. Daleč smo od vas, pa vendar po srcih tako blizu. Naše društvo pridno dela. Vsak mesec imamo zabave, vsako leto proslavimo materinski dan. V naši dvorani imamo spominsko ploščo. Ena izmed najstarejših mater je bila takrat izbrana za mater leta. Njeno ime pripišemo na ploščo in postane častni član našega društva. Prilagam nekaj slik. Na eni vidite, da imamo tukaj pri nas 1. julija državni praznik. Slovesnega praznovanja se udeleže vse tukajšnje narodnosti v svojih narodnih nošah. Po naši slovenski tradiciji tukaj vsako leto priredimo tudi vinsko trgatavo, ki je posebej priljubljena prirediteljev. Nedavno smo imeli obisk iz Slovenije. Obiskal nas je

Predsednik slovenskega društva »Naš dom« — Bertioğa Alojz Bele (drugi z desne) s skupino rojakov na eni od prireditev društva prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu

Pevski zbor Slovenskega društva v Vancouvru, Kanada

ansambel Štirje kovači, bilo je res lepo. Upamo, da nas obiščejo še drugi ansambli? Uspehov polno novo leto vsem rojakom po svetu!

MARIJA VNUK

AVSTRALIJA

VSAK TEDEN SLOVENSKI PROGRAM

Z veseljem smo zvedeli, da bomo imeli v letošnjem letu naš slovenski program na radiju v Adelaidi vsak teden, namesto vsak peti teden kakor doslej. Za nas pri Slovenskem klubu Adelaide bo malo več dela, kakor smo ga imeli lani, bomo pa z veseljem poprijeli. Hvala za poslane knji-

ge, kasete in slike, vse nam je zelo dobrodošlo. Ker nam je radijska oddaja poleg navedene vsakotedenske oddaje ponudila še več časa, bi nam bilo zelo dobrodošlo ustrezno gradivo za tečaj slovenščine. Za tak tečaj se izredno zanimajo ne le tukajšnji rojaki, temveč tudi avstralske šolske oblasti. Prilagam sliko naših sodelavcev v slovenskem kotičku lani.

BORIS ZABUKOVEC

DVAINDVAJSETI OBČNI ZBOR

Slovensko društvo Melbourne je imelo v nedeljo 14. novembra lani že svoj dvaindvajseti redni letni občni zbor. Zborovanje je bilo v dvorani Slovenskega kulturnega in razvedrilnega centra v Elthamu. Navzočih je bilo blizu dvesto članov. Po uvodnih besedah predsednika Stanka Prosenaka so sledila poročila odbornikov. Odbor je v preteklem društvenem letu svojo dejavnost predvsem osredotočil na zabavne prireditve iz razloga, ker dajo društveni blagajni najbolj izdaten dohodek in obenem najbolj širokemu krogu članov priljubljenost za družabno udejstvovanje. Vse zabave so bile dobro obiskane in so potekale v prijetnem domačem vzdušju. Na pobudo Slovenskega društva v Melbourne so se 22. maja lani v Elthamu sestali predstavniki društev Planica, Jadran, Geelong in SDM ter sklenili, da izvedejo zbirko za prizadete po potresu v Posočju. V najlepšem medsebojnem sodelovanju so zbrali 5227.53 dolarjev. Od te svote je Slovensko društvo Melbourne zbralo 1838.53 dolarjev. Denar je bil po sklepu vseh društev poslan v vas Srpence z izključnim namenom za popravilo stanovanjskih zgradb. Na občnem zboru je Marjan Peršič spregovoril zbranim o težkem položaju slovenske manjšine na Koroškem, kjer je bilo prav takrat popisovanje etničnih manjšin. Predložil je skupščini, da pošljejo avstrijskemu ambasadorju v Canberro protestno brzojavko in da skupščina zadolži

novi odbor, da pozove ostala slovenska društva v Avstraliji k skupni akciji za moralno pomoč Slovincem na Koroškem pri njihovih prizadevanjih za ohranitev manjšinskih pravic. Oba predloga sta bila soglasno sprejeta.

V novi odbor so izvolili: za predsednika Stanka Prosenaka, za podpredsednika Jožeta Golenko in Vernerja Remšnika, za tajnika Petra Mandlja, drugega tajnika Jano Gajšek, blagajnika Florijana Škrabo. V odboru so še: Karl Bevc, Frank Hartman st., Ignac Kalister, Aleks Kodila, Božo Lončar, Alojz Markič, Marjan Peršič, Franc Prosenik, Simon Špacapan, Brančo Žele, Janez Zemljčič in Stan Penca.

O GRADNJI NOVEGA DOMA IN DRUGIH PROBLEMIH

Občni zbor Slovenskega društva Sydney je bil v soboto 20. novembra lani v Horsley Parku. Predsednik Vinko Ovijač je poročal o društvenem delu v preteklem letu, ki je bilo osredotočeno predvsem na delo pri gradnji društvenega doma, kjer so se morali boriti tudi z nešteti težavami, ter pri kulturnih in družabnih prireditvah. Pri slednjih je predsednik posebej pohvalil prizadevno igralsko skupino, ki je za počastitev stoletnice Cankarjevega roistva naštudirala in uprizorila Golarjevo Vdovo Rošlinko, s katero so oktobra gostovali tudi med našimi rojaki v Melbournu. Glavne težave, o katerih je govoril predsednik ter ostali odborniki na občnem zboru, so v premajhni pomoči članov z delom in denarnimi prispevki. Tako so odborniki preobremenjeni, saj morajo poleg svojih funkcij, za katere so po društvu zadolženi, v društvu še dežurati ob sobotah in nedeljah, pospravljati, zidati, kuhati in podobno. V bodoče je zares nuina širša pomoč članstva. Nuina je tudi denarna pomoč pri gradnji novega doma. Zato so enoglasno sklenili, da v ta namen vsak društveni član prispeva najmanj sto dolarjev. Na občnem zboru so zbrali

tri tisoč dolarjev, ostale prispevke bo sprejemal blagajnik tekom leta. V novi odbor za letošnje leto so bili izvoljeni: Vinko Ovijač, predsednik, Tone Bukovec, podpredsednik, Karlo Ovijač, blagajnik, Ivanka Bukovec, tajnica ter odborniki: Lucijan Kos, Angela Mikuletič, Jože Švigel, Stane Čebokli, Jože Lah, Rudi Čadež, Olga Lah in Franc Mramor.

BRAZILIJA

SREČANJE OB DNEVU REPUBLIKE

Jugoslovanski izseljenci v Sao Paulu so tudi lani svečano proslavili dan republike. Dan pred praznikom, 28. novem-

bra, se je na povabilo generalnega konzula Đorda H. Nikolajevića v društvenem domu zbralo nad šeststo izseljencev, ki so se v to oddaljeno deželo priselili ali prišli začasno iz raznih krajev Jugoslavije. Sprejem se je spremenil v pristrčna srečanja in razgovore med starimi znanci, seveda pa je bilo tudi dosti novih srečanj ter tistih najbolj ganljivih, ko se nenadoma dobe prijatelji, katere je življenje ločilo pred desetletji ali še prej. Kakor vselej ob podobnih priložnostih so tudi na tej pristrčni slovesnosti zadonele naše pesmi.

To srečanje je bilo obenem tudi poslovitev generalnega konzula od naših izseljencev. Generalni konzul se bo, po štirih letih, ki jih je preživel med Jugoslovani v Sao Paulu, v kratkem vrnil v domovino.

Skupina sodelavcev Slovenskega kluba v Adelaide v Avstraliji: od leve: Franc Kmetič, Silvija Gabršek, tehnik radijske postaje Peter Linden, naša slovenska Micka ter Boris in Viktorija Zabukovec

Folklorni ansambel slovensko-jugoslovanskega kluba Triglav v Buenos Airesu

Mnogi rojaki, ki se zaradi oddaljenosti niso mogli udeležiti proslave, so poslali svoje pozdrave in čestitke z brzojavkami. V njih so izrazili čestitke ob najpomembnejšem prazniku jugoslovanskih narodov in želje za srečo in napredek naših narodov in da bi naš tovariš Tito še mnoga leta vodil po poteh miru, napredka in varnosti, kar je največja želja vseh, ki jim je draga Jugoslavija.

ARGENTINA

ČASTNE DIPLOME ZA STARE PRISELJENCE

Lani oktobra se je izteklo sto let, odkar je Argentina izdala zakon o priseljevanju in kolonizaciji. Leta 1876 je imela Argentina na svojih površinah, ki so obsegale skoraj tri milijone kvadratnih kilometrov, le en in pol milijona prebivalcev. Tako je bila njena neodvisnost resno ogrožena od sosednje Brazilije, ki je imela takrat že nad dvajset milijonov prebivalcev. Da si Argentina ohrani svojo neodvisnost, je nujno potrebovala takojšen dotok priseljencev iz evropskih dežel. Zato je takratni predsednik Nikola Avellaneda s posebnim dekretom izdal zakon št. 817, ki priznava priseljencem v Argentini iste pravice kakor argentinskim domačinom ter jim poleg tega nudi brezplačno zemljo za obdelovanje. Ob stoletnici zakona o priseljevanju so bile lani v Argentini velike proslave, pri katerih so sodelovale vse naselbine priseljencev. Med temi je bila na vidnem mestu jugoslovanska naselbina. Priseljenci, ki so nad petdeset let v Argentini, so od argentinskega ministrstva za notranje zadeve prejeli častne diplome. Med temi sta bila znana jugoslovanska rodoliuba Nikola Sazunić, predsednik Jugoslovanskega doma, in Luka Mužević, oče in ded naših znanih društvenih delavcev v Buenos Airesu.

PEDRO KURTICH

VELIKI FINALE NA KOROŠKEM

Franci Strle, avtor tega zgodovinskega dela, iz katerega ponatiskujemo kratek odlomek, se je v svoji zgodnji mladosti aktivno udeležil našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Več kot dve pretekli desetletji pa ga slovenska javnost pozna kot pisca več knjig iz

naše polpretekle zgodovine. Rojen je bil leta 1927 v Podcerkvi v Loški dolini in odraščal v naprednem duhu, ki mu ga je vcepil oče, ki je bil med organizatorji Osvobodilne fronte v svojem kraju, zaradi izdajstva pa so ga Italijani ustrelili leta 1942.

Po vojni je Franci Strle končal gimnazijo in višjo pedagoško šolo, nato pa je bil več let novinar pri RTV Ljubljana. Leta 1953 je izšlo njegovo prvo knjižno delo »Med proletarci«, leta 1975 pa knjiga »Partizanski volk samotar«.

»Veliki finale na Koroškem«

spet posega v zgodovino narodnoosvobodilnega boja in celovito obravnava njegovo zadnje obdobje bojev na Koroškem z zmago, ki jo je zakrivila krivična izguba slovenskega ozemlja. Knjigo lahko naročite tudi prek našega uredništva.

UMIK Z GRENKOBO V SRCU

V dneh po 16. maju 1945 se je stanje na operacijskem področju 14. udarne divizije dokončno umirilo. Boji so se sicer nehali, toda enote so morale biti močno navzoče zlasti s patrolnim delovanjem. Še vedno so morale preiskovati gozdove in gozdiče ter loviti pripadnike razbitih tolp. Hkrati so začele zbirati lahko in težko orožje, zlasti pa razstrelilne naprave, da bi tako zagotovile popolno varnost politične oblasti in prebivalstva. Politične in vojaške ure ter sestanki, za katere poprej ni bilo časa, so bili zdaj redni. Borci so se začeli redno hraniti in počivati, čeprav je bil počitek še vedno zelo skrčen. Utrujenost in neprespanost zadnjih štirinajst dni sta se vračali kakor ponovljena bolezen, to se je vsem poznalo na obrazih. Prave radosti svobode ni doživel še nobeden. Vse je pestila skrb, kako zavarovati pridobitve štiriletnega boja in tisočletne težnje slovenskega ljudstva, da bi si samo vladalo.

Začelo se je okrepljeno kulturnoprosvetno delo med koroškim prebivalstvom. V ta namen je novinar Ivan Kranjc, kulturnoprosvetni referent Tomšičeve brigade, vpoklical delavsko godbo z železarskih Raven. Odzvalo se je sedemnajst godbenikov. Kapelniku, ki zaradi ostarelosti ni bil sposoben za vojaško službo, so prišle solze v oči, zakaj tudi on bi bil šel rad buditi samozavest koroških Slovencev. Ivan Jež-Boj pa je pripeljal iz Kranja nazaj čez Jezersko nekaj zajetih nemških godbenikov, ki so se bili že na poti do tja naučili igrati parizanske pesmi. Tako je na-

Bresterniški jarek — Kobansko — foto: Ančka Tomšič

stala godba 14. udarne divizije.

Poročnik Stanko Šmon je osnoval motorizirani odred, ki je imel dvanajst tankov in oklopnih avtomobilov, nekaj le-teh pa je bilo še vedno po brigadah, ki so bile tudi vse motorizirane. Tomšičeva se je 18. maja 1945 vrnila iz Mežice in Črne na Koroškem v Podjunsko dolino. Štab brigade s 1. bataljonom je bil v Sinči vasi, 2. bataljon pa v Dobrli vasi. Dan za tem sta se vključila v sestavo brigade tudi 3. in 4. bataljon, ki sta bila kar tri dni na poti čez Jezersko do Kranja in nazaj. Šerčerjeva in Bračičeva brigada sta bili ves čas v Celovcu, Zidanškova v Velikovcu in njegovi bližnji okolici, Šlandrova pa v Lipici in Dobravi. Večinoma so hitro zbirale orožje, strelivo in vojaško opremo ter vse to spravljale proti Prevaljam in Dravogradu. Tako so dočakale ukaz, ko je bila 19. maja 1945 štirinajsta vključena v sestavo 3. jugoslovanske armade. Ta ukaz je spremljalo veliko grenkobe, zakaj z njim je prišla tudi zapoved, da se mora 14. udarna divizija umakniti s Koroškega, kar je bilo zapovedano tudi drugim enotam Jugoslovanske armade.

Kakšni so bili razlogi za grenkobo in ogorčenje, ki sta zajeli vse zavedne in poštene Slovence, zlasti pa tiste, ki so se bojevali ali pa so prebivali na Koroškem? Zakaj je prišlo do tega ukaza?

Da bi to spoznali, se je treba vrniti nekoliko nazaj.

Ob plebiscitu po prvi svetovni vojni so koroške Slovence zaneliale obliube, ki jih avstrijska republika ni nikoli uresničila. Bili so prevarani. Ponemčevalni pritisk se je nadaljeval, v dneh po priključitvi Avstrije veliki Nemčiji pa je dobil vse značilnosti genocida. Avstrijski nacisti se niso nikoli odrekli željam, da bi Slovence na Koroškem popolnoma izkoreninili, pač pa so hoteli nemštvo utrditi vse do Jadranskega morja. To pa ni bilo značilno le za Hitlerjeve pristaše, marveč za vse avstrijsko meščanstvo in za tako imenovane srednje sloje. Jugoslavija je bila največja žrtev pohlepa po zemlji in

stoletja starih avstrijskih prizadevanj za prodiranje proti vzhodu in Jadranu. Avstrijci so imeli vse pomembnejše položaje v zasedbeni upravi in v svoji hitlerjevski vnemi so prekašali celo prave Nemce. Tako je bilo v Jugoslaviji prelito ogromno krvi. Zavedne Slovence so podirali strelji, sekali so jim glave in jih pribijali na križ; manj zavedne so izganjali z rodne grude in jim ropali imetje — postali so brezpravni sužnji. Vse te žrtve niso ob tem čutile nobene razlike med Avstrijci in pravimi Nemci. Samo Židom in Slovencem — prvim zaradi njih bogastva in drugim zato, ker so nemštvu zastirali dostop na Jadran — je Adolf Hitler s svojimi avstrijskimi pajdaši namenil popolno iztrebitev in uničenje. Gotovo je, da tega niso mogli razumeti tisti, ki so jih Nemci tolkli samo z letalskimi bombami ali pa jim je bilo prihranjeno celo to.

S tega vidika smemo presojati deklaracijo o Avstriji, ki je bila sprejeta na konferenci ministrov za zunanje zadeve treh velikih sil. Ta je bila v Moskvi od 19. do 30. oktobra 1943. S to deklaracijo so se vlade Velike Britanije, Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike sporazumele, da mora biti Avstrija kot prva svobodna država, ki je postala žrtev hitlerjevske napadalnosti, osvobojena izpod nemške oblasti. Te sile menijo, da je priključitev Avstrije Nemčiji z dne 15. marca 1938, neveljavna in se ne čutijo vezane do kakršnihkoli spremem, ki so bile v Avstriji izvršene po tem datumu. Hkrati izjavljajo, da želijo obnoviti svobodno in neodvisno Avstrijo, da bi odrple pot tako avstrijskemu ljudstvu kakor sosednjim državam, ki bi se znašle v podobnih okoliščinah, za iskanje politične in gospodarske varnosti, edino možne osnove za trajen mir. V tej deklaraciji ni nobenega določila, ki bi Avstriji zagotavljalo mejo pred 15. marcem 1938, se pravi mejo, ki je do napada na Jugoslavijo veljala nasproti njeni južni sosedji. Pač pa je v tretjem odstavku te silno kratke listine rečeno še tole: »Avstrijo

vseeno opozarjamo, da niso nezogibno odgovornost zaradi sodelovanja v vojni na strani hitlerjevske Nemčije, in se bo ob končni ureditvi vsekakor upošteval njen lastni prispevek za osvoboditev.«

Namen te resolucije je torej bil, da bi Avstrijce spobudila na boj proti Hitlerju, a je mogoče reči, da tega namena ni dosegla. Avstrijci so se vključevali v odporiško gibanje zelo počasi in največ pod vplivom in ob pomoči Titovih partizanov. Povedati pa je treba še to, da teh Avstrijcev ob koncu vojne in po njej niso pustili do besede, zato se ne more nihče sklicevati nanje. Pravi avstrijski protifašisti so bili vedno tudi prijatelji Jugoslavije ...

Na krimski konferenci velikih treh v Jalti od 4. do 11. februarja 1945, so Britanci že prišli na dan s tem, kako si razlagajo neodvisnost Avstrije. Ta naj bi bila predvsem sredstvo zoper širjenje komunizma v srednjo Evropo. Winston Churchill je namreč v sovjetski Rusiji videl smrtno nevarnost za svobodni svet in je zato menil, da mora razmejiti črta v obliki nekakšne nove fronte potekati kolikor je mogoče daleč na vzhodu ter da morajo Dunaj in Avstrijo nadzorovati zahodne sile, najmanj toliko kot Rusi. S tem namenom je ob koncu konference Anthony Eden predlagal dve spomenici, da bi se tako izognili meim sporom med novo Jugoslavijo in Italijo oziroma Avstrijo. Prva spomenica je govorila o tem, da bodo Britanci po predvidenih zasedbenih conah v Avstriji odgovorni za celotno dolžino avstrijsko-jugoslovanske meje, češ da utegne priti do težav, ker je jugoslovanska vlada zahtevala nekatera avstrijska obmeina območja in ker utegnejo ta območja zasesti njene partizanske enote. Britanska vlada noče, da bi se jim sama postavila po robu. Eden je predlagal, naj bi tri velesile še z Jalte skupno obvestile jugoslovansko vlado, da je potrebno do dokončne sklenitve miru ohraniti staro avstrijsko-jugoslovansko mejo in da je treba od jugoslovanske vlade zahtevati obljubo, da se bo

temu navedilu uklonila, Sovjetska zveza pa naj bi podprla sleherni korak, ki ga bo britanska vlada nemara prisiljena storiti, da bi lahko ohranila nedotakljivost te meje.

Britanci so obe spomenici predložili konferenci na zadnji večer. Državni voditelji so jih vzeli na znanje in se zedinili, da ju je treba preučiti po rednih diplomatskih poteh po končani konferenci. Tu pa sta tudi obtičali.

Ko se je približeval konec vojne, so se trije veliki zavezniki natančno sporazumeli, kako bodo Nemčijo razdelili na zasedbene cone. Meje teh con so bile že vnaprej določene. Glede Avstrije je prišlo do nesoglasij. V evropski posvetovalni komisiji so več kot leto dni razpravljali o zasedbenem sistemu in zasedbenih conah v tej državi. Soglašali so le glede splošne lokacije posameznih con, o ničemer drugem. Američani naj bi bili na severozahodu, Francozi in Britanci na jugozahodu, Rusi v sredini in na severozahodu. Tedaj so Britanci predložili dokončen zemljevid o conah, 1. aprila 1945 pa je še sovjetski predstavnik predložil dopolnjen zemljevid. Sovjetska vlada je zahtevala, naj bi sovjetska cona ne obsegala le severovzhodne Avstrije, temveč tudi njene zahodne, osrednje in južne dele. Niti britanska niti ameriška vlada nista bili pripravljeni prepustiti Sovjetski zvezi tolikšnega ozemlja. Upirali sta se zlasti zahtevi, da bi ta razširila svojo oblast tudi nad Štajersko in Koroško. V tem smislu so cone v grobem razmejili šele v juniju 1945.

Potemtakem so se Britanci opirali zgolj na silo; ko so izganjali Jugoslovansko armada s Koroškega, so ravnali popolnoma samovoljno in protipravno ter le v duhu Churchilllove protikomunistične obsedenosti. To je pač najboljši dokaz, kako daleč je zahodni meščanski svet pripravljen dopustiti demokracijo. Če je treba krotiti komuniste, potem so dovoljena vsa sredstva.

Kateri je najpomembnejši praznik v marcu? Prav gotovo boste vsi, tudi otroci na tujem, vedeli, da je to 8. marec, mednarodni dan žensk. To je dan vaših mamic, pa tudi dan vaše sestrice, vaše stare mame in vseh drugih žensk na svetu. Ali ste pomislili, kaj bi jim dali in kaj bi jim voščili ob tem prazniku? Saj smo skoraj prepričani, da eni pričakujejo darila, najlepše darilo bo to, da jim boste pokazali, da veste, da je to njihov praznik, stari mami ali teti v domovini pa le pošljite lepo čestitko!

KRISTINA BRENKOVA

PRIJATELJICE

Bile smo tri prijateljice. V našem vrtu so takrat rasli visoki grmiči vrtnic. Ko so se vsuli visoki dišeči žametni lističi cvetov, smo jih nabrale in jih potrosile v moji sobi, da bi dišalo.

Prva prijateljica je bila Angela. Redko je spregovorila, a nikoli ni rekla črne besede. Imela je devet bratov, zato je bila desetnica. Ona ni vedela, da je blaga desetnica, ki se pogovarja z drevesi in pticami, z ljudmi pa ne. Le jaz jaz sem vedela.

Druga prijateljica je bila Francka. Če si jo poklical, kot bi kolesce drdralo po pesku, prišla je in znala na pamet čudno pesem, ki je še nikoli nisem slišala:

Tam je bela Rimska cesta,
zlata kola, zlata pesta,
a konjički srebrniči,
in vozniki medeniki —
Kaj so to: zlata kola, zlata pesta,
srebrniči, medeniki?
Besede so prihajale iz sivine,
neznane, in so se v sivino vračale.
Pripovedovale smo pesmice po ves dan in zvonile so nam in kotrljale neznane besede in postajale večje in bolj naše in domače.

Tretja prijateljica je bila Poldi. Doma je bila iz gostilne. V gostilni se zbirajo možje, pogovarjajo se in zato je Poldi

med nami največ vedela. Vedela je o vulkanih, ki bruhajo žarečo žerjavico, o strašnih viharjih na morju in kdo je zaljubljen v njeno sestro. Poldi je vedela tudi, da ima vsak človek svojo zvezdo. — To pa že ne bo res, odkimavala. Ali veš, koliko milijonov ljudi je na svetu? In kako naj bo toliko zvezd pripetih na eno samo nebo nad nami? — Res, je trdila Poldi, zares ima vsak človek svojo zvezdo. Ko človek umre, se njegova zvezda utrne... Morala sem ji verjeti, saj bi

tudi jaz rada imela svojo svetlo zvezdo.

— Če vidiš zvezdni utrinek, ki leti prek neba, se ti izpolni, kar si zaželiš, je vedela tretja prijateljica.

Čakala sem na zvezdni utrinek v poletnih večerih. Dobro sem vedela, kaj si moram želeči. Rada bi šla v šole. Da bi se mi pa želja čisto zares uresničila, sem še figo stisnila z desno roko. Tako me je naučil dedek, s katerim sva se o marsičem na kratko pogovorila. On je že vedel, kako je treba ravnati, da se ti čimprej izpolni največja želja.

Sreča je, ko dobim petico.

KRISTA BREZNIK

Sreča je, da živimo v svobodni domovini in da smo si dobri z vsemi državami.

IRENA BUKOVEC

Sreča je, da sem dobila dvajset dolarjev iz Avstralije.

DARINKA HASLER

Sreča je to, da živimo v miru in da smo vsi zdravi.

MIJA KLEMENČIČ

Sreča je, da se pridno in rada učim.

ALENKA KAČAR

Sreča je, da sem zdrava in mlada.

MARIJA KUČAN

Sreča je, da sem dobila iz bolnice mojo sestrico.

NADA LONČAR

Sreča je to, če se doma nič ne učiš, v šoli pa vse znaš.

MILICA MLASKO

Sreča je, da mi je mama ozdravela.

MARIJA SOMER

Sreča je, da sem v šoli odlična.

ANITA ŠTAJER

Sreča je, če si mlad in bogat.

SUZANA TROPENAUER

Sreča je, če dobim za novo leto lepo darilo.

RENTO CIGALE

Sreča je, če je lepo vreme.

IVAN ČERNČEC

Sreča je bila, ko sem dobil kolo.

HERBERT DUH

Sreča je, da je prišel dedek Mraz.

JOŽEK GANTAR

SORODNIKA

Na veliko piščalko
piska
velik veter,
na majhno piščalko
piska
majhen veter.

To sta sorodnika,
kakor moj oče,
ki je Martin,
in jaz,
ki sem Peter,
njegov sin.
Včasih od bolečin
na ves glas
zapiskam še jaz.
To se zgodi,
ko mi navije ušesa
moj oče Martin.
Takrat bi z našega vrta
zbežala tudi drevesa,
če ne bi imela
korenin.

UGANKA

Kdo za sušo
in za močo
nosi s sabo
svojo kočo?

(polž) PRIJATELJEM
V DOMOVINI

NEŽA MAURER

NA DOLGO POT

Na dolgo pot, na dolgo pot
se lastovke ravnajo.
Na dolgo pot, na dolgo pot,
vse vprek si ščebetajo.

Ta zadnjič krila si ravna,
a druga plašček gladi.
Nasvet poslednji vodja da:
— Pa srečno do pomladi!

Na dolgo pot, na dolgo pot,
brez vlakov, zemljevida,
na dolgo pot, na dolgo pot,
saj zima ni nič prida.

KROŽEK MLADIH
DOPISNIKOV

vadbo. Učiteljici sem povedal,
kako me je tant poškodoval.
Rekla je, da to ni nič hudega.
Nisem smel domov. Moral
sem telovaditi.

Zaradi poškodbe sem moral
k zobozdravniku. Moral sem
nositi aparat za zobe. Ker
nemška sola ni prijavila moje
poškodbe, so morali plačati
stroške moji starši.

ANDREJ VIZJAK
MÜNCHEN

MOJ BOBI

Moja najljubša žival je zaj-
ček. Dobil sem ga od prija-
telja Franka. Cisto majhen je.
Ima bel kožušček in rdeče oči.
Ime mu je Bobi. Oci in mama
sta kupila veliko kletko, kjer
zajček živi. Vsak dan ga spu-
stim iz kletke, da skače po
stanovanju. Ko postane lačen,
gre sam nazaj v kletko. Naj-
raje ima solato, korenje in
zelje. Ko pride k meni, mi liže
prste. Večkrat se mi kam
skrjuje, a ga vselej najdem.
Imam ga zelo rad.

DEJAN BONAČ
SLOVENSKA ŠOLA
REUTLINGEN

MOJA NAJLJUBŠA
ŽIVAL

Zelo si želim psička. V Slo-
veniji pri stari mami imajo
pet mladih psičkov. Zelo so
luštni in razigrani. Trije imajo
plave očke, dva pa rjave. Nji-
hova dlaka je bela in črna. So
ovčarji. Ko bom šla za ved-
no v Slovenijo, bom dobila od
stare mame enega za darilo.
Izbrala si ga bom sama. Moji
psički bo ime Brina. Z njo
se bom vedno igrala, jo hra-
nila in ljubkovala. Tudi v tr-
govino bo šla z menoj. Zelo
rada bi jo imela tu v Nemčiji,
a nimamo toliko prostora.
Brina bo zrastle in bo morala
imeti svojo hišico. To ji bo
naredil moj atek. Vem, da bo
zelo lepa in bo Brina ponosna
nanjo.

ROTEJA MIHELICH
SLOV. DOP. ŠOLA
REUTLINGEN

NAŠA ŠOLA

Naša šola je v Vogelsangu.
Res je pri šoli slišati ptičje
petje. Okrog šole raste drevje.
V slovensko šolo hodimo
vsak petek. Učimo se čitati,
pisati in mnogo lepega o do-
movini. Tudi pojemo lepe
slovenske pesmi.

Prav lepo pozdravljamo pio-
nirje v domovini!

ALEKSANDER LIPOVŠEK
SLOVENSKA ŠOLA
VOGELSANG-STUTTGART

ZGODILA SE MI JE
KRIVICA

Nekega dne se mi je med
šolskim odmorom zgodila kri-
vica. Bil sem na dvorišču in
se pogovarjal s prijateljem.
Nenadoma je pritekel izza vo-
gala večji fant, naju prijel za
glavi in treščil skupaj. Moj
prijatelj je manjši od mene,
zato je dobil samo buško na
čelu. Iz mojih ust pa je začela
teči kri. Dva zoba sem takoj
izpljunil, dva pa sta se mi
grdo zamajala. Tudi ta dva
sem nekaj dni zatem izgubil.
Po odmoru smo imeli telo-

POMENKI

MATI IN DRUŽBENA DELAVKA

Materinstvo bi lahko strnili v eno samo besedo — to je ustvarjanje! Spoceti, nositi, donositi, roditi je akt, ki ima svoje biološke, psihološke in sociološke vidike. To je akt, ki se ne konca. Traja vse življenje. Saj oblikujemo, ustvarjamo predvsem z vzgojo se naprej.

Toda, včasih izmalčimo tako sestavljeno ustvarjalnost — materinstvo in vlogo, ki nam jo le-ta določata. Hote ali ne-note, iz neznanja ali nepoznavanja tesne povezanosti med osebno srečo, zadovoljstvom in sposobnostjo ter zmoglostjo prevzeti vlogo matere. Kajti, čeprav nas materinstvo prevzame, ko začutimo, da smo nebogljenemu bitju, ki ki smo ga prinesli na svet, nujno potrebni, pa ne smemo zanemariti dejstva, da zavoljo materinstva ne kaže zatajiti samega sebe, svoje osebne rasti in nadaljnega osebnega zorenja skozi različne življenjske izkušnje. Te izkušnje pa si pridobivamo z našim osebnim udejstvovanjem ne le v delovnem procesu temveč tudi z aktivno udeležbo v različnih družbenih dogajanjih.

Toda mnoge matere, predvsem pa mlade mamice, so pogosto v dilemah med materinstvom in delovno ter družbeno angažiranostjo. Navadno zatrjujejo: »Rada bi bila dobra mati. Seveda bi to tudi bila, če bi bila več in dalj časa z otrokom ali z otroki!« To je včasih zadosten razlog, da se marsikatera izognejo različnim obveznostim zunaj doma in obveznostim, ki niso neposredno vezane na delovni odnos.

Biti mati, delavka, družbeno bolj aktivna in vedno iščoča ženska je danes nedvomno zahtevna, toda ne tudi neizvedljiva naloga ženske. Gre zato, da najdemo razliko med količino in kvaliteto materinstva. Kajti mnoge matere so prepričane, da je le čas tisto merilo, ki najbolj priča o ustreznem materinstvu. To so tiste, ki pravijo: »Zdaj, ko imam otroka, moram biti čim več doma. Ne, ne morem se bolj angažirati pri delu, v družbi. Vsa se moram posvetiti otroku. Hočem biti resnično prava mati!«

In vendar... Vendar, če bi zbirali ali opazovali ta čas, preživet z otrokom, bi kmalu ugotovili, da od denimo dvajsetih ur, preživetih z otrokom, mati dejansko posveti otroku le uro, kvčjemu dve na dan. Kajti eno je fizična prisotnost, drugo pa je psihična in fizična prisotnost, ki zagotavlja resnično kvaliteto odnosa z otrokom. Mati, ki preživi s svojim otrokom uro ali dve na dan res intenzivno, in se vsa posveti otroku, bo več storila v svoji materinski vlogi, kot pa mati, ki bo sicer fizično prisotna, psihično in dejansko pa odsotna.

Ko se tako srečujemo z materami, ki menijo, da matere, ki preživijo več čas z otrokom, opravljajo svojo materin-

stvo bolje in uspešneje, si ne moremo kaj, da se ne bi vprašali: Od kod je prišla ta miselnost žensk?

Takšnemu mnenju moramo verjetno iskati vzroke v zaposlenosti ženske, ki se marsikje še vedno bojuje z notranjimi, globoko zasidranimi vzgojnimi vplivi, ki se vlečejo iz generacije v generacijo, ki ženo prepričuje, da naj bo doma, ob štedilniku. Občutki krivde, ki se porajajo pri ženskah, ki so zaposlene in odsotne od doma po osem ali devet ur na dan, imajo tudi svojo pomembno vlogo. K temu prispeva še vedno močno prisotno nezaupanje žene-matere, da bi tudi oče lahko prevzel mnoge in številne naloge v zvezi z nego, skrbjo in

vzgojo otroka. Napačno poudene ali nejasno razumljene strokovne ugotovitve tudi pripomorejo k staiscu, da oče nima kaj iskati pri vzgoji in negi otrok.

Vsekakor se moramo sprijazniti z dejstvom, da je vloga žene, matere, delavke in družbeno angažirane in vedoželjne žene le sestavljena. Vsakdanje življenje številnih naših znank, sosed, delavk in družbeno aktivnih žensk, ki so našle harmonijo med tako različnimi vlogami in prišle do spoznanja, pa nam dokazuje, da ne potrebujejo nobenih izgovorov ne pred seboj in ne pred drugimi, da bi opravičile svoje »slabo« materinstvo. Posebno zato ne, ker vlogo matere slabše opravlja tista ženska-delavka, ki v vsakdanjem življenju ne najde možnosti za uresničitev same sebe, svoje osebnosti.

To pa je razumljivo! Mati, ki sama ne doživlja vsakodnevnih bojev za dokazovanje svojih zmoglosti in sposobnosti, verjetno ne najde tudi ustreznega pristopa pri vzgoji svojega otroka. Ne najde tistega nujnega in potrebnega ravnovesja med uresničitvijo lastne osebnosti in ustreznim oblikovanjem otrokove osebnosti. Zgodi se, da bo — denimo — preveč živela skozi otroka in zato tudi prej doživi razočaranje. Kajti, kot vemo, življenje, ki ga živimo samo skozi drugega, drugo osebo, ne prinaša zadovoljstva in osebne harmonije. Ali pa se zgodi, da mati s takšno miselnostjo zaide v drugo skrajnost — zanemari vzgojo otroka do takšne mere, da ne uvidi kakšen pomemben delež je imela pri tem sama! V vsakem primeru pa doživi razočaranje, ki pa nikakor ni zagotovilo, da bomo uspešno opravili vse naloge, ki izhajajo iz materinstva.

Ženska, ki najde osebno zadovoljstvo v svojem delu in sploh v življenju, bo laže ustvarjala uspešne pogoje za osebnostni razvoj svojega otroka. Kajti spoznala bo, da le zadovoljna in osebno srečna mati lahko zadosti številnim zahtevam našega vsakdanjega življenja, posebno pa materinstva.

AZRA KRISTANČIČ
DIPL. PSIHOLGINJA

Foto: Milenko Pegan

Lani, ko je osrednja slovenska zabavno glasbena prireditev — festival »Slovenska popevka« — slavila petnajsti jubilej, je padla zamisel o novi podobi festivala, njegovi vsebinski preorientaciji in obenem tudi o menjavi festivalskega prizorišča. Prvi rezultati »reform« so tu: festival »Slovenska popevka« je organizacijski odbor preimenoval v »Večer slovenske zabavne glasbe«, iz ljubljanske Hale Tivoli ga bodo preselili v turistični Portorož, o vsebinskih novostih pa zaenkrat še ni nič jasnega. In tudi razpis festivalskih skladb, ki je bil v javnosti navadno že prve dni novega leta, je v rahli zamudi.

TRIJE BRATJE MUZIKANTJE

Tak je namreč naslov prve velike plošče bratov Plesničar, »slovenskih Aregntincev iz Avstralije«, kot jim radi pravijo. Bratje Plesničarji — Marko, Andrej in Franc — so svoj ansambel ustanovili že, ko so živeli v Argentini. Iz Južne Amerike so se preselili v Avstralijo, kjer redno nastopajo, večkrat pa skočijo tudi domov v Slovenijo. Doslej so že dvakrat uspešno nastopili na Ptujem festivalu domače glasbe, lani tudi na V. srečanju slovenskih društev iz Zahodne Evrope v Münchnu, s svojimi instrumenti pa so prekrizarili po dolgem in počez vso Slovenijo. Svojo prvo LP ploščo z naslovom »Trije bratje muzikantje«, na kateri je 12 njihovih viž, so posneli pri tovarni gramofonskih plošč RTB iz Beograda.

KONČNO ALBUM AVSENIKOV

Nova dvojna plošča ansambla bratov Avsenik je bila sicer napovedana že pred novim letom, vendar pa so jo mnogi zaman čakali vse do polovice januarja. Dvojni plošči z naslovom »Tam, kjer pesem in veselje sta doma« — Avseni-

ki na njej opevajo lepote slovenskih krajev in znamenitosti, je k »zamudi« največ pomagal ovitek, s katerim so se več kot je v navadi pomudili tiskarji. No, zdaj je vse urejeno in novo ploščo prijatelji Avsenikov že pridno vrtijo.

BREZ JUGOSLAVIJE

Po lanskem neuspehu ansambla Ambasadorji na festivalu za popevko Evrovizije v Haagu (popevka »Ne morem skriti svoje bolečine« je pristala na zadnjem mestu), se je programski odbor Jugoslovanske televizije odločil, da letos Jugoslavija na tej prireditvi ne bo sodelovala. Vodstvo JRT, ki je skrbelo za izbor jugoslovanske skladbe,

je poslalo na Evrovizijo predlog z nekaterimi spremembami koncepta festivala, vendar žal brez haska.

VELIKA PLOŠČA IVA MOJZERJA

Priljubljen mariborski pevec Ivo Mojzer s svojimi popevkami redno sega po visokih mestih na domačih top lestvicah. Toda — kot sam pravi — se mu je njegova največja želja uresničila šele zdaj. Pred izidom je njegova prva velika plošča, na kateri bo poleg pevskega znanja prvič pokazal tudi svoj skladateljski talent. Kdo je boljši — Ivo pevec ali Ivo komunist — pa boste lahko presodili, ko bo LP Iva Mojzerja naprodaj.

Ansambel bratov Plesničar iz Avstralije med nastopom na lanskem festivalu narodne glasbe v Ptuj. V preteklih tednih je izšla tudi njihova long play plošča pri RTB, na kateri so posnetki dvanajstih skladb Marka Plesničarja, pri petju pa mu pomaga tudi brat Andrej. Nekaj naslovov skladb: Na počitnicah, Cvet si moj, Premlada si še, Ne pozabi name, Veselo se živi, Trije bratje muzikantje . . .

Zlati časi tam okrog novoletnih praznikov (vsaj za številne domače ansamble in sploh veseljake) so letos postregli s kaj nenavadnim presenečenjem: kot bi se vdrl v zemljo je z vižarske scene izginil Lojze Slak s svojimi fanti! Ni ga bilo ne v televizijskem silvesterskem sporedu, ne na velikem novoletnem slavlju na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, kjer so bili redni gostje zadnjih nekaj let, prav tako pa tudi ne na koncertni turneji po Sloveniji . . .

»Skrivnostno izginotje« priljubljenega godca in njegovega ansambla se je pojasnilo šele prve dni letošnjega leta: na enem od številnih nastopov konec leta — natančneje: med koncertom v Kamniku — je Lojzeta obšla slabost. Koncerta je bilo konec, vodjo ansambla so po najbližji poti prepeljali k zdravniku in nato v bolnico, kjer so mu odstranili slepič. Operacija je uspela in Lojze je bil kmalu spet pri močeh. Seveda pa je med njegovim okrevanjem delo v ansamblu za nekaj tednov obstalo. Obstalo le delno: koncertov in snemanj fantje brez svojega vodje res niso zmogli, zato pa so toliko bolj marljivo pripravljali nov program, nove viže, s katerimi se bodo dali med svoje prijatelje v letošnjem letu.

Plošča, »Rojeni« med mojo boleznijo je praktično tik pred izidom. Posnetih je vseh dvanajst skladb in naše delo je takorekoč mimo. Zdaj je vse še v rokah založnika — tovarne Helidon, da jo čimprej natisne in pošlje v prodajne police. Morda še naslov — »Popotnik« bo pisalo na prvi strani. Tak je namreč naslov ene naših novih viž, poleg tega pa tudi sila zgovorno simbolično ime za vse godce — sveto zaprišežene vandrovce . . .«

Prijatelji Slakovih viž bodo gotovo veseli še oblube, ki jo je dal v imenu vsega ansambla Lojze Slak: že prve pomladne dni bodo začeli turnejo z novim programom po vsej Sloveniji. Radi pa se bodo seveda odzvali tudi vabilu naših rojakov na tujem.

NOVA KNJIGA

je več desetletij z velikim uspehom poučeval v Clevelandu francoščino. Avtorici sta svoj učbenik preizkušali, predvsem na šolah v Ohio, v Pensilvaniji, Wisconsinu, Minesoti in Kanadi.

Ker žal ne poznam ne ameriškega učnega sistema in metode pri pouku modernih in klasičnih jezikov, ne metode dr. DeSauzéja, prepūšam presojo o tej plati učbenika strokovnjakom metodikom in pedagogom, dovolil pa bi si rad le drobno pripombo, da se mi zdi sistem, kakor je razviden iz učbenika, zelo težak, ker izhaja bolj iz slovnicih kategorij kot pa iz življenjskih potreb, danosti in situacij. Z drugimi besedami: čeprav učbenik začne z abecem (z najosnovnejšimi stavki iz vsakdanjega življenja), si vendar težko zamišljam mlad, otroški šolski kolektiv, ki bi vztrajal pri tako »šolsko« podajani snovi, ne da bi omagala njegova vnema in pozornost. Avtorici sta z veliko požrtvovalnostjo, navdušenostjo in ljubeznijo sestavljali svoj učbenik in ga poskušali napraviti kar najpopolnejšega v učnem rezultatu, premalo pa sta mogoče skrbeli za vabljalnost podajane snovi, preveč je bil pred očmi samo *kaj*, premalo pa mogoče *kako*, premalo to, da ne smeta in ne moreta računati samo s tisto vrsto učencev, ki so se trdno odločili, da se bo kar najpopolneje naučili slovenščine; premalo jima je bil pred očmi mogoče tip učenca, ki se nerad uči jezika, ki ga je torej treba nekako igranje učiti in mu poskrbeti za kar največ privlačnosti v načinu podajanja.

V učbeniku je nakopičenega zelo veliko znanja, ki bo nedvomno še največ koristilo učiteljem slovenščine na angleškem jezikovnem področju, saj imajo s tem pred seboj

dobro strokovno predlogo in zalogo stavkov in slovnicih zglede, samo učno metodo in dozo v lekcijah podanega gradiva pa bodo morali gotovo precej prilagajati svojim vsakokratnim učencem, njihovi delovni vnemi in zanimanju za predmet.

V tem pogledu se mi zdi učbenik najprimernejši za samouke; ti so v načelu že zadosti zreli in je v njih tudi zadosti volje do učenja, s tem pa jim je postavljen tudi glavni cilj — končno znanje, ki naj bo kar najbolj popolno in doseženo po kar najmanj motečih ovinkih.

Sodobnost pouka je lahko seveda tehnično zelo podprta s sodobnimi pripomočki, na primer s kasetnim magnetofonom, ki ga sodoben učenec lahko tako nosi s seboj, kakor smo svoj čas nosili pušice (peresnice) ali še malo prej tablice in grifeljce. Hočem reči, jezikovni pouk je danes bolje oskrbljen s slušnimi zapisi (*audio*), svoj čas je bil bolj oskrbljen samo z vidnimi (*visula*), zato je seveda danes treba posebno skrb posvetiti slušni plati jezika (dolžina, kračina, širina, ožina samoglasnikov, naglas, zveneči in nezveneči soglasniki v različnih položajih, podvajanje ali podaljševanje soglasnikov, prilagajanje glasov v sklopih in podobno).

Še kratek vsebinski pregled novega učbenika slovenščine: prvi del je razdeljen na 36 lekcij in dodatek. V lekcijah so obravnavana predvsem take poglavja iz slovnice: abeceda in zlogovanje, glagoli biti, imeti, iti, priti, oditi: ednina, dvojina, množina; časi; glagoli na -a- (čakam), na -e- (berem), na -i- (čutim) in podobno; samostalniki; snovno pa štetje do dvajset, barve, dnevi v tednu, meseci, letni časi; prizori v šoli, za mizo in podobno. Vsak slovenski sta-

vek je podan tudi v angleščini in med besedilom je nekaj risb, fotografij in skic, še posebej dragocena pa so opozorila na pregovore, izreke, fraze; zlasti veliko je nalog in vaj, ki gotovo izvirajo iz pedagoške izkušnje, da samo vaja zares naredi mojstra. Precej skrbi je posvečene tudi poživitvi pouka s pesmimi, ugankami, rebusi, dramatiziranjem posameznih prizorov in pogovorov in podobno.

Prihodnjič se bom poskusil dotakniti nekaj vprašanj iz obravnavane snovi.

JANKO MODER

TRANSTURIST TRAVEL LIMITED

JE SLOVENSKA POTNIŠKA AGENCIJA, KATERE LASTNIK JE TONY VRŠIČ. UKVARJA SE Z ORGANIZACIJO REDNIH IN CHARTERSKIH POLETOV V JUGOSLAVIJO IN PO VSEM SVETU. OGLASITE SE PRI NAS, VAŠE POTOVANJE VAM BOMO UREDILI PO VAŠIH TRANS — TOURIST TRAVEL LIMITED 1004 BURNHAMTHORPE ROAD EAST MISSISSAUGA ONTARIO, CANADA L4Y 2X6 (1/2 MILE WEST OF DIXE RD.)

Prodam novo hišo v Preboldu v Savinjski dolini na zelo lepem kraju in prostoru. Resni kupci pišite na naslov: JOŽE KOBAL 4754 SHERWOOD DR. PITTSBURGH PA. 15236 USA

Slovenščina na tujem se je obogatila za novo, zelo občutno in temeljito zasnovano učno knjigo, UČBENIK SLOVENSKEGA JEZIKA (Slovenian Language Manual). Pripravili sta jo Milena Gobetz in Breda Loncar, izdal pa Slovenski Ameriški Institut (Slovenian Research Center of America), in sicer v zbirki Slovenian Heritage Curriculum Development Series, ki jo ureja dr. Giles Edward Gobetz v Ohio v Združenih državah Amerike.

Knjiga, ki jo imam pred seboj, je natisnjena in razmnožena v kseroksnih tehnikah in izdana v velikem, pisarniškem formatu (28×21 cm) in šteje VIII+334 strani. Po informaciji v uvodu je to šele prvi del, ki mu bosta v kratkem sledila še dva dela, skratka, zamisel, ki je že po zunanji zasnovi vredna vsega spoštovanja, saj pomeni v kategoriji učnih knjig gotovo obseg, s kakršnim se ne more pobahati vsak jezik, s tem pa pomeni tudi finančno in učno naložbo, ki se bo mogla le počasi kriti, ker pač ni toliko interesentov za slovenščino na angleško govorečem področju, ki bi se mogli in želeli tako temeljito poglobiti v učenje slovenščine. V tem pogledu je izdaja učbenika gotovo požrtvovalnost, ki nima para, še posebej, ker je bilo vse avtorsko delo opravljeno brezplačno.

Iz kratkega uvoda izvemo, da je učbenik sad osebnih izkušenj obeh avtoric pri poučevanju slovenščine. Ker sta se pri tem srečavali z vsemi mogočimi učenci, mladimi in starejšimi, začetniki in že na drugi stopnji, z razgledanimi po slovnicih vprašanih in z manj razgledanimi, sta ugotovili, da so dosednji učbeniki slovenščine za večino prezahtevni, ker računajo že z osnovnim znanjem vsaj slovnice, če ne deloma tudi slovenščine.

Odločili sta se torej za metodo, po kateri se, kakor pravita, ravnajo vodilni ameriški jezikoslovci in ki upošteva sodobno tehniko poučevanja modernih in klasičnih jezikov v ameriškem šolskem sistemu. Zlasti je močno vplivala nanju metoda dr. DeSauzéja, ki

Ob koncu preteklega leta sta nepričakovano izšli še dve frankovni znamki, namenjeni predvsem frankiranju tiskovin in novoletnih čestitk.

24. novembra je izšla črno vijoličasta znamka za 75 par v frankovni seriji »Turistični motivi«. Na znamki je upodobljen del Reke (Rijeka) in sicer Mestni stolp z okolico. Osnutek za znamko je naredil akad. slikar Dušan Lučić iz Beograda. V ofsetnem tisku je znamke natisnil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 100 kosov. Papir, zobčanje in lepilo (skoraj brezbarvno in ustvarja vtis, da znamka ni gumirana) so enaki kot pri ostalih lani izdanih frankovnih znamkah.

Reka (Rika, Terra fluminis — od tu izhaja italijanski naziv Fiume, Sancti Viti, St. Veit am Pflaum) je mesto in naša največja morska luka na ustju Rječine na najsevernejšem delu Kvarnerskega zaliva. Razvila se je iz naselja ilirskih Libunov Tharsaticum (Trsat), katerega so v šestdesetih letih pred našim štetjem zasedli Rimljani in ga spremenili v utrdbo na cesti, ki je spajala Oglej s Senjem. Srednjeveška Reka ali Flumen pa se prvič spominja v zapisih iz 13. stoletja kot posest Devinskih grofov in Frankopanov. Zaradi takšne preteklosti je na Reki obilo zgodovinskih najdišč in spomenikov in ni tako pomembna samo kot gospodarska in kulturo središče Kvarnerja.

Kot zadnja lanskoletna znamka je 8. decembra izšla pomožna frankovna znamka za dinar. Za izdajo znamke so uporabili znamko za 85 par s prikazom lesne industrije iz frankovne serije »Industrija in glavna mesta« (izdano 12. maja 1966), katero so opremili z natisom nove vrednosti. Staro vrednost 0,85 din so prečrtali s tremi vodoravnimi črtami, pod njo pa natisnili novo oznako vrednosti 1,00. Natis v rdeči barvi je opravil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu. Prodajne pole obsegajo po 50 kosov.

VELIKANA PRETEKLOSTI

V februarju je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala dve znamki, s katerima je počastila dva velikana naše preteklosti. 4. februarja je izšla večbarvna znamka za 4,90 din v počastitev 200-letnice rojstva srbskega prote, vojvode, diplomata in književnika Matije Nenadovića. Na znamki je reproduciran slavljenčev portret, delo slikarja Uroša Kneževića (iz Narodnega muzeja v Beogradu). Po fotografiji Vladimirja Popovića je portret obdelal za znamko akad. slikar Andreja Milenković iz Beograda. Znamke je natisnila v heliogravuri tiskarna »VEB Deutsche Wertpapierdruckerei« iz Leipziga, Nemška demokratična republika. Naklada 450.000 znamk v običajnih prodajnih polah po 9 kosov. Velikost znamke je 27,5×32,8 mm, slike na znamki pa 23,5×28,8 mm.

Zobčanje je grebenasto 14. Matija Nenadović (Brankovina pri Valjevu 1777 — Valjevo 29. 11. 1854) je že v 17 letu starosti postal duhovnik, nato pa prota. Po umoru pomembnejših Srbov v takoj imenovani »seči knezova« (ubijanje knezov) je prišlo do srbskega upora proti Turkom. Nenadović je bil med organizatorji upora in je zato tudi sodeloval že v prvih bojih leta 1804, organiziral je oskrbovanje upornikov z orožjem, kasneje pa tudi sodeloval v pogajanjih s Turki. Zaradi vzpostavljanja diplomatskih stikov je potoval tako v Petrograd kakor na Dunaj in se izkazal kot dober diplomat. Med vstajo se je izkazal tudi kot borec, posebno v boju na Mišaru. V emigraciji po zadušitvi prvega upora je razvijal živahno aktivnost in poskušal na dunajskem kongresu zainteresirati velike sile za pravično rešitev srbskega vprašanja. Po izbruhu druge-

ga srbskega upora je neposredno podpiral upornike in organiziral ilegalno prenašanje orožja in streliva v Srbijo. Matija Nenadović ima poleg zasluga na vojaškem in diplomatskem polju tudi pomembno mesto v srbski književnosti 19. stoletja. O najpomembnejšem obdobju svojega življenja, o udeležbi v prvi srbski vstaji, je ob koncu dvajsetih let začel pisati »Spomine«, ki pa jih žal ni končal. To književno delo ima veliko vrednost zlasti za zgodovino razvoja vstaje v zahodni Srbiji in kot tako pomeni več kot spomini drugih udeležencev.

Šest dni kasneje, 10. februarja, je izšla tribarvna znamka za 1,50 din v počastitev stoletnice smrti makedonskega književnika Rajka (Ksenofonta) Žinzifova. Osnutek za znamko je naredil akad. slikar Andreja Milenković iz Beograda. Tudi to znamko je natisnila leipziška tiskarna vrednotnic in sicer v ofsetnem tisku. Naklada je milijon kosov v prodajnih polah po 9 znamk. Velikost znamke je 29×36 mm, slike na znamki pa 25×32 mm. Zobčanje je grebenasto 12 1/2.

Rajko Žinzifov (Veles 15. 2. 1839 — Moskva 16. 2. 1877) je bil nekaj časa učitelj v Priplepu in Kukušu, leta 1858 pa je odšel v Moskvo, kjer je končal zgodovinsko filološko fakulteto. Do smrti je nato učiteljeval na nekem od moskovskih licejev. V letih 1860 do 1862 je bil urednik in glavni sodelavec časopisa »Bratski trud«, kjer je zbiral makedonske in bolgarske študente. Napisal je okrog 40 pesmi in eno pripovedko, prepisal je večje število pesmi ruskih, ukrajinskih, čeških in poljskih pesnikov, prevajal je iz makedonščine v ruščino, objavljale članke v številnih časnikih in časopisih ter zbiral ljudske pesmi in pripovedke. V svojih pesmih je predvsem opeval slavno preteklost svojega naroda in njegovo trpljenje pod Turki ter izražal svojo žalost in domotožje, ker se ni smel vrniti v domovino.

Ob izidu znamk sta izšla tudi odgovarjajoča ovitka prvega dne (FDC) po 2,50 din za kos.

KOVINSKO PODJETJE
LJUBLJANA, KAMNIŠKA 41

IZDELUJE PO LASTNIH IN TUJIH PROJEKTIH:

- JEKLENE NOSILNE KONSTRUKCIJE V VISOKI GRADNJI
- ŽERJAVE IN ŽERJAVNE PROGE
- JEKLENE CESTNE MOSTOVE
- VRATA, OKNA IN PREDELANE MONTAŽNE STENE V POSEBNI SECCO IZVEDBI
- BALKONSKE IN STOPNIŠČNE OGRAJE
- REGALE ZA SKLADIŠČA
- VENTILACIJE TER ŽALUZIJE IN OSTALE KLJUČAVNIČARSKÉ IZDELKE

ZA CENJENA NAROČILA SE PRIPOROČAMO!

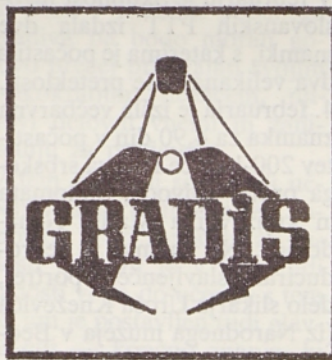
TEHNO — IMPEX

POSLOVNO ZDRUŽENJE KOVINSKO PREDÉLOVALNE
IN NEKOVINSKE INDUSTRIJE TER PREMGOVNIKOV

- »TEHNO-IMPEX« Z O. SUB. O., LJUBLJANA TOZD
- s p. o., 61001 LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 12
- P.O.B. 194/IV
- TEHNO-IMPEX« z o. sub. o., LJUBLJANA

»TEHNO IMPEX, IZVOZ-UVOZ, LJUBLJANA BEETHOVNOVA 12
IZVAŽA IN UVAŽA OPREMO ZA RUDARSTVO, GRADBENIŠTVO
ZA TEKSTILNO, STROJNO, KOVINSKO PREDÉLOVALNO IN DRUGO
INDUSTRIJO, ELEKTRIČNO OPREMO, KOVINSKO PREDÉLOVALNO
IN TEHNIČNO BLAGO, CESTNA MOTORNA VOZILA, VALJANE
IN VLEČNE IZDELKE ČRNE IN BARVNE METALURGIJE,
MEDICINSKE IN FARMACEVTSKE IN MEDICINSKE INSTRUMENTE,
STEKLO PORCELAN IN KERAMIČNO BLAGO. ZASTOPA TUJE
FIRME TER POSREDUJE V ZUNANJE TRGOVINSKEM PROMETU«.

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

LJUBLJANA

N. SOL. O.

TELEFON: H. C. 41 422 — ŽIRO RAČUN: 50103-601-11095 — BRZO-
JAV: GRADIS LJUBLJANA — POŠTNI PREDAL ŠT. 89/I TELEX:
31216 YU GRADIS

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA 134/a

- GRADI INDUSTRIJSKE, ENERGETSKE, LUŠKE IN HIDROTEHNIČNE OBJEKTE, MOSTOVE, CESTE IN DRUGE ZGRADBE, OBJEKTE DRUŽBENEGA STANDARDA IN STANOVANJA ZA TRG;
- IZDELUJE GRADBENE ELEMENTE, VSE VRSTE BETONSKIH PREFABIKATOV, KONSTRUKCIJSKE ELEMENTE IZ PREDNAPETEGA BETONA;
- IZDELUJE IN MONTIRA TIPIZIRANE INDUSTRIJSKE HALE IN MONTIRA GRADBENE KONSTRUKCIJE;
- IZDELUJE GRADBENE STROJE IN OPREMO;
- OPRAVLJA VSA HIDROIZOLACIJSKA DELA;
- IZDELUJE JEKLENE KONSTRUKCIJE;
- PROJEKTIRA VSE VRSTE OBJEKTOV;
- IZVAJA INVESTICIJSKA DELA V TUJINI;

SREČANJA

NI SEDANJOSTI BREZ PRETEKLOSTI

Frances Vidrova iz Clarendon Hills je bila lani poleti ponovno med nami. Že nekaj let prej se je pripravljala, da spet obišče svoje domače v Sloveniji. Seveda med željo in izpolnitvijo je marsikaj vmes, predvsem to, da so takšna potovanja povezana s precejšnjimi stroški in je treba zanje kar pošteno varčevati. Ko smo se tako lani spet po nekaj letih srečali z našo Frances, smo takoj z veseljem ugotovili, da se je čas ni čisto nič dotaknil, da je prav takšno dekle kakor je bila pred leti.

Kakor običajno, se je Frances spet naselila v Gledališki ulici v Ljubljani pri Silvi Danilovi, hčerki pokojne dramske umetnice Avguste Danilove, ki je znana tudi med ameriški rojaki. Kratko odmerjeni tedni obiska so Frances potekali med obiski sorodnikov in znancev. Z njimi smo jo srečali na izseljenškem pikniku v Škofji Loki 4. julija in zatem na družabnem srečanju izseljencev na kamniškem gradu. No, in že se je Frances spet poslavljala. Frances Vidrovo sem spoznala pred veliko leti. Že prej pa mi je o njej pripovedovala in mi kazala njena pisma takratna ravnateljica Zavoda za slepo mladino v Ljubljani. Frances Vidrova je bila namreč ustanoviteljica in prva predsednica enega najbolj delavnih in največjih krožkov Progresivnih Slovenk Amerike, krožka št. 9 v Chicagu, ustanovljenega 17. septembra 1947. Ta krožek je bil zelo prizadeven pri zbiranju pomoči za Slovenijo. Za seboj ima številne uspele akcije, največ pri pošiljkah učil za naše šole, posebej za zavod slepe mladine v Ljubljani ter za aparature, zdravila in drugo za naše bolnišnice. Iz zavoda za slepo mladino so vsako leto poslali na Matico vabila za rojake, ki so bili na obisku, da se udeležijo zaključne prireditve ob koncu šolskega leta. To je bil izraz posebne hvaležnosti za vse tisto, kar je

Frances Vider (na desni) s sorodniki na izseljenškem pikniku v Škofji Loki

zavod prejel od naših ameriških rojakov: za pisalne stroje za slepe, šivalne stroje, orglice za svoj orkester, plastelin za oblikovanje itd itd.

Spominjam se Frances Vidrove, spominjam se Josephine Tratnikove, Kati Bernikove in drugih, ki so obiskale te lepe posebej ganljive slovesnosti, na kateri so slepi otroci samozavestni in polni upanja v prihodnost recitali, peli, plesali in igrali.

Tisti, ki so bili takrat drobni šolarji, so seveda že zdavnaj odrasli in zaživeli samostojno življenje. A kjerkoli so, prav gotovo niso pozabili onih, ki so jim omogočili, da je bilo njihovo življenje kljub večni temi svetlo, polno vedrega zaupanja v prihodnost.

INA S.

DOMOVINA V BAČI

V Knežaku na Notranjskem smo se lani srečali z Albino Mršnik, 70-letno izseljenko, ki živi v Clevelandu že od leta 1925. Oče pa se je preselil tja že mnogo prej, leta 1913. V Ameriko za očetom je šla cela družina, še dva brata in mama. Zdaj so razseljeni po vseh krajih ZDA, ampak domovina je samo ena in to v Bači pri Knežaku.

Albina in njen mož sta imela v Clevelandu gostilno in si ustvarila družino. Hčerka je aktivna pevka pri pevskem zboru Zarja, ki je lani pra-

Albina Mršnik z znanim harmonikarjem Lojzetom Slakom

znoval 60-letnico, in je bila v tem času na gostovanju v stari domovini.

»Tu v Bači,« se spominja Albina, »smo živeli pod milim nebom. Takrat so bili hudi časi za nas Slovence. Zdaj pa so ti kraji prenovljeni. Vozimo se po moderni asfaltirani cesti. Vidimo nove šole, otroške vrte in pa predvsem mnogo lepih, novih stanovanjskih hiš.

Iz teh krajev se je v tistih časih izselilo v Ameriko najmanj trideset družin. V Clevelandu smo si ustvarili novo Slovenijo. Imamo vse, kar potrebujemo, revija Rodna gruda pa nas povezuje z domačimi kraji, tako da bi brez nje ne mogli več.

Rada bi živela tu v Bači in bila pokopana pod Snežnikom. V Ameriki je naša himna Vilharjeva pesem »Zagorski zvonovi premilo pojo«. Bila sem na gradu, kjer je nekoč živel ta veliki buditelj in zavedni Slovenec — ne zdi se mi prav, da je gradič tako zapuščen. Drugi narodi bolj spoštujejo svoje velike može.«

L. LESAR

ŠE SE KDAJ VRNITE!

Urednika Rodne grude sem videl na odru v Milwaukee, ko je spremljal ansambel Mihe Dovžana na turneji po Združenih državah. Žal nam je bilo, da se nismo imeli priložnosti srečati in izmenjati nekaj besed. Waukegančani smo hiteli na avtobus, ravno deževalo je, kot bi lilo iz škafa. Vsa čast ansamblu za kulturni in požrtvovalni uspeh. Občinstvo je bilo presenečeno nad tako lepim programom, kaj takega še ni bilo, ta nad vse lep program nam bo ostal v trajnem spominu. Vsa čast tudi vodji programa, on je res fant od fare.

ANDREJ MOŽEK,
WAUKEGAN, ILL. ZDA

SLADKE MISLI

Rodno grudo zelo cenim, ker prinaša toliko zanimivih novic iz naše, še vedno priljubljene prve domovine, kjer nam je tekla zibelka. Človek nikdar ne pozabi, kje se je rodil, ako je bilo dobro in slabo, a misli so še vedno sladke.

JENNIE JESENOVEC,
NORTH CHICAGO,
ILL. ZDA

FILATELISTI

Kljub zmanjšani, a prikupnejši obliki, toda ne v zmanjšanem obsegu ste začeli lanski letnik. Toda eno v njem sem le pogrešal. Marsikoga ste razveselili s tem, ko ste objavljali redno rubriko filatelija. Ne vem in ne razumem, zakaj ste to opustili. Zbiranje znakov v sodobnem svetu ni le konjiček ali hobby, temveč tudi del zgodovine in zemljepisa. V vašem filatelističnem kotičku sem razbral ozadje posameznih izdaj, kar je tudi spodbudilo moje zanimanje za zbiranje. Znamke po eni strani širijo znanje o tem našem svetu, nas izseljence širrom sveta pa povezujejo z rojstno domovino. Upam, da boste ustregli tej moji želji in ponovno uvedli redno rubriko za filateliste.

JANEZ PRIMOŽIČ,
CARINA, QLD.
AVSTRALIJA

PREBUJANJE NA SORŠKEM POLJU — FOTO: EGON KAŠE

RODNA GRUDA

SLOVENIJA

REVISTA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

MAREC

1977

LETNIK 24

ENGLISH SECTION
PAGES 19-26

3

Mati pred domačijo na Krasu — Foto: Milenko Pegan

MARIČKA ŽNIDARŠIČ:
MATERIN OBRAZ

Ko materin obraz zazrem,
ki vanj je gube čas zarisal,
vem, jaz ob njej vsa majhna sem.

Ko gledam v rjave ji oči,
vidim v njih le skrb, trpljenje,
prečutih sto in sto noči.

Ko te oči v solzah tope se
vsakokrat, ko jo zapuščam,
vem, ona vse prav vse prenese.

Ko gledam nje obleko revno,
vem, da za to obleko skrito
utripa ji srce pohlevno.

Ko gledam njene bele lase,
ki so bili nekdanj črni,
vem, da nikdar ne misli nase.

Ko gledam njeno trdo dlan,
ki je vsa žuljava od dela,
vem, v njej zaklad je zakopan.

Ko materin obraz zazrem,
ki vanj je gube čas zarisal,
vem, jaz ob njej vsa majhna sem.

DEAR READERS,

ENGLISH SECTION

The Editor of "Triglav", a joint publication of some Slovene societies in Australia, discusses, in the editorial for the December copy of this magazine, "the faith in existence". He writes about how important it is for the Slovene emigrant communities to be active in all fields of creative endeavours, cultural in particular, and how we should all try hard not to seem insignificant to ourselves. Then he goes on to mention a few events important for Slovenes in Australia, which have strengthened their faith in their own national existence. He finds this question particularly suitable for discussion at a time when our fellow-countrymen in Australia were celebrating the centenary of Ivan Cankar's birth by the unveiling of a monument to the great writer. What could strengthen their faith

in their own national existence more than the unveiling of the Cankar monument!

The Slovene community in Australia is comparatively young and rather small in size. Most of its members came to Australia during the last twenty-five years, which is certainly not a long period of time. They have adjusted themselves to the new environment and have become part of it and, with the help and understanding of their second homeland, which soon realized the value of the cultures brought along by its new citizens, they have devoted a

great deal of their time and strength to endeavours for preserving their national identity. The native tongue of the first generation of emigrants, of course, cannot be the first language of the second generation, but everything should be done so that it will be their second language. The majority of our fellow-countrymen in Australia, as well as in other foreign countries, are becoming increasingly aware of the fact that their national existence would be inevitably doomed to an end if there didn't exist strong bonds between them and their original

native-land, their mother-nation and their mother-country. It is precisely upon the strength of such bonds that the strength of their faith in existence often depends. People who deal with the questions concerning Slovene emigrants in more detail have recently had several good reasons for not being pessimistic about their work. The unveiling of the monument to Ivan Cankar in Australia and to Simon Gregorčič in Canada, the opening of the Slovene Heritage Center in the United States, the increasing activity of various societies among our fellow-countrymen temporarily working abroad, on the one hand, and increasing interest in emigration problems on the part of our self-management society, on the other, prove that we can be optimistic about the life-forces of our fellow-countrymen abroad. JOŽE PREŠEREN

December 19th, 1976 will remain an important milestone in the history of the Slovene community on the Fifth Continent. At the ceremony upon the unveiling of the monument to the Slovene writer Ivan Cankar, where my colleague Milan Kučan and myself were present as the representatives of S. R. Slovenia, this idea, expressed in the same or very similar words, could be heard a number of times. Our fellow-countrymen who expressed this idea spoke with pride and with due satisfaction, aware that they had accomplished an important task. Why shouldn't they feel proud, after all. The unveiling of the monument on the piece of land belonging to "Triglav" was, and will remain, a great cultural action through which the Slovenes in Sydney and all over Australia joined in the celebration of the 100th anniversary of Cankar's birth, which was most solemnly celebrated in their native land. When we speak about the cultural action initiated and realized by our fellow-coun-

MONUMENT TO IVAN CANKAR UNVEILED

A SLOVENE HOLIDAY IN SYDNEY

trymen so far away from their native land, we can distinguish several cultural dimensions of this action. Firstly, there is the idea to show honour and respect to the spiritual giant of the Slovene nation, this idea being conceived in an environment which does not look particularly favourably upon ideas and actions which bring no material advantages. Then there is the bust of Ivan Cankar, made by the academic sculptor Zdenko Kalin, which is in itself a fine work of art. There is also the architectonic setting, the work of architect Žigon, which symbolizes, in a large block of stone, the giant among our mountain

peaks — Triglav — the name which is so often present in the Slovene communities abroad. Further, we must mention the hard-working hands of our fellow-countrymen who were coming to the "Triglav" land with sincere devotion and great enthusiasm and did whatever had to be done in order to give the whole monument the desired shape. As the builder, Karel Samsa has certainly distinguished himself, but the records of the "Triglav" society contain a long list of those who have devoted most of their spare time to the building of the monument. Moreover, our fellow-countrymen didn't want to mark the

centenary of Cankar's birth by erecting the monument only. They also organized several cultural events, which point to the further cultural dimensions of the celebration. Thus we were able to see a lovely program performed by the children who attend the part-time Slovene school and prepared with the help of their "tetka Marisa" ("Auntie Marisa"), as they call their Slovene teacher, Marisa Ličan. The play they performed, "Snow-white", and their recitations and songs, brought tears to the eyes of many present. A lot of hard work and self-denial, as well as courage, had been necessary in order that the Slovenes in Sydney were able to see one of the most demanding plays by Cankar, "Hlapci". The singing choir, which represents the oldest form of activity of the "Triglav" society, held several concerts of Slovene songs. Then there was the so-called "Cankarjev tabor" (The Cankar Camp) which showed the knowledge of the native tongue acquired

Žužemberk is the seat of Slovene region Suha Krajina. The ancient castle which was burnt down during the last war is now rebuilding. — Photo by: Sveto Busič

by the children who attend regular lessons of the Slovene or other Yugoslav languages. A number of men's and women's teams took part in a bowling competition, bowling being the most popular sport among our emigrants. We could go on enumerating the various activities in which the Slovenes in Sydney engage and which were greatly revived of initiated during Cankar's Year.

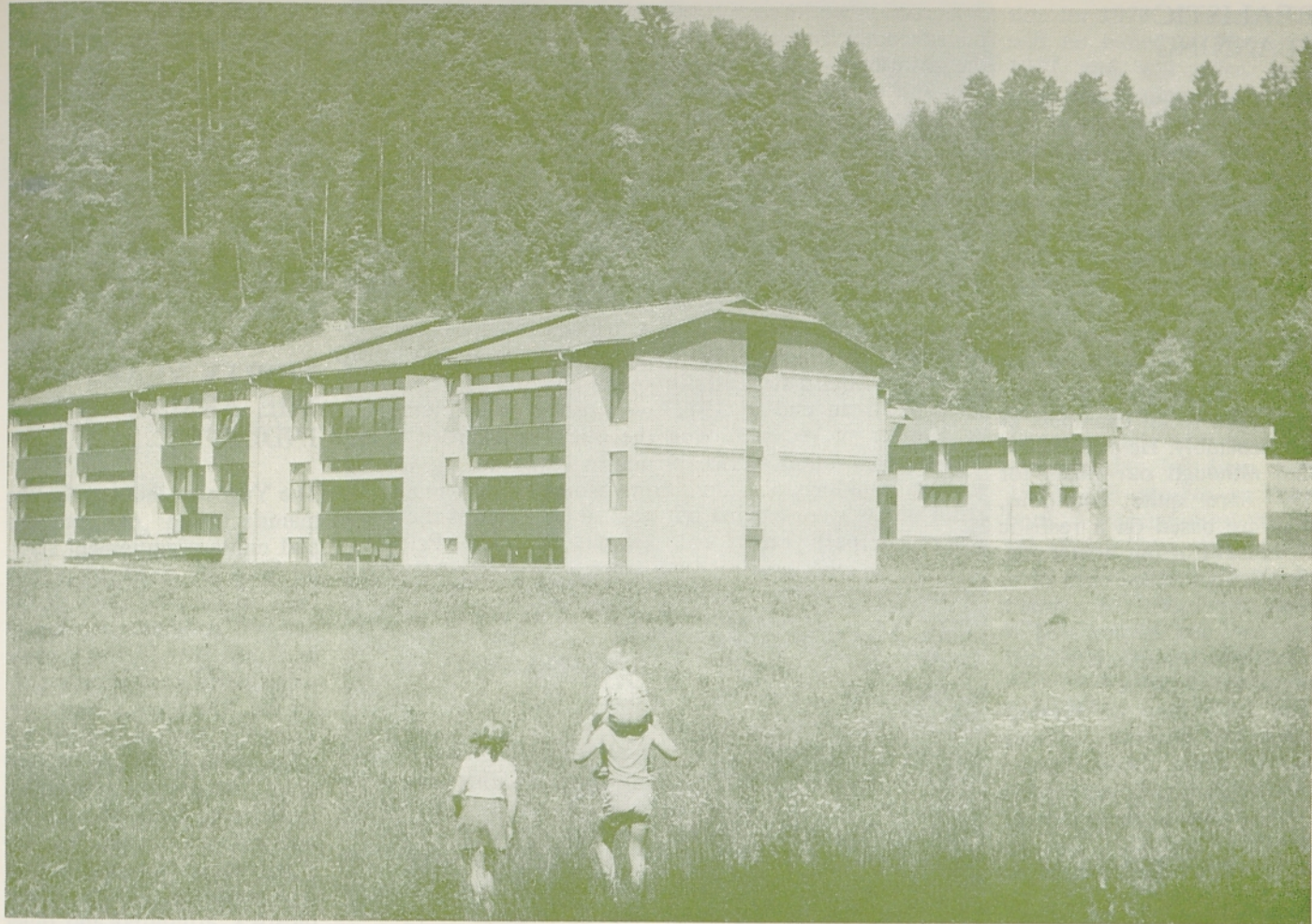
The celebration reached its culmination on Decemb. 19th 1976 when, the "Triglav" land was crowded with people from the early morning till late at night. The shortage of petrol (apparently due to strikes in oil-refineries and the distribution network) which had lasted for several weeks, couldn't prevent a great number of Slovenes from Sydney and the delegations of almost all Slovene societies in Australia from coming. The

main celebration was opened by the Chairmen of the Committee for the Cankar monument, Jože Čuješ. While the Australian, Yugoslav and Slo- Among the se present were being played, the flags of Australia, Yugoslavia and Slovenia were raised on flagpoles near the monument. Several distinguished personalities of Australian public and political life: the leader of the Australian Labour Party, Mr. Gough Whitlam, Senator Tony Mulvihill, the representatives of the NSW provincial government, the Mayor of the commune in which the "Triglav" land is situated, and several others. The guests of honour included also the representatives of the S. F. R. Yugoslavia, led by Ambassador Aleksander Šokorec, the representatives of the Yugoslav Consulate-General and the delegations from Slovenia. Several spea-

kers congratulated the members of the "Triglav" society upon their holiday and success in their endeavours for preserving and promoting the culture of the nation they originate from. The speech delivered by Milan Kučan, the Secretary of the Conference of the Socialist Alliance of the Working People of Slovenia received a particularly warm welcome. In his carefully composed and concise speech, Milan Kučan presented an outline of the life and work of Ivan Cankar and the important role he had played in the Slovene and Yugoslav as well as in the international cultural arena. Our fellow-countrymen were pleasantly surprised when they heard how much Mr. Gough Whitlam knows about our writer and his work. When Mr. Whitlam spoke about Cankar he placed him among those writers who deserve world-

wide recognition. He also mentioned the endeavours made by the Australian authorities to enable newcomers to join the Australian society as its equal members as quickly as possible. He pointed out several times that the Australian society firmly rejects any form of national assimilation and appealed to all those present to preserve and promote their national identity and the culture of the nation from which they had come, for the multi-cultural nature of Australian society and the mutual interaction of various cultures increasingly enrich this society.

The main celebration upon the unveiling of the monument was followed by friendly informal meetings of our countrymen from all over Australia. They talked about their life and work in their associations and societies; about the good and bad expe-

Modern elementary school at Mengeš — Photo by: Ančka Tomšič

periences they'd had in their cultural work, in preparing special radio programs and organizing lessons in their native tongue, and about hundreds of other things concerning their private life and the activities of their societies. A group of young, promising musicians, "Mavrica" ("The Rainbow") contributed to the pleasant atmosphere and high spirits of everybody present and the Slovene song could be heard all over the "Triglav" land. But even in this atmosphere thoughts wandered back to Ivan Cankar again and again, and everybody agreed that "their" Cankar will further strengthen the bonds between them and their native land and that they will thus represent an even more important link in the friendly cooperation between Austria and Yugoslavia.

DRAGO SELIGER

NEWS

PRESIDENT TITO'S NEW YEAR'S MESSAGE

In this New Year's message, which was broadcast on Yugoslav radio and T. V. stations, the President of S.F.R. Yugoslavia, Josip Broz Tito, pointed out that the year which had just passed would be remembered as a very important one for the development of our self-management society and for the strengthening of Yugoslavia's position and role in international relations. In our social relations, said President Tito, a new quality — a greater sense of responsibility of each individual and society as a whole — is constantly in-

creasing; the awareness of common goals and ways in which the latter are to be achieved is growing ever stronger. President Tito pointed out that the unity of the working people of Yugoslavia is now firmer than ever before. This is because it is based on complete equality, common responsibility and the increasing awareness of all Yugoslav nations and nationalities that only this kind of Yugoslavia can ensure a better future for everybody. »Finally I would like to express my wish,« concluded President Tito, »that my words and the information on everything that we are creating in our socialist society may reach our fellow-citizens who are temporarily living far away from their homeland as well as our fellow-countrymen who had to leave their native country a long time ago but are nevertheless still deeply

attached to it.« President Tito then wished all our working people in Yugoslavia and abroad a lot of happiness and success in the New Year.

PRESIDENT TITO — THE FIRST DOCTOR OF MILITARY SCIENCES

Upon the Day of the Yugoslav People's Army, December 21st, the President of the Republic and the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Yugoslavia, Marshal Josip Broz Tito was solemnly awarded the diploma of the first Doctor of Military Sciences. The ceremony was held at the Centre of Military Academies in Belgrade, and the decision to award this title first to President Tito had been unanimously reached by the Pedagogical and Research Council of the Centre.

REALISTIC PLANNING

Before the New Year's holidays all chambers of the Assembly of the Socialist Republic of Slovenia passed a resolution about policy for the realization of the middle-term plan of development of our republic for 1977. The President of the Executive Council of the Assembly of S.R. Slovenia, Andrej Marinc, presented an account of the draft of the resolution to all chambers of the Assembly. He pointed out that although our plans for 1977 are quite ambitious, they are based on a realistic assessment of our actual possibilities, provided each of us feels responsible for common progress and is prepared to contribute towards it according to his abilities.

The 1977 plan of development of Slovenia includes, among other things, further construction of a modern road network, the modernization of railways, the accelerated construction of several power-stations, e.g. the nuclear power-station at Krško, the thermo-electric power-station »Šoštanj IV« and the hydro-electric power-station on the River Drava, »Srednja Drava III.«

IMPORTANT ACHIEVEMENTS IN 1976

During 1976 a number of projects which are of great importance for the Slovene economy as well as for various social activities were completed. Here we must mention, among other things, the two new gas-fired thermo-electric power-stations at Brestanica and Trbovlje, a new steel rolling-mill at Jesenice, the factory for magnephite cellulose at Krško, two factories for chipboard at Cerknica and Nova Gorica and the new paper-mill at Medvode. The paper-mills at Vevče and Radeče were expanded and modernized. A refrigerating and meat-processing plant was built at Murska Sobota. In addition to this

construction works were completed on the first section of the Maribor—Celje motorway and on the new international airport near Maribor. A part of the new Bernardin hotel and tourist centre near Piran was built and the building of two hospitals, in Maribor and Nova Gorica, was completed. The construction of a new Faculty of Economics in Ljubljana and a Teachers' Training College in Maribor was also successfully brought to an end in 1977. A number of reconstruction and modernization works on various buildings and industrial plants were carried out during the past year as well.

THE MOST POWERFUL TRANSMITTER IN EUROPE

With the new year Radio Belgrade began broadcasting from its new medium-wave transmitter with a power of 2,000 kWh; this transmitter is considered to be the most powerful medium wave transmitter in Europe. The new transmitter enables the transmission and reception of Radio Belgrade over the entire territory of Yugoslavia during the day; at night, when general conditions for transmission and reception are better, the radio-waves of Radio Belgrade spread all over Europe as well.

YUGOSLAV SPORTS CHAMPIONS OF THE YEAR

At the end of December the editorial board of the newspaper »Športne novosti« (»Sports News») announced who had been elected the Yugoslav sports champions of 1976. The titles were solemnly awarded in Zagreb and were based on an extensive survey in which a number of reporters and sports specialists had participated. Among women, the title went to Mirjana Jaušovec of Maribor, the 1976 European ten-

nis champion, and to Mate Ljubek among men. He won a gold and a bronze medal in canoeing at the Montreal Olympics. The best men's team was the basketball team who won the silver medal in Montreal and the best women's team was the handball team of Radnički, Belgrade — the Yugoslav and European champions of 1976. A few days before the ceremony in Zagreb the 1976 sports champions of Slovenia were also chosen. Here again the title was awarded to Mi-ma Jaušovec among women; the Slovene champion of the year among men is the young swimmer Borut Petrič of Kranj.

AN ANALYSIS OF SELF-MANAGEMENT

A short time ago the publishing house »Anthropos« in Paris published a French translation of the book by Edvard Kardelj, entitled »The Contradictions of Social Ownership in a Socialist System«. Several well-known French critics have presented favourable reviews of the book and pointed out that this book represents »an analysis of self-management which reveals the complex nature of the realization of an idea which is in its formulation actually quite simple.«

THE STABLE DINAR

The West German press has recently published a number of favourable reports on the Yugoslav policy for economic stabilization and the stability of the Yugoslav national currency connected with it. During the past two years the Yugoslav dinar has been a stable currency with respect to the West European currencies, which is, undoubtedly, proof of a more rational and careful economic policy. The stable dinar has, however, its bad point as well; for foreign tourists, holidays in our country have become all the more expensive.

INCREASE IN EXPORTS

In 1976 the Yugoslav economy exported a total of 4,670 million dollars worth of goods, which means that the value of our exports increased by 20% as compared with the previous year. During the same period imports decreased by about 6%.

THIRTY YEARS OF THE ARMAMENTS INDUSTRY

The Yugoslav industry for the manufacturing of weapons and military equipment started with its production way back in the first days of the national resistance movement in World War II, but it made particularly great progress after the War when it began developing systematically, together with the rest of the economy. At present production includes all kinds of weapons and military equipment, ranging from guns, mortars, anti-tank weapons, all types of explosives, armoured and other vehicles, to the most up-to-date kinds of planes and helicopters. The growth of our armaments industry will be further promoted, so that in the future only 20% of the needs of our Armed Forces will have to be covered by imports.

»KRKA« IN KENYA

In January trial production was started at the new pharmaceutical factory »Dawa« in Nairobi, Kenya. The factory has been set up by the pharmaceutical factory »Krka« of Novo mesto together with Kenyan partners. At the start the new factory will employ for general medical use. At 160—200 workers and will manufacture pharmaceuticals first the factory will be managed by Yugoslav specialists, who will then gradually train the local people to do their work. »Krka« also took the responsibility for the organization of marketing and a medical information-advertising network.

ROOM FOR ONE MILLION TOURISTS

With respect to its tourist offer Yugoslavia belongs to those countries with a highly-developed tourist trade. In our hotels, tourist villages, private rooms, motels and camping-sites, we can put up as many as one million tourists at a time. Accommodation capacities are the greatest in Croatia.

MORE YUGOSLAV-MADE MOTOR VEHICLES

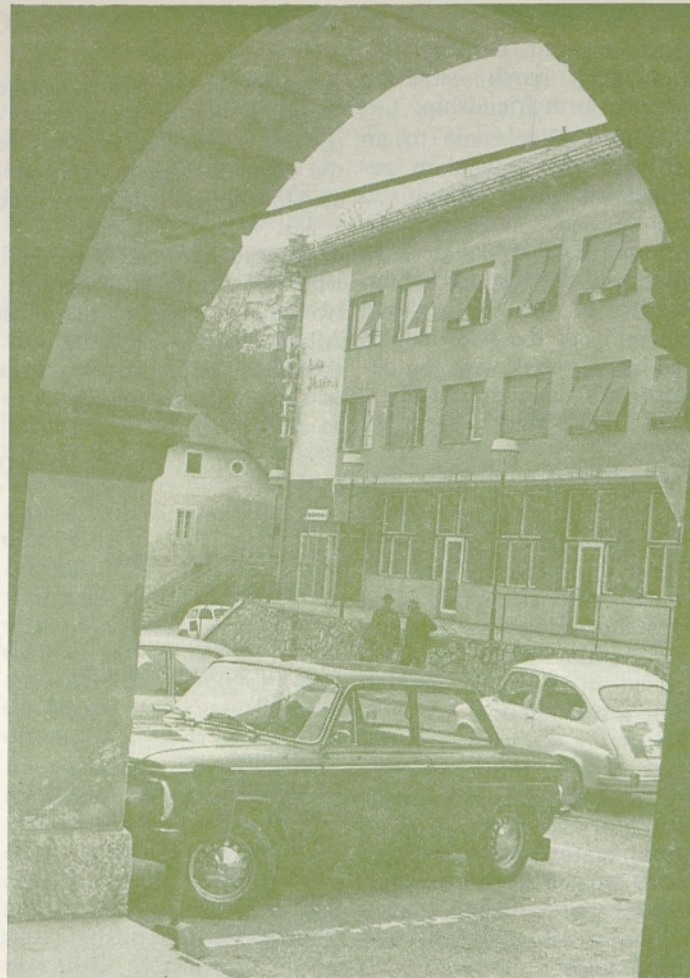
Last year the automobile factory »Crvena Zastava« of Kragujevac reached a record production — 160,630 motor vehicles. In 1977 this factory plans to offer to the Yugoslav and foreign market a total of 187.000 private cars and 10,400 other motor vehicles. Apart from the standard types of cars two new versions of the popular »Zastava 101«, the »Zastava 101 Super« and a version with three doors, are to be manufactured. According to the production plan the manufacturing of sports cars is to be started this year as well.

THE 1976 KRAIGHER AWARDS

On January 4th, it was ten years since the well-known Slovene politician and economist, Boris Kraigher, tragically lost his life. In his honour special awards are given every year to those people who have distinguished themselves in the field of the Slovene economy. This year's traditional Boris Kraigher awards were given to the following: Franc Braniselj, Stane Koselj, Alojzij Libnik, Janez Verovšek and the team of five constructors of transport equipment, employed at »Metalna«, Maribor.

ANTON INGOLIČ CELEBRATES HIS 70th BIRTHDAY

The Slovene writer Anton Ingolič, who is well-known to a

The Bela Krajina Hotel in Metlika — Photo by: Sveto Busič

lot of our countrymen abroad for his works dealing with the life of Slovene emigrants, celebrated his 70th birthday on January 5th. Up till now he has written 50 books. Including the translations into other Yugoslav and foreign languages the collection of his works contains almost 140 books. The book which has been translated the greatest number of times is his novel »Gimnazijka« (»The High-School Girl«). His second most popular work is a book for the young, »Tajno društvo PGC« (»The PGC Secret Society«). At present, Anton Ingolič is still continuing his creative work with no less artistic vigour than before and is taking an active part in various fields of social life. His all-round activity includes also work for the Executive Board of »Slovenska Izselska Matica«. The Editorial Board of »Rodna Gruda«,

too, would like to extend their sincere congratulations to Anton Ingolič for his jubilee.

FILM OF THE YEAR

Among Yugoslav films, the film »Atentat v Sarajevu« (»Assassination In Sarajevo«), directed by Veljko Bulajić, attracted the greatest number of cinema-goers — over 1,200.000. Each Yugoslav-made film was seen by an average of 450,000 people. The most popular among the imported films was the American film »Jaws«.

THE PREŠEREN COLLECTION '78

When publishing books from its 1977 collection, the publishing-house »Prešernova družba« already presented the program of its annual collec-

tion for 1978. This collection will be issued in November 1977 and will offer, apart from the Prešeren Calendar, the following books to its subscribers: the novel »Enainštideseto leto« (»1941«) by Janez Vipotnik, »Pesmi« (Poems), an anthology of poems by Oton Župančič, the travel book »Živa in nova Afrika« (»Africa-Alive and New«) by Jože Šircelj, and »Podobe sodobnega sveta« (»Images of a Modern World«) by dr. Avgustin Lah and Matjaž Lah. Those readers who pay their subscriptions by June 30th, 1977, will receive an extra book, a translation of the novel »Pesem črne ulice« (»The Song of the Negro Street«) by James Baldwin. The subscription rates for the 1978 collection are 90 dinars for paperback and 150 dinars for hardback.

THE WORKS OF PRESIDENT TITO IN GERMAN

Under title, »Yugoslav Road to Socialism and Nonalignment«, for the first time in German, in Munich and in Vienna simultaneously, a book has been published containing a selection of speeches and articles by President Tito. The preface to this edition, which has 640 pages, is by Immanuel Birnbaum.

The prospectus issued by the editors heralding the publication of the book states that it is a representative selection of all the substantive aspects of political thought and work of the Yugoslav President and goes on to give a brief biography.

The speeches and articles by the Yugoslav President, stresses the publisher, mirrors a political concept which has meanwhile gained international significance under the name of »The Yugoslav Road« or »The Yugoslav Model«, which goes not only for Europe but also for the countries of the so-called Third World. »Proceeding from the liberation struggle of the peoples of Yugoslavia during the second world war, Tito takes a posi-

tion in regard to many current problems concerning his country and the main questions of world affairs. The national question, which is constantly at the core of attention in multi-national Yugoslavia and its practical significance for the political structural development of the country; the system of worker self-management, which is the object of polemics both in the East and in the West; the ideological and political foundations of the principles of non-alignment; the meaning and substance of active peaceful coexistence between countries with different social systems and the political and social right of people to self-determination are but some of the topics which Josip Broz Tito brings up in his works,« underlines the publisher of the book »Yugoslav Road to Socialism and Nonalignment...«

THE "BROTHERHOOD AND UNITY" TRAIN

Every other year, in early June, a train with about one thousand passengers departs from S. R. Serbia for S. R. Slovenia. And in alternate years, a train departs from Slovenia with the destination of Serbia.

This is not a workday train — it is called the »Brotherhood and Unity« train. Serbs and Slovenians exchange a visit, keeping up a friendship that began in the War. When the Fascists divided up occupied Yugoslavia, northeastern Slovenia was attached to the German Reich. In the first years of occupation, the fascist began their reprisals against Celje, Ptuj, Ormož, Slovenj Gradec and their environs. had to leave their homes.

Large numbers of trains with over eight thousand refugees departed for Serbia (Čuprija, Čačak, Kruševac, Užice, Zaječar, Arandjelovac, and other places), where they found their new homes. The people of Serbia received them with open arms, although they were themselves in a difficult

situation. Many Slovenians joined Partisan detachments. And this harsh situation forged a firm friendship.

When the War came to an end and the Slovenians returned to their abandoned homes, friends began to visit one another. And then, 15 years ago, the formal demonstration of the brotherhood and unity of the two peoples was inaugurated, with the departure of the first »Brotherhood and Unity« train in 1961.

Like those before them, this year's visitors from Serbia were given an extraordinarily festive reception in Slovenia. Towns were decorated with flags and welcoming banners, and the day when the train arrived in Slovenia has become a real national holiday. Welcoming the visitors in the name of their hosts, the President of the Slovenian commune of Maribor, Gorazd Mazej, statedd »Our brotherhood, created in the harshest days of our common, trying history, is immeasurable and irrevocable«.

The three days the guests from Serbia spent in Slovenia were filled with countless personal meetings, joint excursions, and celebrations. The visitors acquainted themselves with the newest achievements of the workers of Slovenia, and the new-traditional meetings of selfmanagers and communal delegations were held.

The »Brotherhood and Unity« train was sent off with the same warmth and affection that met it. Friends took their leave with tears in their eyes, promising one another to meet again as soon as possible. All the train stations were decorated with flowers, such as in Pragersko, the embarkation point for those staying in Ptuj, Ormož, and Slovenska Bistrica. In Celje the train was boarded by the guests that had been in Velenje, Laško, and Šoštanj. At Zidani Most those staying at Jesenice and other points in Gorenjsko got on board.

FROM YUGOSLAV LIFE

NATIONAL COMPOSITION POPULATION

A special characteristic of the Yugoslav multinational community is that representatives of every nation and nationality of Yugoslavia live in every republic and province. Some of the republics are more homogeneous national wholes, such as Slovenia, which is inhabited by ninety-four percent Slovenes.

The multi-national Yugoslavia is inhabited by six nations, who constitute 86.7 percent of the entire population, and twelve nationalities, the most numerous of which are the Albanians (6.4 percent) and Hungarians (2.3 percent), all the other nationalities constituting each less than one percent of the entire population.

	1961 in '000s	%	1971 in '000s	%
TOTAL	18,549	100	20,523	100
Nationally declared				
Montenegrins	514	2.8	509	2.5
Croats	4,294	23.2	4,527	22.1
Macedonians	1,046	5.6	1,195	5.8
Moslems as nationality	973	5.2	1,730	8.4
Slovenes	1,589	8.6	1,678	8.2
Serbs	7,806	42.1	8,143	39.7
Albanians	915	4.9	1,310	6.4
Bulgarians	63	0.3	59	0.3
Czechs	30	0.2	25	0.1
Italians	26	0.1	22	0.1
Hungarians	504	2.7	477	2.3
Rumanians	61	0.3	59	0.3
Ruthenians	39	0.2	25	0.1
Slovaks	86	0.5	84	0.4
Turks	183	1.0	128	0.6
Gypsies	32	0.2	78	0.4
Ukrainians	—	—	14	0.1
Wallachians	9	0.0	22	0.1
Others	47	0.3	51	0.2
Nationally undeclared in accordance with Art. 41 of the Yugoslav Constitution	—	—	33	0.2
»Yugoslavs«	317	1.7	273	1.3
According to region of habitation	—	—	15	0.1
Unknown	14	0.1	67	0.3

FROM »YUGOSLAV LIFE«

FIVE LANGUAGES IN PUBLIC LIFE

Every delegate to the Assembly of the Socialist Autonomous Province of Vojvodina may speak in his native tongue at the sessions. This is a matter not of courtesy but his right. The Constitution of this socio-political community, which is inhabited by a tenth of the Yugoslav population, states that the Serbo-Croatian, Hungarian, Slovak, Rumanian and Ruthenian languages are equal.

This constitutional right has further been elaborated in the statutes of all the forty-four communes in Vojvodina. It is notable that for instance, some communes have even expanded the number of equal languages in the communes as a whole or in certain localities, depending on the population make-up, to include Czech and Bulgarian. The provisions on language equality are in keeping with the national composition of the population in each region. Business in the Assembly of the Socialist Autonomous

Province of Vojvodina evolves in five languages of the nations and nationalities. This means, for instance, that a speech held in one language is translated into the other four. Increasing numbers of delegates avail themselves of this constitutional right. Bills as well as other regulations, are prepared in the languages of the nations and nationalities, and all matter for the assembly debates are printed in the languages of the delegates. Also the »Delegatski Glasnik« (Delegates' Herald) issued by the assembly is in five languages.

BETTER TO ERR IN ONE'S OWN LANGUAGE

The communal judiciary in five communes, depending on the national composition of the population of the area hold proceedings only in Serbo-Croatian, in eighteen communes in two languages, in eleven communes in three, in five communes in four, and in one commune in all five languages, for this is the national picture of the population. Or, in other words, everything is done to carry on proceedings in the twenty-nine communal courts in Hungarian, fourteen in Slovak, nine in Rumanian, six in Ruthenian, etc. In the district judicial institutions proceedings must be carried on in four languages and in the town of Pančevo as an exception in six.

In the communal courts of this province in one year alone in 1250 cases the entire proceedings were conducted in the languages of the nationalities, and in almost ten

thousand cases partly so. This is great headway, but there is still a lot to be done. The objective difficulty is caused by the fact that there are still insufficient numbers of experts among the nationalities and there is also hesitation among these staff owing to difficulties with the terminology.

»Better that applications or complaints are written in our own languages and to 'err' because of an ignorance of the terminology than to violate anyone's constitutional rights«, they say in Vojvodina.

Indeed, Vojvodina does not wait with its hands in its lap and is constantly doing everything it can to improve matters. Because, national equality is one of the rare fields in which »nothing is ever solved for all times«. With regard to staff, it is customary to credit and grant scholarships to students of law as well as novices. The judicial authorities adjust their organization and systematization of posts to the new tasks. Because of this in all the regular courts and prosecutors' offices in the province, of the total 703 posts, 144 have been set aside for members of the Hungarian nationality, twenty-eight Slovak, twenty-three Rumanian, six Ruthenian and 502 for staff of other nationalities for the principals in judicial functions.

All the members of the nationalities in Vojvodina have daily, weekly and youth and children's papers in their own languages. The Hungarians have their daily »Magyar Szo«, the Slovak the weekly »Hlas Ludu«, the Rumanians the »Libertateu«, the Ruthenians »Rusko Slovo«. The

Novi Sad radio station broadcasts its entire programme in five languages of the nations and nationalities of Vojvodina. They also have a ramified publishing activity. Recently, the newly built television station of Vojvodina began to broadcast in five equal languages.

»ISKRA» ON THE RIGHT ROAD

The »Iskra« combined enterprise, to which the foundations were laid at Kranj, Slovenia, thirty years ago, has grown from a small factory into a giant which comprises ten of the biggest enterprises in Yugoslavia. Its output constitutes a quarter of the value of all Yugoslav electrical-engineering production.

It is almost not possible to count up all the factories and basic organizations of associated labour of this enterprise. They employ thirty thousand workers. For the requirements of so large an organization an export-import enterprise and scientific institute with head offices in Ljubljana have been founded. We have asked some of the »Iskra« workers what changes are brought about in their surroundings by the future law on associated labour, and received mostly concise but extremely clear answers:

»We are united on the principles of a combined enterprise. The basic organizations of associated labour have wide autonomy, but also common functions. The draft of the law on associated labour for »Iskra« as a whole confirms some existing relations, and also certain chan-

ges are inevitable. In the first place this goes for accounting and the distribution of the income.

That those who earn the income really also manage it has been confirmed by numerous workers at the machines. For instance, they resolved themselves to allocate seven percent to the solving of their crucial problem, housing. A home can be obtained from these resources in one of the following ways: a credit for construction through the Solidarity Fund or through purchase in personal ownership against monthly instalment payments the amount of which depends on the sum received in loan.

The average receipts of the »Iskra« employees come to just over 4000 dinars monthly — for Yugoslavia a good average, but »Iskra's« employees claim that they are not quite satisfied. Owing to this a series of decisions have been passed which are responsible for even greater productivity.

»We are also satisfied that considerable funds are allocated to our further schooling«, said many young men and girls working in »Iskra's« various workshops. This year alone, for instance, scholarships are received by 540 young people, while no less is the number of those who receive additional training on the job.

FROM »YUGOSLAV LIFE«

The illustration from the book about space planning in Slovenia private cars ought to get out of local public traffic

LOS ESTUDIOS EN YUGOSLAVIA

A muchos extranjeros les llama la atención al llegar a Yugoslavia el hecho de que agui "todos estudian". Claro que exageran un poco pero, los números dicen que en Yugoslavia hay 160 estudiantes cada 10.000 habitantes. Esta cifra no es superada más que por la URSS, 190, siguiendo Francia con 123, Gran Bretaña con 92 y Checoslovaquia con 91.

Durante el año académico 1975—76 se registraron en Yugoslavia 383.801 matrículas estudiantiles, habiendo correspondido 241.055 de ellas a estudiantes regulares, con asistencia normal a clase. El resto estuvo constituido por los estudiantes libres, jóvenes que trabajan y estudian. Los estudiantes libres disfrutan de un estatuto universitario especial que no les obliga asistir a las clases sino simplemente a rendir exámenes normalmente, pagándose ellos mismos el importe de sus estudios. Los estudiantes regulares, al contrario, gozan de matrícula gratis.

Todo ciudadano de la RSF de Yugoslavia puede convertirse en estudiante sin consideración de edad, antigüedad laboral, origen o preparación escolar previa. Lo único que tiene que hacer es pasar un examen complementario de admisión, relacionado con el campo que habría estudiado de haber estado inscrito en algún centro de enseñanza media preuniversitaria, quedando así capacitado para ingresar normalmente en la Universidad. Todos los alumnos de enseñanza media e instituto de bachillerato tienen acceso a la Universidad (Facultades, Escuelas superiores o Escuelas universitarias) si cumplen con las condiciones que establecen los estatutos de las Escuelas de enseñanza superior. Este corre a cargo de cada una de las Facultades por separado y de acuerdo con los reglamentos universitarios y sociales. A veces es necesario pasar un examen de admisión previo a la matrícula, y otras basta con disponer de calificaciones sobresalientes

PÁGINA EN ESPAÑOL

durante el bachillerato. Las instituciones de enseñanza superior tienen una matrícula acorde con sus capacidades y con la demanda existente por los cuadros a cuya formación se dedican.

En ciertas Facultades en las que el trabajo práctico es muy necesario, los estudiantes libres disponen de prácticas nocturnas especiales. Los gastos planteados por la matrícula y costos de los estudiantes libres suelen correr a cargo de las organizaciones laborales en las que éstos están empleados. Hay Facultades en las que no existe la matrícula libre. Se trata de las de Medicina, Estomatología y Escuelas de Arte. El programa de actividades prácticas de estas Facultades es demasiado extenso como para poder ser seguido por quienes no se dedican exclusivamente al estudio.

El extranjero interesado notará otra cosa. Que en Yugoslavia nunca se dice *voyala Universidad sino voy a la Facultad*. La Facultad es una célula universitaria en gran parte independiente. En todas las Facultades se estudia un grupo de ciencias afines. Ciertas facultades están divididas en secciones o grupos, siendo la Universidad la organización administrativa de las Facultades de una ciudad y dedica a la sincronización del trabajo de las diversas Facultades.

En Yugoslavia hay 296 instituciones de escolaridad superior y en ellas se forman más de 300 perfiles diferentes e expertos. De este número global el desglose arroja 145 Facultades, 14 Escuelas de Arte, de 300 perfiles diferentes de 6 escuelas superiores y 131 facultades. Por definición, las Escuelas superiores no están incluidas en la Universidad aunque su sistema de estudios no se diferencia tanto del de las Facultades y Escuelas de Arte. Todos los estudiantes inscritos en ellas gozan también de del estatuto

estudiantil y de todos los privilegios que del mismo se derivan para los ciudadanos recibidos. Los privilegios extraescolares del estudiante se renieren en general a diversos descuentos. Descuento en el transporte urbano, descuento en los precios de entradas a teatros y conciertos y descuentos en avión, tren o autobús. El privilegio más importante es, quizá, el derecho de residencia universitaria.

Lo más frecuente es que el estudiante regular sea mantenido durante sus estudios por su familia. Aquellas familias que no disponen de condiciones materiales suficientes para ello, pueden recurrir a las becas o los créditos estudiantiles. Tanto las becas como los créditos se conceden a través de concursos abiertos, y pueden recurrir a ellos todos los estudiantes procedentes de familias cuyos ingresos no excedan lo estipulado. Las becas son concedidas por do por determinados normas. organizaciones laborales. Aquellos diferentes órganos sociales y organizaciones laborales. Aquellos, estudiantes que resulten becados por una organización laboral quedan normalmente obligados a trabajar para la misma al fin de sus estudios durante un plazo previamente convenido. Los estudiantes becarios de diferentes órganos sociales no suelen tener obligación alguna para con el organismo que otorga la beca. Los créditos estudiantiles, a diferencia de el estudiante toma de una organización laboral a la que posteriormente devolverá. Es las becas, son un crédito que muy frecuente, sin embargo, que los estudiantes no tengan que devolverlos cuando consigam calificaciones sobresalientes; aquellos que tienen un promedio relativamente bueno no tienen que devolver más que parte de él. Tanto la beca como el crédito depende del curso de los estudios y la repetición de un año acar-

rea la pérdida de la beca o del crédito.

Con la inscripción en una institución de enseñanza superior comienza la especialización del candidato en los estudios por él elegidos. Si, tras asistir un cierto tiempo a clases concluye con su vocación, puede cambiar de Facultad y le son reconocidos los exámenes que también sean asignatura de su nueva Facultad.

Los estudios suelen durar cuatro años aunque hay Facultades en las que duran cinco. En las escuelas superiores duran entre dos y tres años. Cuando el estudiante ha asistido a todas las clases, es decir, cuando ratifica su último semestre recibe el estado de absuelto de obligaciones de asistencia, estado que dura normalmente un año. Durante ese período continúa gozando de todos los privilegios estudiantiles y de los derechos a descuento, becas o créditos así como a alojamiento en residencia universitaria. Es un año que sirve para perfeccionamiento de estudios y durante el que se presentan los exámenes atrasados y se prepara la tesis de licenciatura. Durante este período el estudiante tiene convocatorias mensuales. El número de exámenes que el estudiante tiene que pasar en el curso de sus estudios es diferente en las diversas Facultades. Las hay de 60 exámenes y 10 o 15 en otras. Los estudios pueden terminar con el último aprobado o bien con la defensa de la tesis de licenciatura, según la Facultad de que se trate.

Al posgrado y título consiguiente sigue el doctorado. Se accede al título de Doctor con la confección y defensa de la tesis correspondiente. Ya no es cuestión de clases o seminarios en Facultad alguna, no entrando por ello en consideración el derecho de estudiante regular. El doctorado corre a cargo del candidato, bajo la supervisión del asesor que él mismo haya elegido. Durante al año 1974 en Yugoslavia se presentaron 611 doctorados, cifra próxima a la media anual.

(REVISTA)

SREČANJA

NI SEDANJOSTI BREZ PRETEKLOSTI

Frances Vidrova iz Clarendon Hillsa je bila lani poleti ponovno med nami. Že nekaj let prej se je pripravljala, da spet obišče svoje domače v Sloveniji. Seveda med željo in izpolnitvijo je marsikaj vmes, predvsem to, da so takšna potovanja povezana s precejšnjimi stroški in je treba zanje kar pošteno varčevati. Ko smo se tako lani spet po nekaj letih srečali z našo Frances, smo takoj z veseljem ugotovili, da se je čas ni čisto nič dotaknil, da je prav takšno dekle kakor je bila pred leti.

Kakor običajno, se je Frances spet naselila v Gledališki ulici v Ljubljani pri Silvi Danilovi, hčerki pokojne dramske umetnice Avguste Danilove, ki je znana tudi med ameriški rojaki. Kratko odmerjeni tedni obiska so Frances potekali med obiski sorodnikov in znancev. Z njimi smo jo srečali na izseljenskem pikniku v Škofji Loki 4. julija in zatem na družabnem srečanju izseljencev na kamniškem gradu. No, in že se je Frances spet poslavljala. Frances Vidrovo sem spoznala pred veliko leti. Že prej pa mi je o njej pripovedovala in mi kazala njena pisma takratna ravnateljica Zavoda za slepo mladino v Ljubljani. Frances Vidrova je bila namreč ustanoviteljica in prva predsednica enega najbolj delavnih in največjih krožkov Progressivnih Slovenk Amerike, krožka št. 9 v Chicagu, ustanovljenega 17. septembra 1947. Ta krožek je bil zelo prizadeven pri zbiranju pomoči za Slovenijo. Za seboj ima številne uspele akcije, največ pri pošiljkah učil za naše šole, posebej za zavod slepe mladine v Ljubljani ter za aparature, zdravila in drugo za naše bolnišnice. Iz zavoda za slepo mladino so vsako leto poslali na Matico vabila za rojake, ki so bili na obisku, da se udeležijo zaključne prireditve ob koncu šolskega leta. To je bil izraz posebne hvaležnosti za vse tisto, kar je

Frances Vider (na desni) s sorodniki na izseljenskem pikniku v Škofji Loki

zavod prejel od naših ameriških rojakov: za pisalne stroje za slepe, šivalne stroje, orglice za svoj orkester, plastelin za oblikovanje itd itd.

Spominjam se Frances Vidrove, spominjam se Josephine Tratnikove, Kati Bernikove in drugih, ki so obiskale te lepe posebej ganljive slovesnosti, na kateri so slepi otroci samozavestni in polni upanja v prihodnost recitirali, peli, plesali in igrali.

Tisti, ki so bili takrat drobni šolarji, so seveda že zdavnaj odrasli in zaživeli samostojno življenje. A kjerkoli so, prav gotovo niso pozabili onih, ki so jim omogočili, da je bilo njihovo življenje kljub večni temi svetlo, polno vedrega zupanja v prihodnost.

INA S.

DOMOVINA V BAČI

V Knežaku na Notranjskem smo se lani srečali z Albino Mršnik, 70-letno izseljenko, ki živi v Clevelandu že od leta 1925. Oče pa se je preselil tja že mnogo prej, leta 1913. V Ameriko za očetom je šla cela družina, še dva brata in mama. Zdaj so razseljeni po vseh krajih ZDA, ampak domovina je samo ena in to v Bači pri Knežaku.

Albina in njen mož sta imela v Clevelandu gostilno in si ustvarila družino. Hčerka je aktivna pevka pri pevskem zboru Zarja, ki je lani pra-

Albina Mršnik z znanim harmonikarjem Lojzutom Slakom

znoval 60-letnico, in je bila v tem času na gostovanju v stari domovini.

»Tu v Bači,« se spominja Albina, »smo živeli pod milim nebom. Takrat so bili hudi časi za nas Slovence. Zdaj pa so ti kraji prenovljeni. Vozimo se po moderni asfaltirani cesti. Vidimo nove šole, otroške vrte in pa predvsem mnogo lepih, novih stanovanjskih hiš.

Iz teh krajev se je v tistih časih izselilo v Ameriko najmanj trideset družin. V Clevelandu smo si ustvarili novo Slovenijo. Imamo vse, kar potrebujemo, revija Rodna gruda pa nas povezuje z domačimi kraji, tako da bi brez nje ne mogli več.

Rada bi živela tu v Bači in bila pokopana pod Snežnikom. V Ameriki je naša himna Vilharjeva pesem »Zagorski zvonovi premilo pojo«. Bila sem na gradu, kjer je nekoč živel ta veliki buditelj in zavedni Slovenec — ne zdi se mi prav, da je gradič tako zapuščen. Drugi narodi bolj spoštujejo svoje velike može.«

L. LESAR

ŠE SE KDAJ VRNITE!

Urednika Rodne grude sem videl na odru v Milwaukee, ko je spremljal ansambel Mihe Dovžana na turneji po Združenih državah. Žal nam je bilo, da se nismo imeli priložnosti srečati in izmenjati nekaj besed. Waukegančani smo hiteli na avtobus, ravno deževalo je, kot bi lilo iz škafa. Vsa čast ansamblu za kulturni in požrtvovalni uspeh. Občinstvo je bilo presenečeno nad tako lepim programom, kaj takega še ni bilo, ta nad vse lep program nam bo ostal v trajnem spominu. Vsa čast tudi vodji programa, on je res fant od fare.

ANDREJ MOŽEK,
WAUKEGAN, ILL. ZDA

SLADKE MISLI

Rodno grudo zelo cenim, ker prinaša toliko zanimivih novic iz naše, še vedno priljubljene prve domovine, kjer nam je tekla zibelka. Človek nikdar ne pozabi, kje se je rodil, ako je bilo dobro in slabo, a misli so še vedno sladke.

JENNIE JESENOVEC,
NORTH CHICAGO,
ILL. ZDA

FILATELISTI

Kljub zmanjšani, a prikupnejši obliki, toda ne v zmanjšanem obsegu ste začeli lanski letnik. Toda eno v njem sem le pogrešal. Marsikoga ste razveselili s tem, ko ste objavljali redno rubriko filatelija. Ne vem in ne razumem, zakaj ste to opustili. Zbiranje znamk v sodobnem svetu ni le konjiček ali hobby, temveč tudi del zgodovine in zemljepisa. V vašem filatelističnem kotičku sem razbral ozadje posameznih izdaj, kar je tudi spodbudilo moje zanimanje za zbiranje. Znamke po eni strani širijo znanje o tem našem svetu, nas izseljence širrom sveta pa povezujejo z rojstno domovino. Upam, da boste ustregli tej moji želji in ponovno uvedli redno rubriko za filateliste.

JANEZ PRIMOŽIČ,
CARINA, QLD.
AVSTRALIJA

PREBUJANJE NA SORŠKEM POLJU – FOTO: EGON KAŠE